

KÄRKÖLÄN KUNTA

LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS 2025–2029

OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS 2021–2025

Sisällys

1 JOHDANTO	3
2 HYVINVOINNIN- JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN KÄRKÖLÄN KUNNASSA	4
3 YHTEENVETO INDIKAATTOREIDEN JA MUUN TIEDON OSOITTAMASTA HYVINVOINNISTA	6
3.1 Talous ja elinvoima	6
3.2 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet	9
3.2.1 Perheohjaus	14
3.2.2 Lapsiystävällinen kunta – työ	15
3.3 Nuoret ja nuoret aikuiset	15
3.4 Työikäiset	19
3.5 Ikäihmiset	21
3.6 Kaikki ikäryhmät	23
3.6.1 Ehkäisevä työ	23
3.6.2 Ravitsemusterveyden edistäminen	23
3.6.3 Turvallisuuden edistäminen osana HYTE-työtä	25
3.6.4 Liikunta- ja kulttuuri	33
3.6.5 Elinympäristö	33
3.7 Kuntien HYTE-kerroin	34
3.8 TEA-viisarin osoittama hyvinvointitieto	37
3.9 Hyvinvointi-indikaattori	43
4 HYVINVOINTISUUNNITELMAN 2021–2025 PAINOPISTEIDEN, TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI	45
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	63
6 LAAJAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEN 2025–2029 VALMISTELU	66
7 LAAJAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEN 2025–2029 HYVÄKSYMINEEN	66
LÄHTEET	67
LIITTEET	67

1 Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä. Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät hyvinvointialueiden järjestettäväksi, mutta ensisijainen vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyi edelleen kunnilla siltä osin kuin se kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 §).

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kuntien yhteisesti hyväksymän hyvinvointikäsityksen mukaan hyvinvoinnilla tarkoitetaan mahdollisuuksia olla, omistaa, osallistua, vaikuttaa, olla yhteydessä sekä toimia terveellisessä ja turvallisessa ympäristössä. Mahdollisuudet syntyvät yksilöiden ja yhteisöjen tarpeiden täyttymisen kannalta riittävästä resursseista ja toimintakyvystä. Yksilön hyvinvointi muodostuu ympäristön, terveyden, turvallisuuden, aineellisen elintason, sosiaalisten suhteiden, koulutuksen, henkilökohtaisen toiminnan ja työn sekä vaikutusmahdollisuuksien kokonaisuudesta. Kokemus hyvinvoinnista muuttuu ja siihen vaikuttavat asiat saavat erilaisia painoarvoja elämän eri vaiheissa. Hyvinvointia ja terveyttä kaventavat riskitekijät ja vahvistavat suojatekijät vaikuttavat yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan tekemiin hyvinvointivalintoihin. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet ovat hyvinvoinnin edistämisen keskeisiä arvoja.

Kunnat voivat vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin monella tasolla, esimerkiksi tarjoamalla ennaltaehkäiseviä palveluja sekä tekemällä muita toimia, jotka parantavat kuntalaisten elämänlaatua ja ehkäisevät terveysongelmia. Tavoitteena on, että kunnassa tehtävät toimet tukevat ja täydentävät hyvinvointialueiden tarjoamia sote-palveluita, ja yhdessä nämä voivat vähentää tarvetta kalliille sairaanhoidolle ja muille vaativille palveluille. Näin voidaan hillitä kustannusten nousua, sillä ennaltaehkäisevät toimet ja varhainen puuttuminen ongelmiin voivat estää niiden pahenemista ja vähentää pitkällä aikavälillä sekä yksilölle että yhteiskunnalle koituvia kustannuksia. Hyvinvoivat kuntalaiset ovat myös elinvoimaisen kunnan edellytys.

Kuntien tulee seurata asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä ja raportoida näistä valtuustolleen vuosittain. Sen lisäksi valtuustokausittain tulee valmistella laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, jota arvioidaan ja päivitetään vuosittain vuosiraporteissa ja osana muuta kuntasuunnittelua. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612 § 6.)

Laaja hyvinvointikertomus on kunnan eri toimialojen yhteistyössä valmisteleva asiakirja kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä kunnassa. Se ohjaa kunnassa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Laaja hyvinvointikertomus muodostuu kahdesta osasta, nyt raportoitavasta hyvinvointikertomuksesta, jossa arvioidaan kuntalaisten hyvinvoinnin kehitystä ja siihen vaikuttaneita tekijöitä päättyvällä valtuustokaudella 2021–2025 sekä syksyn 2025 aikana laadittavasta suunnitelmaosasta, jossa määritellään hyvinvoinnin edistämisen painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet tulevalle valtuustokaudelle 2025–2029. Hyvinvointisuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet ja toimenpiteet ovat keskeinen osa kuntasuunnittelua ja ohjaavat poliittista päätöksentekoa. Hyvinvointisuunnitelma toimii lisäksi lakisääteisenä suunnitelmana lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle, ehkäisevän työ suunnitelmalle, turvallisuussuunnitelmalle sekä suunnitelmalle ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi. Myös Lapsiystävällinen kunta – mallin toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet yhdistetään osaksi tulevaa hyvinvointisuunnitelmaa. Lisäksi laajan hyvinvointikertomuksen liitteinä ovat Kärkölän kunnan kotoutumissuunnitelma ja ilmastosuunnitelma.

Hyvinvointitiedon kuvaamiseen on käytetty pääosin samoja indikaattoreita kuin edellisessä laajassa hyvinvointikertomuksessa, jotta hyvinvoinnin kehityksen seuraaminen olisi mahdollisimman luotettavaa. Keskisinä tietolähteinä on käytetty kouluterveyskyselyn tuloksia, Tilastokeskuksen, THL:n Sotkanet tietokannan ja HYTE-kertoimen indikaattoreita, hyvinvointi-indikaattorin ja TEM:n tilastoja sekä paikallisesti kerättyjä tilastotietoja mm. asiakas- ja kävijämääristä sekä toteutuneista toimenpiteistä. Hyvinvointikertomuksen vertailukunniksi on valittu Hollola, Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja koko maa.

Kärkölän laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2025–2029 perustuu velvoittavan lainsäädännön lisäksi kuntastrategiaan, valtioneuvoston periaatepäätökseen väestön hyvinvoinnin-, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä sekä maakunnallisesti valittuihin HYTE-kärkiin, jotka toimivat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen painopistealueina. Suunnitelmassa on otettu huomioon myös maakunnallisten HYTE-neuvotteluiden tulokset, maakunnallisesti laaditut erillisohjelmat ja suunnitelmat sekä meneillään olevat hyvinvointia-, terveyttä ja turvallisuutta edistävät hankkeet.

2 Hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen Kärkölän kunnassa

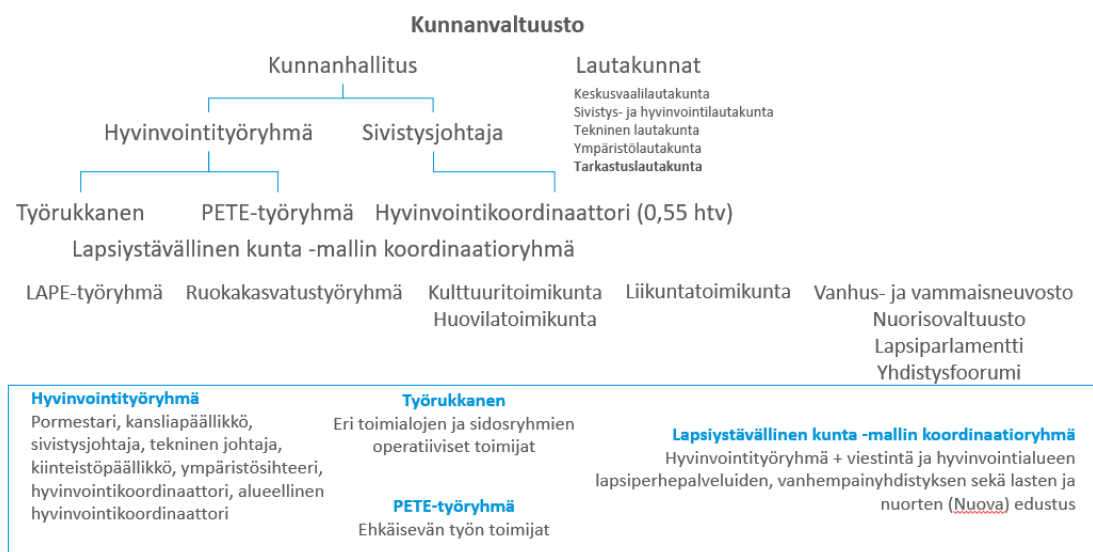
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä on laaja-alainen, jossa kunnan eri toimialojen tulee tehdä keskenään yhteistyötä. Lisäksi kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä ja tuettava toisiaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Toimijoilla on myös vuosittainen velvoite neuvotella keskenään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Neuvotteluissa ja yhteistyössä on huomioitava myös muut tahot, kuten järjestöt, yritykset ja muut julkiset toimijat. Lisäksi kuntien ja hyvinvointialueiden tulee edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä.

Kärkölän hallintosäännössä on määritelty, että kunnanhallitus toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaavana viranomaisena. Kunnanhallitus on perustanut hyvinvointityöryhmän, joka valmistelee ja raportoi asiat kunnanhallitukselle. Hyvinvointityöryhmään kuuluu pormestari, kansliapäällikkö, sivistysjohtaja, tekninen johtaja, ympäristösihteeri, Kärkölän kunnan hyvinvointikoordinaattori sekä kutsuttuna Päijät-Hämeen hyvinvointialueen hyvinvointikoordinaattori. Kunnanhallitus velvoittaa eri toimialat ottamaan hyvinvointi- ja terveystieteelliset näkökulmat huomioon omassa toiminnassaan. Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä johtaa ja kehittää sivistysjohtaja. Osa-aikaisen hyvinvointikoordinaattorin tehtävänä on hyvinvointitiedon tuottaminen, kokoaminen ja seuraaminen kehittämisen tueksi sekä kuntalaisten hyvinvointia edistävien toimenpiteiden suunnitteleminen ja toteuttaminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Lisäksi hyvinvointikoordinaattorin tehtävänä on koordinoida hyvinvointikertomustyötä ja raportointia sekä huolehtia kunnan eri toimialojen sekä alueellisten ja paikallisten toimijoiden, kuten järjestöjen yhteistyöstä kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kunnanhallitus toimii myös ehkäisevän työn toimielimenä. Hyvinvointityöryhmän alaisuudessa toimii moniammatillinen ehkäisevän työn PETE-työryhmä sekä operatiivisen tason toimijoista muodostuva hyte-työn työrukkanen. Hyvinvointityöryhmä toimii myös Lapsi ystävällinen kunta -mallin koordinaatioryhmänä. Lisäksi koordinaatioryhmässä on edustus Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalveluista, vanhempainyhdistyksestä, nuorisovaltuustosta sekä Kärkölän kunnan viestinnästä.

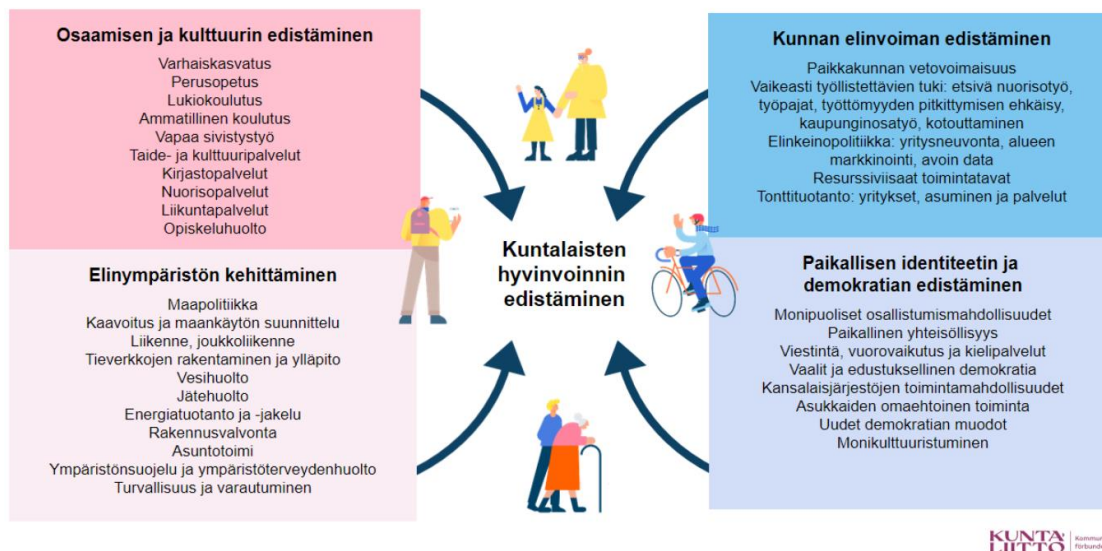
Lisäksi Kärkölässä toimii useita työryhmiä ja toimikuntia, jotka keskittyvät kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kohdennetusti esimerkiksi jonkin tietyn kohderyhmän tai hyvinvoinnin osa-alueen osalta. Myös erilaisilla vaikuttamistoimielimillä on keskeinen rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä etenkin osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien näkökulmasta. Kärkölässä toimivat edustukselliset työryhmät ovat lapsiparlamentti, nuorisovaltuusto, vanhus- ja vammaisneuvosto sekä yhdistys- ja kulttuuritoimijoille suunnattu yhdistysfoorumi, joka kokoontuu yhdistysiltojen merkeissä. Lisäksi kunnalla on edustus erilaisissa alueellisissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön nivoutuviissa työryhmissä.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan muun muassa arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet kunnassa. Tällä oikeutuksella tarkastuslautakunta voi ottaa aktiivisesti kantaa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaan ja kunnan asettamien tavoitteiden toteutumiseen kunnassa.

Kuva 1. Hyte-työn resurssikaavio (lähde: Kärkölän kunta)

Kunnissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tehdään esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä parissa. Vapaa-aikapalvelut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia mielekkääseen ja monipuoliseen vapaa-ajan tekemiseen, kulttuuriin ja liikuntaan. Teknisessä toimessa maankäytön suunnittelulla tehdään merkittäviä kuntalaisten hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja, ja toimivalla infrastruktuurilla luodaan edellytykset terveelliseen ja turvalliseen elämään ja elinympäristöön. Elinkeinopolitiikan ja työllistämisen palveluilla tuetaan merkittävässä määrin kuntalaisten ja laajemminkin alueen asukkaiden taloudellista hyvinvointia ja kuntien elinvoimaisuutta. Myös se, että kunta tarjoaa asukkaille osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, on tärkeä osa kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistä.

Kuva 2. Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen kunnissa (lähde: Suomen Kuntaliitto)

Myös yhdistyksillä on merkittävä rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Ne toimivat lähellä kansalaisten arkea ja tarjoavat monenlaista matalan kynnyksen toimintaa, kuten kerhoja, ryhmätoimintaa, tapahtumia, virkistysilaisuuksia, retkiä ja liikuntaryhmiä. Lisäksi ne tuottavat ja jakavat tietoa, tarjoavat vertaistukea, ohjausta ja neuvontaa. Yhdistysten toiminta luo sosiaalista pääomaa ja tarjoaa vaikuttamismahdollisuuksia myös niille, joiden ääni muuten jäisi kuulematta. Kärkölän kunta toimii tiiviissä yhteistyössä kunnassa toimivien yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Yhdistysyhteistyötä koordinoidaan osana kunnan hyvinvointityötä. Hyvinvointikoordinaattori toimii yhdistysyhteistyöhenkilönä. Työskentelyllä pyritään tehostamaan yhdistysten ja kunnan välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Yhteistyön säännöllisenä rakenteena toimii keskimäärin kolme kertaa vuodessa järjestettävä yhdistysilta, johon on kutsuttu mukaan kaikki paikalliset yhdistys- ja järjestötoimijat mukaan lukien kulttuuritoimijat sekä kunnan hyvinvointipalveluiden edustus. Yhdistykset toimivat yhteistyössä kunnan kanssa järjestäen erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia. Kunta tukee yhdistysten toimintaa yhdistysavustuksilla sekä tarjoamalla tiloja yhdistysten käyttöön.

Lisäksi erilaisilla hyvinvointia ja terveyttä edistävillä hankkeilla on keskeinen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Ne tarjoavat mahdollisuuden kehittää ja kokeilla uusia toimintamalleja, yhteistyömuotoja ja työmenetelmiä, jotka voivat parantaa väestön hyvinvointia ja terveyttä. Hankkeiden avulla voidaan myös kohdentaa resursseja erityisiin tarpeisiin. Ne mahdollistavat monialaisen yhteistyön eri toimijoiden välillä, mikä on tärkeää kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kuluneen valtuustokauden aikana Kärkölä on ollut mukana mm. seuraavissa eri kohderyhmille suunnatuissa paikallisesti ja/tai alueellisesti toteutetuissa hankkeissa: Sitouttava koulu-yhteistyö hanke, Harrastamisen Suomen - malli, seudullinen nuorisotyön kehittämishanke sekä Ikäänny ja voi hyvin -hanke, jossa kohderyhmänä olivat kotona asuvat ikääntyneet, jotka eivät vielä ole palvelujen pirissä. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä ikääntyneiden tietoisuutta hyvinvointialueen palveluista sekä liikunnan, unen ja ravinnon vaikutuksesta hyvinvointiin.

3 Yhteenveto indikaattoreiden ja muun tiedon osoittamasta hyvinvoinnista

3.1 Talous ja elinvoima

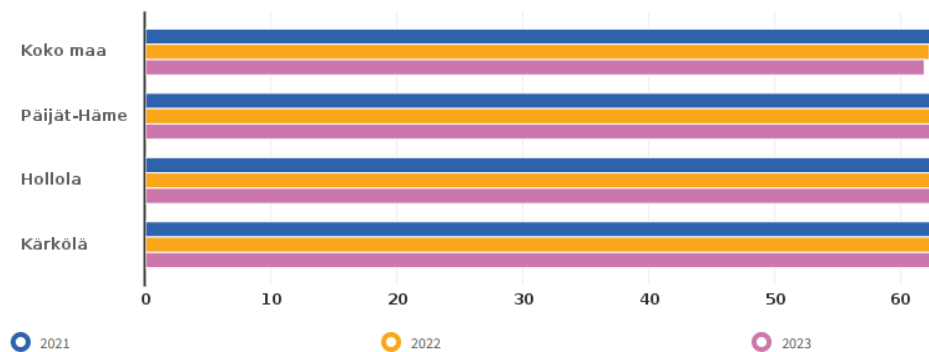
Valtuustokauden aikana toteutetun Sote-uudistuksen myötä kuntien rahoitusta on leikattu merkittävästi ja samalla palvelutuotannon kustannukset ovat kasvaneet ja kuntien tulojen kasvu on hidastunut. Kuntaliiton mukaan valtio on vähentänyt kuntien rahoitusta normien purkuesityksiin perustuen ilman, että normeja tosiasiallisesti olisi kevennetty.

Seuraavaksi kunnan talouden tilaa ja elinvoimaisuuden kehitystä kuvataan Sotkanet-palvelusta haetuilla indikaattoritiedoilla. Kärkölen kunnan tilaa ja kehitystä verrataan koko maan, Päijät-Hämeen maakunnan ja Hollolan kunnan tilanteeseen vuosina 2021–2024.

Kärkölen kunnan väestöllinen eli demografinen huoltosuhde ilmaisee kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyt on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Kärkölen väestöllinen huoltosuhde on kasvanut koko 2000-luvun ajan ja kehitys noudattaa koko maan keskimääräistä kehitystä ja vastaa Päijät-Hämeen maakunnan keskimääräistä tasoa.

Huoltosuhde, demografinen

info ind. 761 Sukupuoli: Yhteensä

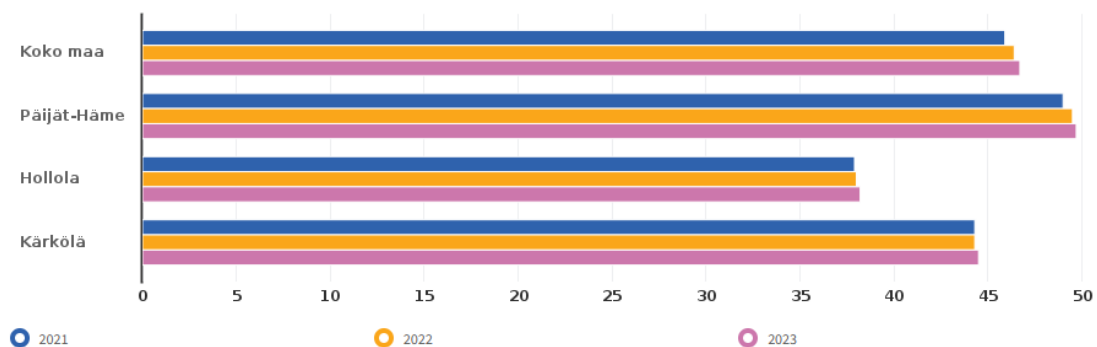

Kuva 3. Demografinen huoltosuhde (lähde: Sotkanet)

Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista on Kärkölässä koko maan ja maakunnan keskiarvoa pienempi. Yhden vanhemman perheiden osuus kaikista lapsiperheistä on maakunnan keskiarvoa noin prosenttiyksikköä pienempi. Näitä tunnuslukuja tarkastellessa voidaan Kärkölen kunnan elinvoimaisuuden arvioida olevan Päijät-Hämeen alueella maakunnan keskiarvoa hieman parempi.

Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista

info ind. 324 Sukupuoli: Yhteensä

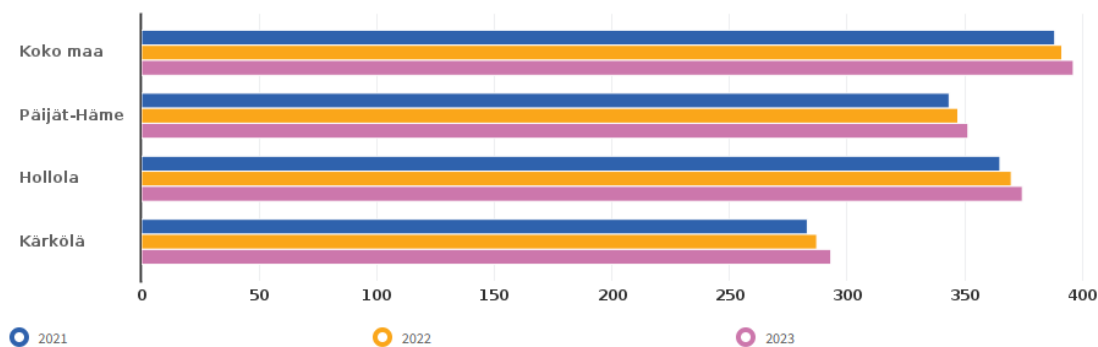

Kuva 4. Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista (lähde: Sotkanet)

Koulutustaso on kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta merkityksellistä, sillä se vaikuttaa työmarkkina-asemaan ja sitä kautta tulotasoon. Epäterveelliset elintavat sekä ongelmat terveydessä ja hyvinvoinnissa ovat huomattavasti yleisempiä vähän koulutetuilla korkeammin koulutettuihin verrattuna. Koulutustasomittain mittaa väestön saavuttamaa koulutustasoa keskimääräisillä perusopetuksen jälkeisillä koulutusvuosilla. Koulutustaso-mittauksessa Kärkölä sijoittuu selkeästi koko maan keskiarvo alemmalle tasolle ja on myös maakunnan keskiarvoa jäljessä. Koulutustason nostaminen on perusteltua esittää alkavan valtuustokauden strategiseksi tavoitteeksi.

Koulutustasomittain

info ind. 180 Sukupuoli: Yhteensä

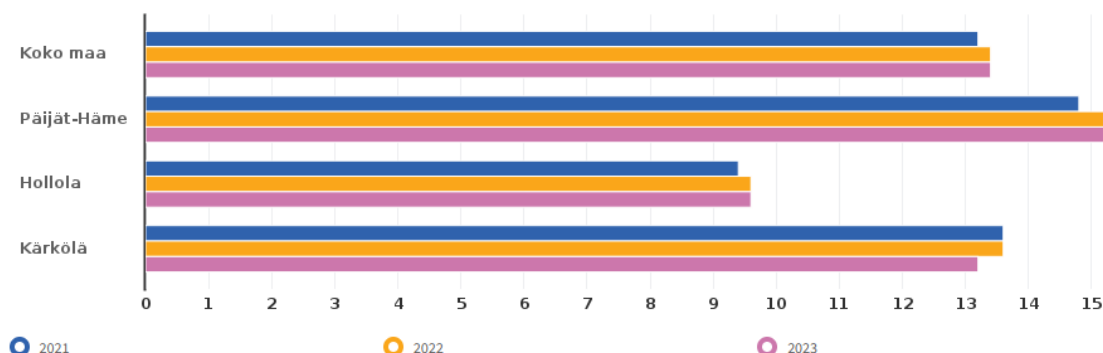

Kuva 5. Koulutustasomittain (lähde: Sotkanet)

Kunnan yleinen pienituloisuusaste on sama kuin koko maan keskiarvo ja alittaa maakunnan keskiarvon. Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista kunnassa asuvista henkilöistä. Tällä tunnusluvulla on vaikutusta kunnan verotulokertymään.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

info ind. 3099 Sukupuoli: Yhteensä

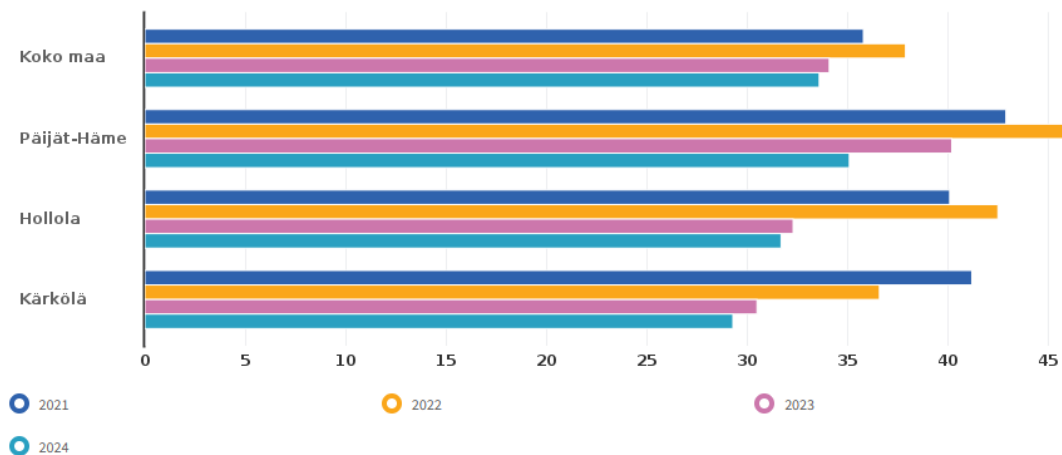
Kuva 6. Kunnan yleinen pienituloisuusaste (lähde: Sotkanet)

Kärkölässä pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on saatu tavoitteellisella päätöksenteolla ja määrätietoisella työllä tavoitellulle lasku-uralle. Aktivointiasteella kuvataan aktiivisten työvoima- tai kuntoutuspalveluiden piiriin ohjattujen asiakkaiden määrää. Kärkölä osallistui Lahden alueen kuntien kanssa työllisyyden kuntakokeiluun vuoden 2021 huh-tikuusta lähtien. Omien resurssien lisäämisellä saatiin selkeää parannusta Kärkölään työllisyystilanteeseen jo vuoden 2021 aikana ja positiivinen kehitys jatkui vuoden 2024 loppuun saakka.

TE-toimistojen toiminta loppui 31.12.2024 ja työllisyyden viranomaistyö siirtyi 1.1.2025 alkaen työllisyysalueille. Päijät-Hämeen työllisyysalueen muodostavat Asikkala, Hartola, Hollola, Heinola, Iitti, Kärkölä, Padasjoki ja Sysmä. Asiantuntijat tapaavat asiakkaita jokaisen kunnan alueella ja palvelua saa jatkossa jokaisen omasta kotikunnasta. Kuntien on kannattavaa edistää kuntalaisten työllistymistä, sillä valtio laskuttaa kunnilta jatkossa entistä suurempaa kuntaosuutta työttömyysetuudesta. Tammikuusta 2025 alkaen kunnat maksavat työttömyysetuutta portaittain sitä enemmän, mitä kauemmin kuntalainen on työttömänä.

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

info ind. 326 Sukupuoli: Yhteensä

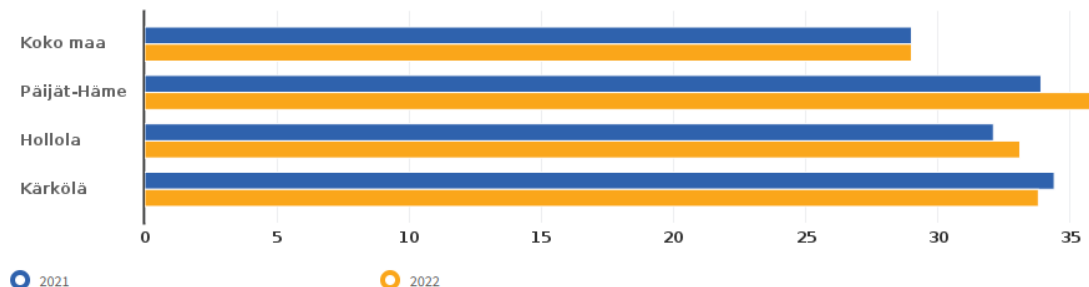

Kuva 7. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä (lähde: Sotkanet)

Valtionosuudet Kärkölän kunnan nettokustannuksista on jonkin verran maakunnan keskiarvoa pienemmät vuoden 2022 tilastossa ja noin 5 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvo suuremmat. Kuntien rahoitusjärjestelmän uudistaminen käynnistyi syksyllä 2023 ja Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantulon sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Vuoden 2024 toteuman ja vuoden 2025 ennusteiden mukaan valtionosuusuudistus heikentää merkittävästi kuntataloutta ja kuntien kykyä selviytyä lakisääteisistä tehtävistään.

Valtionosuudet, % nettokustannuksista (-2022)

info ind. 460 Sukupuoli: Yhteensä

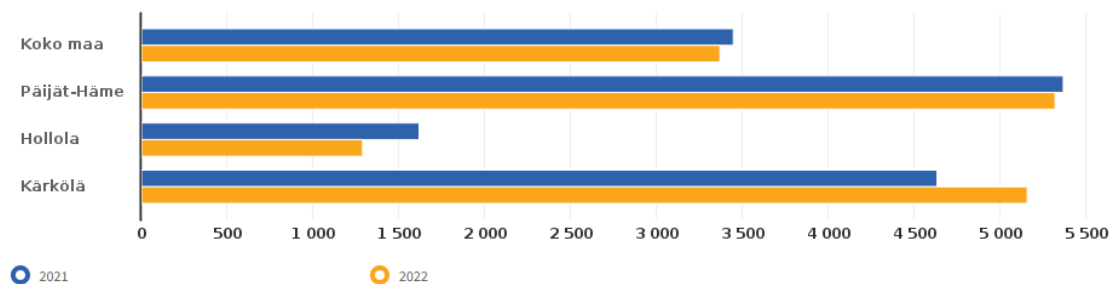

Kuva 8. Valtionosuudet % nettokustannuksista (lähde: Sotkanet)

Kärkölän kunnan lainakanta asukasta kohden on kasvanut kunnan elinvoimaisuuden edellytyksiin liittyvien koulu- ja liikuntahalli-investointien sekä siirtoviemärin rakentamisen myötä, mutta on vielä maakunnan keskiarvoa alempana.

Lainakanta 31.12., euroa / asukas (-2022)

info ind. 3180 Sukupuoli: Yhteensä

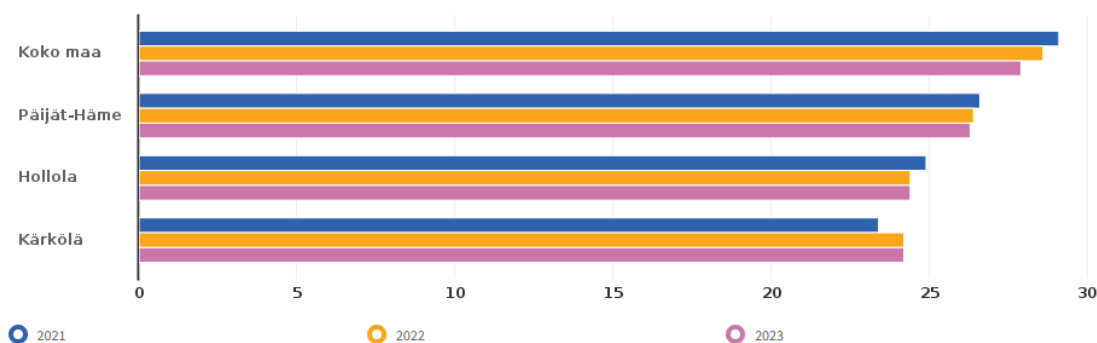

Kuva 9. Lainakanta, euroa/asukas (lähde: Sotkanet)

Gini-kerroin indikaattorina ilmaisee kunnan asutokuntien käytettävissä olevien rahatulojen jakautumista. Suurempi Gini-kertoimen arvo tarkoittaa epätasaisempaa tulonjakoa. Kärkölässä on vertailualueen pienin Gini-kerroin ja se on noin 5 prosenttiyksikkö koko maan keskiarvoa pienempi. Tunnusluvusta voidaan tulkita, että Kärkölän kunnassa on keskimääräistä vähemmän suurituloisia asutokuntia, koska tilastojen mukaan kunnassa on pienituloisia koko maan keskiarvon mukainen määrä.

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

info ind. 3126 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 10. Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot (lähde: Sotkanet)

Yhteenvetona voidaan todeta, että Kärkölän ja kaikkien kuntien talouden reunaehdot ovat muuttuneet merkittävästi SOTE-uudistuksen ja TE-uudistuksen sekä kuntien rahoitusjärjestelmän muutoksen takia. Kunnat joutuvat kattamaan lakisääteisten palvelujen tuottamista kasvavasti verorahoituksella, joka kasvattaa kuntien eriarvoisuutta. Tällä on väistämättä vaikutusta myös hyvinvointipalvelujen tuottamiseen.

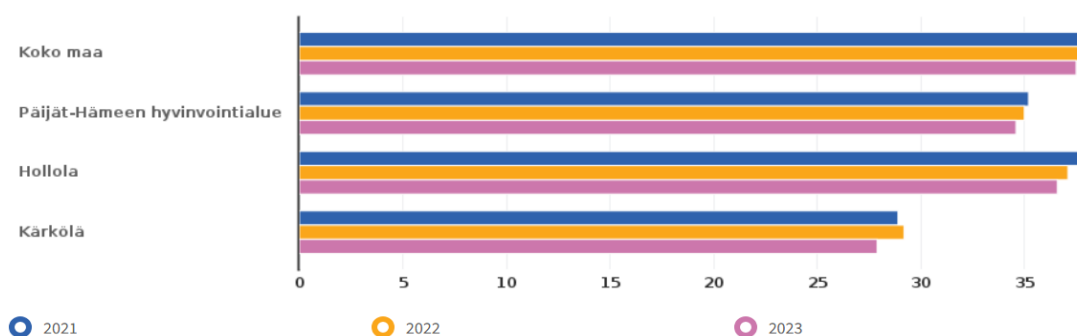
Suomeen ja koko Eurooppaan on kohdistunut laajoja turvallisuusuhkia, joista vakavin on käynnissä oleva Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Muuttuneella turvallisuus tilanteella on myös laajoja vaikutuksia kuntien talouteen ja elinvoimaan sekä luonnollisesti ihmisten hyvinvointiin. Onnistuneella ja oikea-aikaisella panostamisella kuntalaisten hyvinvointiin on suotuisia vaikutuksia kunnan talouteen ja kunnan elinvoimaisuuden kehittämiseen.

3.2 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Syntyneiden lasten lukumäärä on vähentynyt tarkasteluvälien 2017–2020 (27) ja 2021–2024 (21) keskiarvoja vertailtaessa 22 prosenttia. Lapsiperheiden prosentuaalinen osuus perheistä on alhaisempi kuin Päijät-Hämeessä ja koko maassa keskimäärin. Vuoden 2023 tilastotietojen mukaan kärköläläisistä perheistä keskimäärin 30 % (27,9 %) oli lapsiperheitä. Näistä neljäsosa (26,5 %) oli yhden vanhemman perheitä. Lapsiperheiden prosentuaalinen osuus perheistä on alhaisempi kuin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ja koko maassa keskimäärin.

Lapsiperheet, % perheistä

info ind. 179 Sukupuoli: Yhteensä

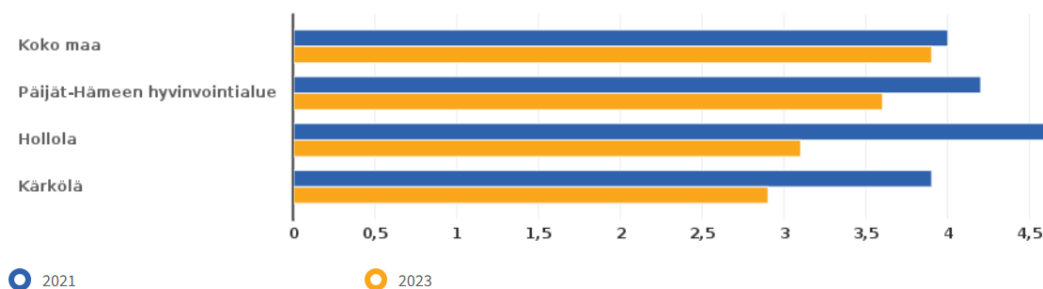
Kuva 11. Lapsiperheet, % perheistä (lähde: Sotkanet)

Tarkasteltaessa kärkeä lasten, varhaisnuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia kuvaavia tilastoja, voidaan todeta, että valtaosalla kärkeä lapsiperheistä asiat ovat hyvin, joiden heijastusvaikutukset vahvistavat lasten ja nuorten hyvinvointia. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan hyvinvoinnin voidaan myös todeta monelta osin kehittyneen positiiviseen suuntaan kuluneella seurantajaksolla. Tätä todentavat mm. seuraavat 4. ja 5. luokan oppilaiden kokemuksiin pohjautuvat indikaattorit, joiden numeraaliset keskiarvot ovat kehittyneet kuluneella seurantajaksolla suotuisaan suuntaan ja/tai ovat maan ja maakunnan keskiarvoja paremmalla tasolla.

- Lasten kokemus yksinäisyys on jonkin verran vähentynyt niin Kärkeä kuin vertailualueillakin. Kärkeä itsensä usein yksinäiseksi tuntevien prosentuaalinen osuus on vertailualueiden pienin. 4. ja 5. luokan oppilaiden tyytyväisyys elämäänsä on lisääntynyt jonkin verran seurantavuosien 2021 ja 2023 välisenä aikana.

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4816 Sukupuoli: Yhteensä

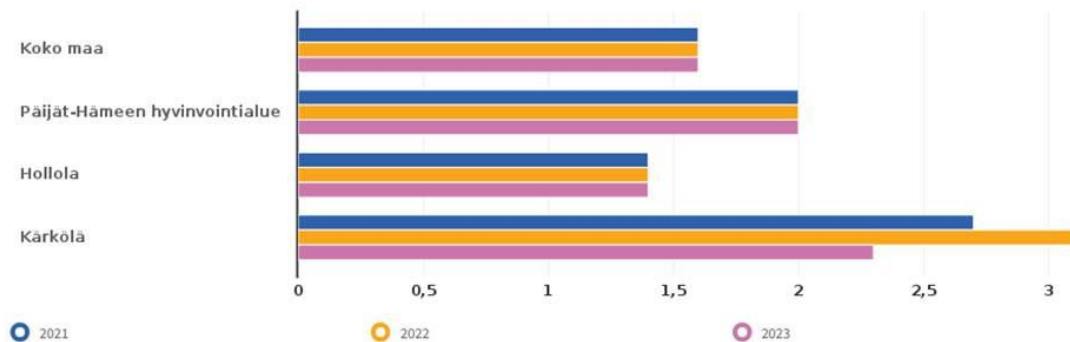

Kuva 12. Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden prosentuaalinen osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on kehittyntä suotuisaan suuntaan, vaikka se on edelleen maan ja maakunnan keskiarvoja korkeammalla tasolla.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

info ind. 191 Sukupuoli: Yhteensä

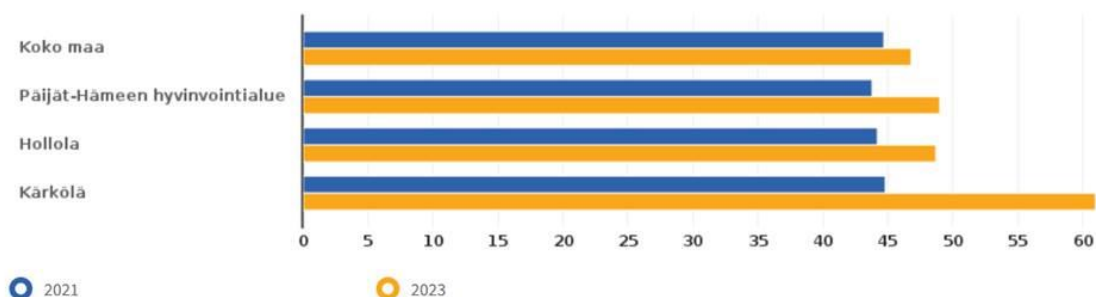

Kuva 13. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (lähde: Sotkanet)

- Myös lasten osallisuuden voidaan todeta jonkin verran lisääntyneen kuluneella seurantajaksolla. Kärkeä koulun asioiden suunnitteluun osallistuneiden prosentuaalinen osuus on muuta maata korkeammalla tasolla.

Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4813 Sukupuoli: Yhteensä

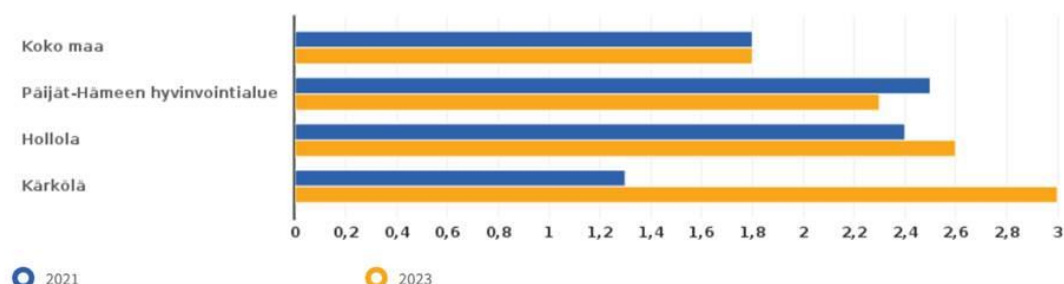
Kuva 14. Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Kärköläläisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa kuvaavia tilastoja tarkasteltaessa esille on noussut myös useita yhteisesti jaettuja huolen aiheita, jotka liittyvät pääasiassa vanhemmuuteen, kasvu ympäristöön ja elintapoihin. Näitä todentavat mm. seuraavat indikaattorit, joiden numeraaliset keskiarvot eivät ole kehittyneet kuluneella seurantajaksolla suotuisaan suuntaan ja/ tai ovat maan ja maakunnan epäedullisempia.

- Keskimäärin kolme prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista kokee, että vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö on aiheuttanut haittaa.

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4841 Sukupuoli: Yhteensä

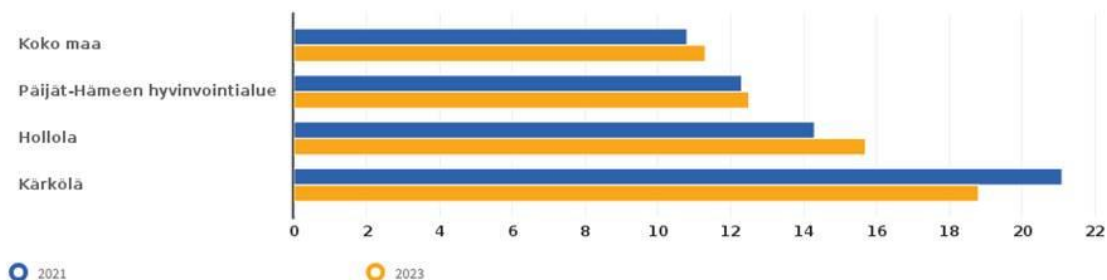

Kuva 15. Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 4. ja 5. luokan oppilaista keskimäärin viidesosa (19 %) kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4817 Sukupuoli: Yhteensä

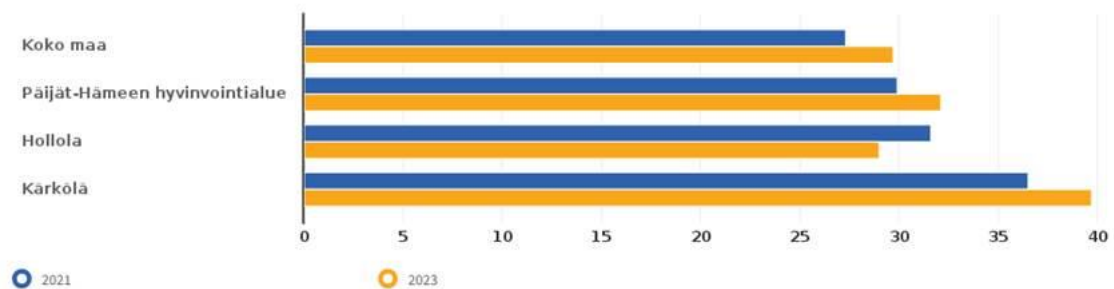

Kuva 16. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Keskimäärin 40 prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista ei syö aamupalaa joka arkipäivä.

Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4820 Sukupuoli: Yhteensä

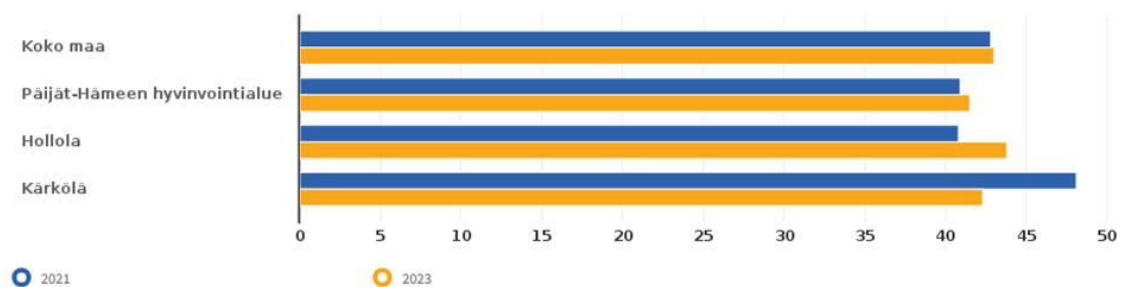

Kuva 17. Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Vähän alle puolet (n. 42 %) 4. ja 5. luokan oppilaista liikkuu vähintään tunnin päivässä.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4822 Sukupuoli: Yhteensä

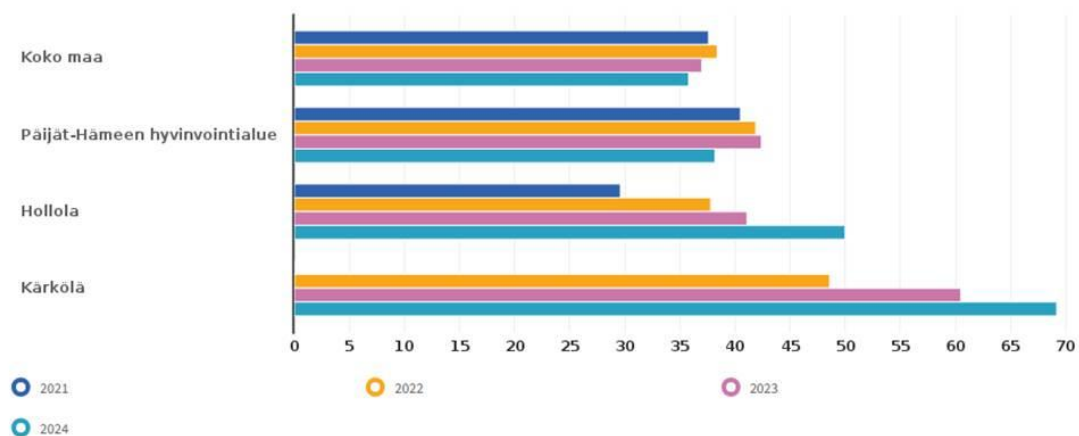

Kuva 18. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- MOVE! – mittauksen perusteella 5. luokan oppilaista lähes 70 prosentilla on heikko fyysinen toimintakyky.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

info ind. 5477 Sukupuoli: Yhteensä

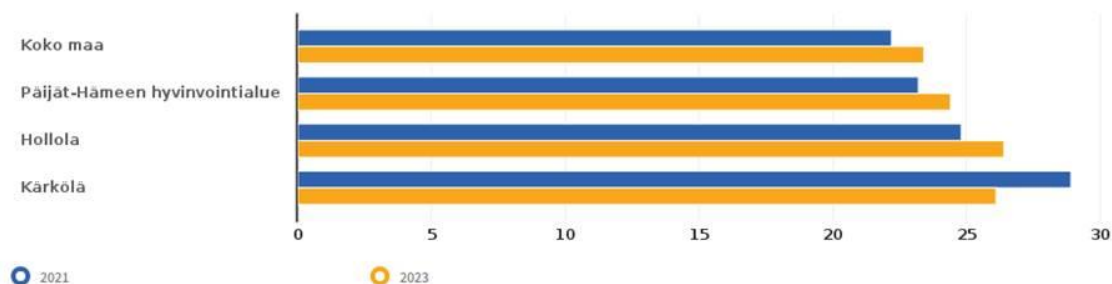

Kuva 19. MOVE-mittauksen tulokset, % 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Keskimäärin neljäsosalla 4. ja 5. luokan oppilaista on ollut mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana kyselyn toteuttamishetkellä.

Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4818 Sukupuoli: Yhteensä

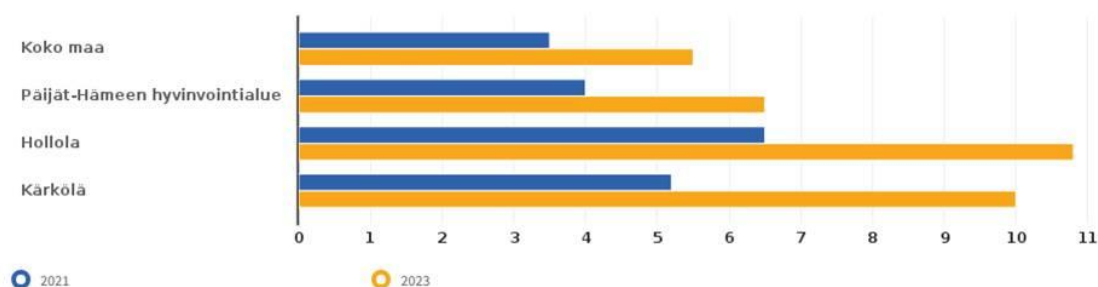

Kuva 20. Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Tupakkatuotteiden/ sähkösavukkeiden käyttö on lähes kaksinkertaistunut vertailuajana 4. ja 5. luokan oppilainen keskuudessa.

Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4823 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 21. Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Lisäksi lähes puolet (47,1 %) 4. ja 5. luokan oppilaista on yrittänyt usein viettää aikaa vähemmän netissä, mutta ei ole onnistunut. Niin ikään koulukiusaamista todentavat indikaattorit osoittavat, että kiusaaminen ei ole vähentynyt toivottulla tavalla tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. Koulukiusaamisesta tarkemmin tämän asiakirjan turvallisuusosiossa.

Lapsi ja nuori tulee vertaisyhteisöihinsä niillä arvoilla ja asenteilla, jotka hän on omaksunut pääasiallisesti kodissaan. Heikoimmassa asemassa ovat ne lapset ja nuoret, jotka rakentavat elämäänsä olosuhteissa, joissa vanhempia koskevat syrjäytymisen riskitekijät ovat kasaantuneet ja kodin asenneilmapiiri on kielteinen yksilön vastuita ja velvoitteita kohtaan.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen ja vanhemmuuden tukemiseen on Kärkölässä resursoitu huomattavasti kuluneen valtuustokauden aikana kohdentamalla palveluita ja toimintoja kohderyhmän tavoittamiseksi ja tukemiseksi. Varhaiskasvatuksessa on keskitytty erityisesti lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen sekä vanhemmuuden tukemiseen. Perusopetuksessa painopisteinä ovat olleet kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen, kodin ja koulun välisen yhteistyön vahvistaminen sekä uuden koulukiinteistön käyttöönoton myötä yhtenäisen toimintakulttuurin luominen niin opetushenkilöstön kuin oppilaidenkin osalta. Sillä on pyritty edistämään oppilaiden kiinnittymistä kouluyhteisöön sekä ennaltaehkäisemään koulukiusaamista, tarpeettomia poissaoloja ja syrjäytymiskehitystä.

Varhaiskasvatuksessa oli vuonna 2023 yhteensä 126 lasta, joista esioppilaita oli 30. Esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta tarvitsi 23 lasta. Varhaiskasvatuksen kysyntään on voitu vastata hyvällä tasolla. Kaikille hakijoille on järjestynyt paikka määräaikaisten puitteissa. Perhepäivähoidon kysyntä on pysynyt vähäisellä tasolla. Kunnan tukeman

yksityisen varhaiskasvatuksen kysyntä on hieman lisääntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. Vuorohoitoa tarvitsevia lapsia on varhaiskasvatuksessa ollut keskimäärin 38 ja viikonlopun vuorohoitoa Hollolassa on käyttänyt 7 lasta. Perusopetuksen oppilasmäärä oli 371 oppilasta.

Nuorisopalveluiden avoimessa talotoiminnassa kävijöitä on ollut vuosittain keskimäärin 6000 lasta ja nuorta. Kävijämäärät ovat selvästi kasvaneet viimeisen neljän vuoden aikana. Erityisesti suositaan ovat kasvattaneet perjantai-illat, jolloin talolla on melko säännöllisesti vierailut illan aikana 70–80 nuorta, jotka kuuluvat 13–20-vuotiaiden ikäluokkaan. Avoimen talotoiminnan lisäksi perusnuorisotyötä on kuluneella valtuustokaudella pyritty vakiinnuttamaan osaksi koulun arkea olemassa olevien nuorisotyön resurssien puitteissa. Koulunuorisotyön tavoitteena on mm. nuorten sosiaalisen vahvistumisen tukeminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja lapsille ja nuorille tutun ja turvallisen aikuisen läsnäolo ja kohtaaminen koulun arjessa sekä yksilöllisen tuen tarjoaminen lapsille ja nuorille nuorisoyöllisin keinoin.

Kärkölen kunta haki ja pääsi mukaan myös Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malliin alkuvuodesta 2023. Lisäksi kuntaan palkattiin oma määräaikainen perheohjaaja syksyllä 2023. Myös lapsiperheiden kohtaamispaikkatyöhön on resursoitu laajasti yhteistyössä hyvinvointialueen, kolmannen sektorin ja seurakunnan kanssa. Kunta perusti perusopetukseen vaativan luokkamutoisen erityisopetuksen opetusryhmän lukuvuoden 2024–2025 alussa, jotta kaikille perusopetusikäisille kärköläläisille olisi tarjolla riittävä oppimisen ja koulunkäynnin tuki kotikunnassa.

Iso haaste on kuitenkin edelleen se, miten kunnan tuottamat kasvatus- ja opetuspalvelut sekä hyvinvointialueen lapsiperhepalvelut pystyvät riittävästi ja oikea-aikaisesti tukemaan tukea tarvitsevia lapsia, nuoria ja lapsiperheitä. Näiden lisäksi tarvitaan elämänhallintaan ja kasvattamiseen liittyvää valmennusta. Haasteena on palveluiden kohdentaminen, oikea-aikaisuus ja resurssien riittävyys.

3.2.1 Perheohjaus

Perheohjaus on Kärkölen kunnan tarjoama maksuton palvelu lapsiperheille. Perheohjaus aloitettiin kunnan omana määräaikaisena palveluna syksyllä 2023. Palvelua on kehitetty aktiivisesti 1,5 vuoden aikana ja kuntalaisten tietoutta palvelusta lisätty. Perheohjauksen piiriin kuuluvat perheet, joissa on pieniä koululaisia (1.–2.lk) tai alle kouluikäisiä lapsia. Perheohjauksen tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, vanhempien tukeminen sekä koko perheen hyvinvoinnin lisääminen. Perheohjaaja tukee ja vahvistaa vanhemmuutta, auttaa löytämään sopivia yksilöllisiä keinoja perheen arkea sujuvoittamaan sekä auttaa etsimään perheelle sopivat palvelut ja apua eri tilanteisiin. Perheohjaaja auttaa samassa elämänvaiheessa olevat lapsiperheet löytämään toisistaan vertaistukea ja lisää kunnassa yhteisöllisyyttä.

Perheohjauksen palveluihin kuuluu yksilöllinen perheohjaus perheille sekä erilaiset ryhmämuotoiset toiminnot lapsille ja perheille. Erilaisissa ryhmissä ja tapahtumissa pystytään tavoittamaan monia perheitä ja myöhemmin tarvittaessa myös yksilölliseen perheohjaukseen hakeutumisessa on matalampi kynnyks, kun perheohjaaja ja palvelu on tullut jo tutuksi. Ryhmämuotoiset toiminnot tukevat yhteisöllisyyttä ja antavat vertaistukea perheille. Yksilöllisessä perheohjauksessa puolestaan voidaan keskittyä yksittäisen perheen tukemiseen eri keinojen avulla. Perhe voi hakeutua perheohjaukseen itsenäisesti ottamalla yhteyttä suoraan perheohjaajaan. Varhaiskasvatus ja neuvola voivat ohjata perheitä myös tarpeen mukaan palvelun piiriin. Kunnan perheohjaus on matalan kynnyksen palvelu. Perheohjaaja ei tee kirjauksia perheistä.

Kärkölään on muuttanut lapsiperheitä myös muualta, ja useampi on jo löytänyt muiden perheiden pariin perheohjauksen ryhmien avulla, ja he ovat kokeneet sen tärkeäksi. Perheohjaaja pitää kerran viikossa Avointa varhaiskasvatusta Vuokkoharjun päiväkodilla. Ryhmä on avoin kaikille alle kouluikäisille lapsille vanhempien. Ryhmässä on ohjattu toimintatuokio sekä vapaata leikkiä ja keskustelua. Ryhmässä niin lapset kuin aikuisetkin saavat tärkeitä sosiaalisia tilanteita arkeensa. Avoimessa varhaiskasvatuksessa käyminen madaltaa kynnystä aloittaa myöhemmin mahdollisesti päivähoidossa.

Perheohjaaja pitää useita ryhmiä myös yhdessä muiden toimijoiden kanssa sekä on mukana järjestämässä retkiä ja tapahtumia Kärkölässä. Perheohjauksen toimintoihin on kuulunut 1,5 vuoden aikana esimerkiksi iltaperhekahvila, perheiden liikuntakerho, perheiden kokkikurssi, Sylikkäin -vauvaryhmä ja loma-aikojen päiväretket perheille. Nämä tukevat monella tapaa hyvinvointia: ne tarjoavat perheille mahdollisuuksia viettää aikaa yhdessä, tutustua muihin perheisiin, saada vertaistukea, saada tietoa lapsiperheitä koskevista asioista sekä oppia uusia taitoja.

Perheohjaaja tekee yhteistyötä viikoittain varhaiskasvatuksen kanssa ja vierailee lapsiryhmissä esiopetuksessa ja päiväkodilla tarpeen mukaan. Perheohjaaja tekee yksilö- ja pienryhmätyöskentelyä lasten kanssa erityisesti tunne- ja kaveritaitojen vahvistamiseksi. Lapset ohjautuvat tähän työskentelyyn varhaiskasvatuksen henkilökunnan suosituksesta tai lapsen vanhempien toiveesta.

3.2.2 Lapsiystävällinen kunta – työ

Kärkölän kunta on ollut mukana Lapsiystävällinen kunta -mallin mukaisessa kehittämistyössä alkuvuodesta 2023 lähtien. Lapsiystävällinen kunta -malli on Unicefin kunnille tarjoama työväline, joka auttaa kuntaa tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja lasten arjen palveluissa ja kunnan hallinnossa. Se auttaa varmistamaan, että erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten oikeudet toteutuvat.

Mallin toteuttamiseksi kunnassa laadittiin toimintasuunnitelma vuosille 2024–2026, jonka Unicef hyväksyi. Kärkölän kunta haluaa kehittämistyöllä erityisesti vahvistaa lasten oikeuksien toteutumista, lapsivaikutusten arviointia kunnallisessa päätöksenteossa, vanhemmuuden tukemista, lasten ja nuorten osallisuutta, ilmastonmuutokseen varautumista sekä elinympäristön viihtyisyyttä.

Lapsiystävällinen kunta – tunnustuksen saamiseksi työskentelyssä tulee edetä toimintasuunnitelman mukaisesti. Kärkölän kunnan tavoitteena on saada tunnustus viimeistään syksyllä 2026. Tämän jälkeen työ jatkuu uuden toimintasuunnitelman laatimisen myötä. Kehittämistyöstä vastaa Lapsiystävällinen kunta – mallin koordinaatioryhmä, jossa on edustus jokaiselta toimialalta. Lisäksi koordinaatioryhmään kuuluu edustaja kunnan viestinnästä, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalveluista, nuorisovaltuustosta sekä vanhempainyhdistyksestä. Työtä koordinoi hyvinvointikoordinaattori, joka toimii samalla Lapsiystävällinen kunta – koordinaattorina.

Lapsiystävällinen kunta – mallin toimintasuunnitelma on liitetty osaksi hyvinvointikertomustyötä. Sillä on haluttu varmistaa tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen ja aktiivinen seuranta, sillä työllä tavoitellaan pitkäkestoisia muutoksia Lapsiystävällinen kunta -mallin periaatteiden mukaisesti.

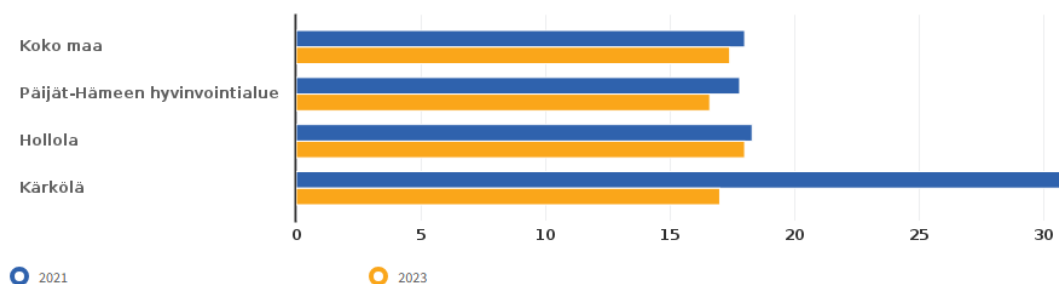
3.3 Nuoret ja nuoret aikuiset

Tilastokeskuksen mukaan Kärkölässä asui vuonna 2024 yhteensä 464 15–29-vuotiasta nuorta ja nuorta aikuista. Kyseisen ikäluokan koko on pienentynyt vuosi vuodelta, sillä vuonna 2020 se oli 535. Nuorten ja nuorten aikuisten kanssa toimivien tahojen kokemuksiin ja saatavilla olevaan indikaattoritietoon pohjaten, voidaan todeta, että valtaosa kärköläisistä nuorista ja nuorista aikuisista voi ja elää hyvin.

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan nuorten kokema yksinäisyys on jonkin verran vähentynyt ja nuoret ovat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä kuin aikaisemmin. Move! -mittausten perusteella 8. luokkalaisten fyysinen toimintakyky on jonkin verran parantunut ja ylipainoisten osuus 8.–9. luokkalaista on pienentynyt lähes puolella.

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 3906 Sukupuoli: Yhteensä

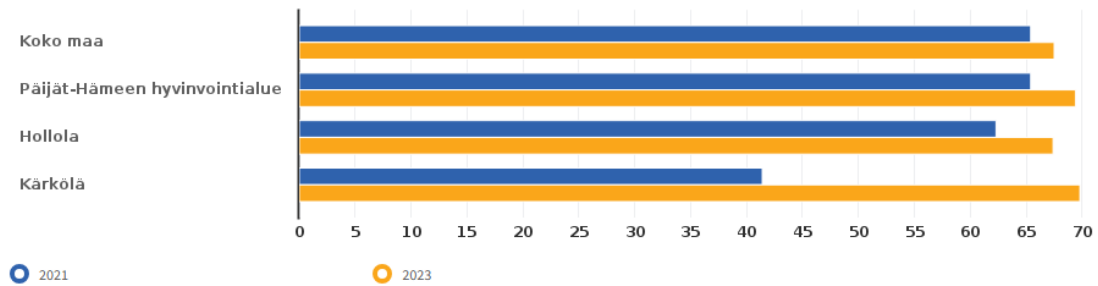

Kuva 22. Ylipainoisten osuus, % 8. ja 9.luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Raittiiden määrä on lisääntynyt merkittävästi 8.–9. luokkalaisten keskuudessa ollen hieman vertailualueita paremmalla tasolla.

Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 4736 Sukupuoli: Yhteensä

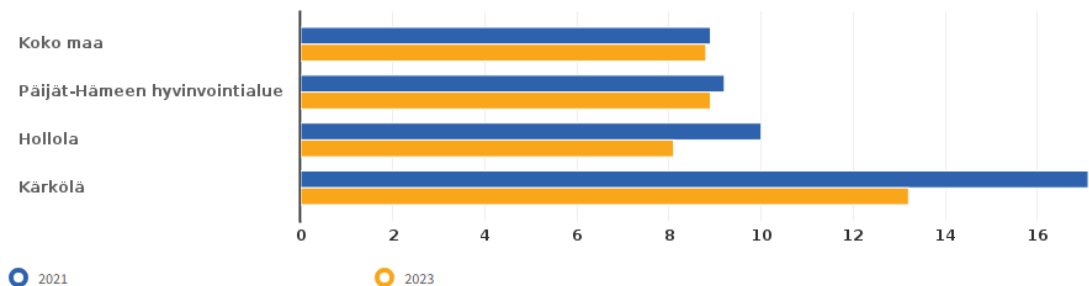

Kuva 23. Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Saman aikaisesti myös päihteiden riskikäytön ja kokeilujen voidaan todeta vähentyneet, vaikka lukemat ovat edelleen koko maan ja maakunnan arvoja korkeammalla tasolla. Suunta on laskeva myös valtakunnallisesti.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

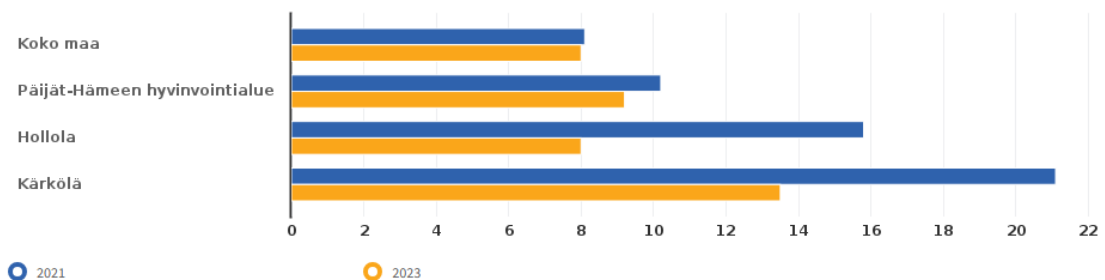
info ind. 289 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 24. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 290 Sukupuoli: Yhteensä

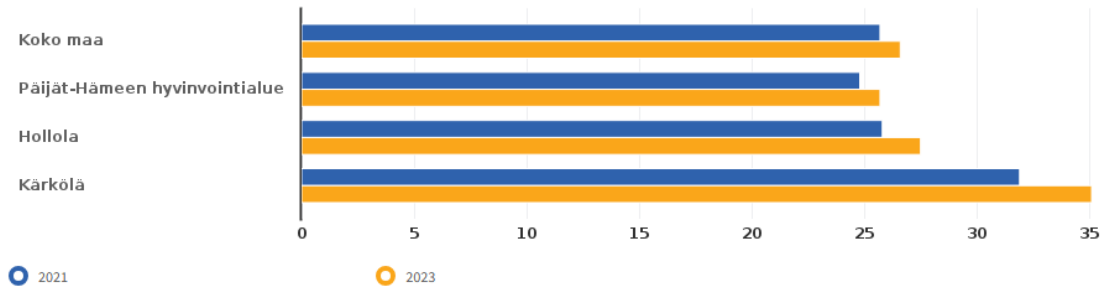
Kuva 25. Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Kärkölälaisten nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvoinnin tilaa kuvaavia tilastoja tarkasteltaessa esille on noussut myös useita yhteisesti jaettuja huolen aiheita, jotka liittyvät myös nuorten osalta pääasiassa vanhemmuuteen, kasvuympäristöön ja elintapoihin. Näitä todentavat mm. seuraavat indikaattorit, joiden numeraaliset keskiarvot eivät ole kehittyneet kuluneella seurantajaksolla suotuisaan suunta ja/ tai ovat maan ja maakunnan epäedullisempia.

- 8.–9. luokkalaisista keskimäärin kolmasosa kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 286 Sukupuoli: Yhteensä

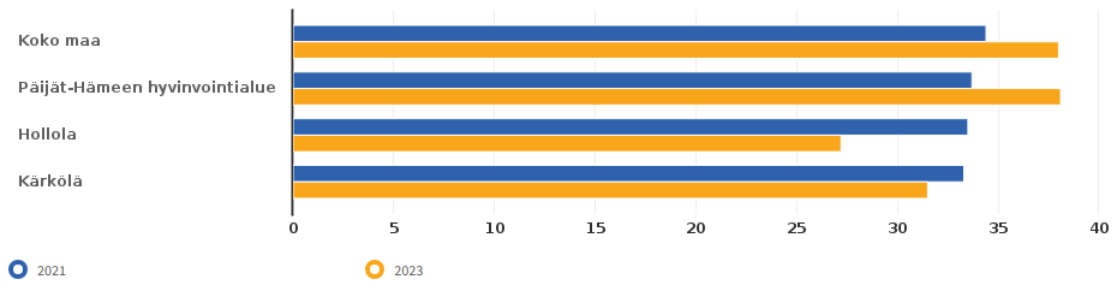

Kuva 26. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 8.–9. luokkalaisista keskimäärin joka kolmas ei syö koululounasta päivittäin.

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 3904 Sukupuoli: Yhteensä

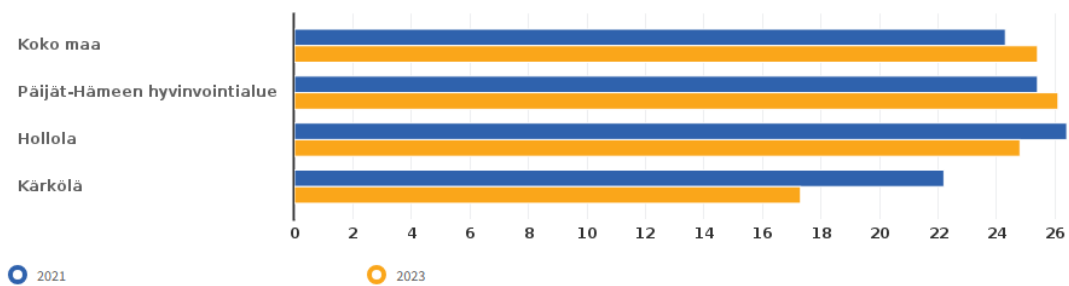

Kuva 27. Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 8.–9. luokkalaisista vajaa viidesosa liikkuu vähintään tunnin päivässä.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4727 Sukupuoli: Yhteensä

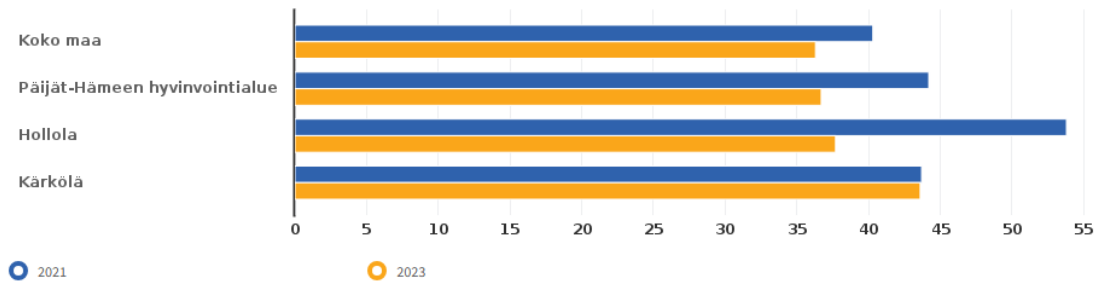

Kuva 28. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 8.–9. luokkalaisista lähes puolet nukkuu arkisin alle 8 tuntia.

Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 3725 Sukupuoli: Yhteensä

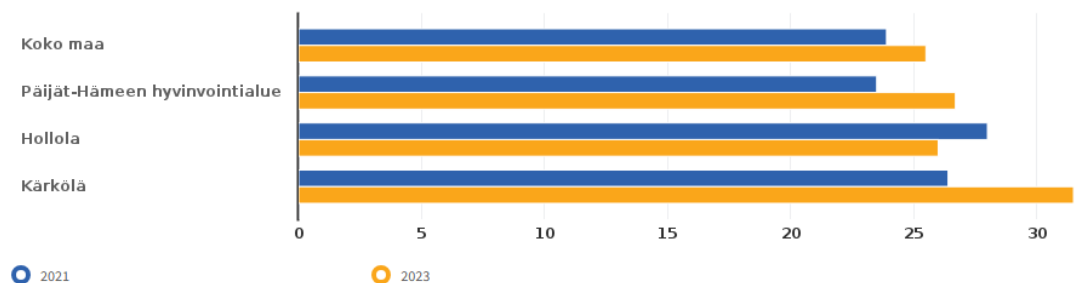

Kuva 29. Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 8.–9. luokkalaisista reilulla kolmasosalla on ollut vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu.

Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4855 Sukupuoli: Yhteensä

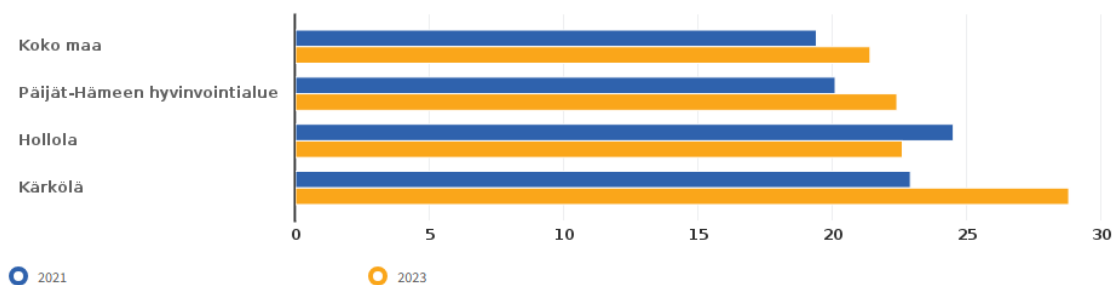

Kuva 30. Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- 8.–9. luokkalaisten kokemus kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on lisääntynyt kuluneella seurantajaksolla.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

info ind. 328 Sukupuoli: Yhteensä

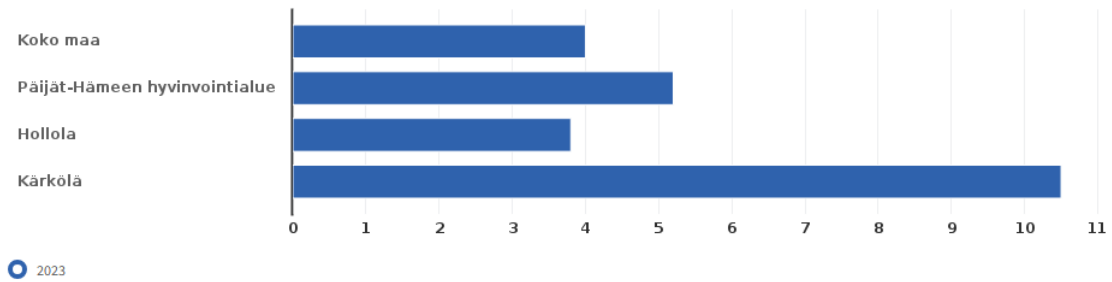

Kuva 31. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

- Lisäksi huolta aiheuttaa se, että yli kymmenellä prosentilla 8. ja 9. luokkalaisista on ollut luvattomia poissaoloja vähintään viikoittain.

Luvattomia poissaoloja vähintään viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

info ind. 4748 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 32. Luvattomia poissaoloja vähintään viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Niin ikään koulukiusaamista todentavat indikaattorit osoittavat, että kiusaaminen ei ole vähentynyt myöskään 8.–9. luokkien keskuudessa toivotulla tavalla tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. (ks. turvallisuusosio)

Osalla nuorista ja nuorista aikuisista on myös syrjäytymiskehitykselle altistavia riskitekijöitä. Syrjäytymisriskissä ajatellaan yleisesti ottaen olevan niiden henkilöiden, jotka jäävät saman ikäisille tavanomaisen elämän, kuten koulutuksen, työelämän ja/tai sosiaalisten tapahtumien ja suhteiden ulkopuolelle. Jo edellisellä valtuustokaudella on tunnistettu, että Päijät-Hämeessä merkittävin syrjäytymisriski mittakaavaltaan on heikko suoriutuminen peruskoulussa. Kärköläläisten koulutustasoa tarkasteltaessa sen voidaan todeta edelleen olevan alhainen vertailtaessa sitä koko maan ja maakunnan keskitasoon, vaikka siinä on seurantavuosien aikana tapahtunut hienoista parannusta. Koulutustasomittain mittaa väestön saavuttamaa koulutustasoa keskimääräisillä perusopetuksen jälkeisillä koulutusvuosilla, joka on kärköläläisillä vajaat kolme vuotta. Nuorisotyöttömyys on Kärkölässä sekä Päijät-Hämeen että valtakunnan tasoa alhaisempi. Suomen nuorisotyön tilastojen mukaan vuosina 2021–2023 kärköläläisistä 15–28-vuotiaista nuorista arviolta 13,6 % -15,2 % oli syrjäytymisriskissä. Määrä on kasvanut vuosittain seurantavuosien aikana.

Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja nuoria aikuisia pyritään Kärkölässä tavoittamaan ja tukemaan kohdennetun nuorisotyön keinoin etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajatoiminnassa. Lisäksi työllisyyden kuntakokeilulla on ollut keskeinen rooli kohderyhmän tavoittamisessa ja tukemisessa täysi-ikäisten nuorten osalta. Etsivää nuorisotyötä on Kärkölässä tehty vuodesta 2012 alkaen. Tällä hetkellä Kärkölässä työskentelee yksi kokoaikainen etsivä nuorisotyöntekijä, sillä resurssia supistettiin 0,5HTV vuonna 2024. Työmuotoa on kuluneella valtuustokaudella pyritty tehostamaan kohdentamalla olemassa olevia resursseja entistä monipuolisemmin nuorille tarjottaviin palveluihin niin, että en vastaisivat entistä paremmin nuorten tarpeisiin. Etsivä nuorisotyö on tavoittanut vuositasolla keskimäärin 40–50 kärköläläistä nuorta. Nuorten työpajatoiminta käynnistyi Kärkölässä vuonna 2019. Työpajatoiminnan osalta toiminnan kehittäminen ja uuden toimintamallin luominen ovat olleet kuluneella valtuustokaudella keskiössä sote-uudistuksen myötä, kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden siirrettyä hyvinvointialueen työpajalle 1.1.2023 alkaen. Uuden toimintamallin myötä myös työpajan henkilöstöresurssin tarkasteleminen tuli ajankohtaiseksi ja toimintaa jatkettiin aiemman 2 HTV:n sijaan 1,1 HTV:n voimin. Uusi toimintamalli on edistänyt nuorten eteenpäin ohjautumista koulutukseen ja työelämään verrattuna aiempaan. Nuorten työpajalla on ollut valmennuksessa keskimäärin 15 kärköläläistä nuorta. Etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajalla toimintoja on kehitetty vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeisiin ja tavoitteisiin kokeilemalla ja ottamalla käyttöön erilaisia matalan kynnyksen toimintoja ja toimintamalleja. Myös mainontaa ja markkinointia on pyritty tehostamaan palveluiden tunnetuksi tekemiseksi ja kohderyhmän tavoittamiseksi. Viime vuosina kohderyhmään kuuluvien nuorten tavoittaminen on kuitenkin osoittautunut aiempaa haasteellisemmaksi. Tähän on osaltaan vaikuttanut koronaepidemia, jonka aikana yhteiskunnan prosessit hidastuivat entisestään ja nuoret vetäytyivät entistä enemmän oloihinsa. Mutta myös muut yhteiskunnalliset muutokset, kuten oppivelvollisuuden laajentaminen, sote-uudistus ja TE-palveluiden uudistus, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi eri viranomaistahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja nuorten ohjautuvuuteen mm. rakenteellisten- ja henkilöstömuutosten myötä.

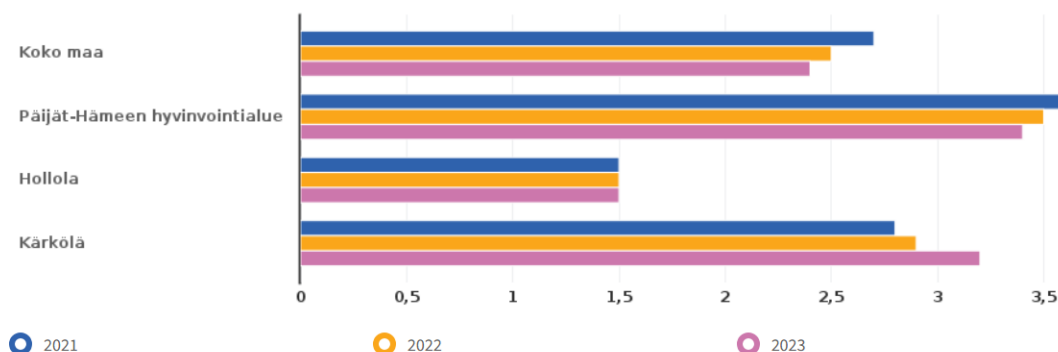
3.4 Työikäiset

Työikäisellä väestöllä tarkoitetaan yleensä 15–64-vuotiaita ihmisiä. Tämän määritelmän mukaan Kärkölen väestöstä vähän yli puolet eli 2395 henkilöä kuului Tilastokeskuksen mukaan työikäisiin vuonna 2023. Näistä 18–64-vuotiaita oli vähän yli 2000 henkilöä. Työikäisten hyvinvointia kuvataan usein taloutta, terveyttä ja työllisyyttä kuvaavilla mittareilla. Vertailukuntina on käytetty koko maata, Päijät-Hämettä ja Hollolan kuntaa. Alla olevan indikaattorikuvaajan mukaan kärköläläisistä 25–64-vuotiaista vähän yli 3 % oli saanut toimeentulotukea pitkäaikaisesti. Määrä on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin ja yli puolet enemmän kuin Hollolassa, mutta jää alle maakunnan keskiarvon.

Huomionarvoista on se, että toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on Kärkölässä jonkin verran lisääntynyt vuosittain seurantavuosien aikana, mutta laskenut koko maassa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Hollolassa lukemat ovat pysyneet samoina. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneilla ajatellaan yleisesti ottaen olevan tuen tarpeita myös muilla elämän osa-alueilla, mikä saattaa lisätä riskiä syrjäytymiselle.

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

info ind. 234 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 33. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (lähde: Sotkanet)

Työttömien määrä koko maassa on kasvanut vuodesta 2022 lähtien, mutta vertailualueillamme Päijät-Hämeessä, Hollolassa ja Kärkölässä työttömyys laski vuosina 2022 ja 2023 edellisistä vuosista. Vuonna 2024 kaikilla vertailualueilla työttömyys kasvoi ollen Kärkölässä 10,3 %. Työttömyys on Kärkölässä kuitenkin pysynyt valtakunnan ja Päijät-Hämeen tasoa alhaisempana koko vertailujakson ajan 2021–2024.

Nuorten työttömyydessä Kärkölässä oli vuosina 2022 ja 2023 laskua edellisvuodesta, kun taas vertailualueiden Hollolan ja koko maan nuorisotyöttömyys kääntyi nousu-uralle vuodesta 2022 lähtien. Nuorten työttömyys kasvoi vuonna 2024 niin Kärkölässä kuin vertailualueillakin. Nuorisotyöttömyys on Kärkölässä sekä Päijät-Hämeen että valtakunnan tasoa alhaisempi, mikä johtunee Kärkölen nuorisopalveluiden ja työllisyyspalveluiden aktiivisesta työskentelystä nuorten työelämästä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kärkölen nuorten työttömyys v. 2024 9,9 %, koko Suomen vastaava luku on 13,2 % ja Päijät-Hämeen luku 16,1 %.

Työttömien aktivointiaste on Kärkölässä ollut koko tarkastelujakson 2021–2024 ajan kaikkia vertailualueita korkeampi. Syynä tähän on Kärkölen kunnan työllisyyspalveluiden aktiivinen työskentely ja palveluihin ohjaus kunnan ollessa mukana Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa.

Kärkölässä eläköidytään keskimääräistä myöhemmin. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on vuonna 2023 noussut Kärkölässä 61,3 vuoteen. Vertailukunnassa Hollolassa, Päijät-Hämeessä ja koko maassa eläkkeelle siirtymisikä oli vuonna 2023 laskenut edellisvuodesta. Koko maan eläkkeelle siirtymisikä oli 59,8 vuotta vuonna 2023.

Työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on hienoisesti laskenut niin valtakunnallisesti kuin vertailualueillakin vuodesta 2022 vuoteen 2023. Kärkölässä työkyvyttömyyseläkkeiden määrä noudattaa samaa trendiä ja on laskenut 0,5 % vuodesta 2022 ollen vuonna 2023 6,7 %. Kärkölässä työkyvyttömyyseläkkeiden määrä on kuitenkin edelleen korkeampi kuin verrokkialueilla. Esimerkiksi koko maassa työkyvyttömyyseläkettä saavia oli vuonna 2023 5,2 %.

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Työttömät, % työvoimasta, vuoden keskiarvo	11,2	9,2	8,9	10,3
Nuorisotyöttömät, % 18-24-vuotiaasta työvoimasta	15,4	11,0	8,1	9,9
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä	41,2	36,6	30,5	29,3
Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta	4,6	3,4	2,7	3,0
Vaikeasti työllistyvät, % 15-64 -vuotiaista	5,9	4,8	4,1	4,2
Työttömien aktivointiaste, %	29,6	36,7	37,9	33,8
Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä	61,4	60,8	61,3	ei tiedossa
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16-64 -vuotiaista	7,2	7,2	6,7	ei tiedossa

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiaista	3,4	3,2	2,9	ei tiedossa
Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiaista	1,7	1,7	1,7	ei tiedossa
Verenkiertoelinten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiaista	0,4	0,6	0,6	ei tiedossa
Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu	113,8	ei tiedossa	ei tiedossa	ei tiedossa

Taulukko 1. Työllisyys- ja työkykytilastot (lähde: Sotkanet)

Kuluneen valtuustokauden aikana Kärkölen työllisyyspalvelut on toiminut työvoimaviranomaisena ja siinä roolissaan pyrkinyt tukemaan kuntalaisten hyvinvointia. Asiakkaille on tarjottu laaja-alaista ja yksilöllistä palvelua. Työskentely on ollut hyvinvointia edistävää ja työllistymiseen tähtäävää. Asiakkaiden tilanteisiin on perehdytty kokonaisvaltaisesti ja vastattu asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Yhteydenpito asiakkaisiin on ollut aktiivista, niin kasvotusten kuin puhelimitse. Työskentelytapa on ollut vahvasti verkostotyötä hyödyntävää. Asiakkaita on ohjattu oikea-aikaisesti tarpeenmukaisiin palveluihin, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin, erilaisiin valmennuksiin, koulutuksiin ja hankkeisiin.

Vuoden 2025 alusta Päijät-Hämeen työllisyysalue tuottaa työvoimaviranomaisen palvelut kärköläläisille työnhakijoille. Kärkölen työllisyyspalvelut tuottaa työvoimaviranomaisen työtä tukevaa ja työllistymistä edistävää palvelua kuntalaisilleen. Palvelussa tähdätään asiakkaan työllistymiseen esimerkiksi tukemalla asiakasta työhaussa, vahvistamalla asiakkaan työnhakutaitoja ja/tai ohjaamalla koulutuksiin. Tavoite on, että asiakkaat olisivat oikean etuuden piirissä ja saavat tarkoituksenmukaista palvelua.

Tulevaisuutta ajatellen on tärkeää edelleen jatkaa ponnistelua sen eteen, että mahdollisimman moni työtön pääsisi takaisin työelämään eikä mikään ihmisryhmä syrjäytyisi työelämästä. Työllistyminen jo itsessään luo hyvinvointia ja perheissä vanhempien työllistymisellä on suuri vaikutus lasten elämään ja heidän hyvinvointiinsa.

3.5 Ikäihmiset

Vuonna 2023 Kärkölen väestöstä lähes kolmasosa (29,3 %) oli yli 65-vuotiaita, ja tämä osuus on edelleen kasvamassa. Kärkölen kunnan seniori-ikäisistä valtaosa asuu omassa kodissaan, osa tuettuna, mutta suurin osa ilman kotihoidollisia tarpeita, jolloin ennakoivien palvelujen merkitys kasvaa. Senioripalveluiden tehtävänä on yli 65-vuotiaiden kärköläläisten hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Näihin asioihin on pyritty vaikuttamaan osaltaan kunnan senioriohjaajan työn kautta Kärkölässä. Tämä on tietoista vaikuttamista terveyteen ja hyvinvoinnin taustatekijöihin, kuten elintapoihin, elinoloihin ja elinympäristöön sekä palvelujen toimivuuteen ja saatavuuteen.

Senioripalvelut tukevat ikääntyneiden hyvinvointia tarjoamalla matalan kynnyksen sosiaalisia kontakteja ja toimintakykyä vahvistavia palveluita. Tavoitteena on parantaa ikääntyneiden elinolosuhteita, toimintakykyä ja yhteisöjen toimivuutta sekä auttaa ratkaisemaan sosiaalisia ongelmia. Ikääntyneitä tuetaan hakemaan tarpeellisia palveluita ja etuisuuksia, löytämään mielekästä tekemistä arkeen sekä ratkaisemaan arjen haasteita, kuten ihmissuhteisiin, elämänhallintaan tai asumiseen liittyviin vaikeuksiin. Työskentely on tapahtunut ikääntyneen ja hänen verkostonsa kanssa.

Teemallisesti vuoteen 2022 kuuluivat ravitsemukseen ja kulttuuriin liittyvät asiat, vuoteen 2023 mielenhyvinvointiin liittyvät asiat ja vuonna 2024 pääpaino oli kulttuuriteoissa ja yhteisöllisyydessä ikääntyneille. Vuonna 2023 käyttööme saatu senioritupa Raita on mahdollistanut ja osaltaan tuonut vakautta yhteisöllisen toiminnan muodostumiseen kunnassa. Senioritupa Raita on sijainniltaan keskeisellä paikalla ja esteetön kulkemiselle. Senioritupa Raidassa mahdollistuvat erilaiset ryhmätapaamiset sekä senioriohjaajan luona tapahtuvat yksilötapaamiset, joilla molemmilla on vaikutusta yksilön hyvinvointiin ja osallistumiseen.

Kärkölen ikäihmisten hyvinvointikertomuksessa on tarkasteltu ja seurattu kehityskulkua Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen ylläpitämän tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetin tuottamien tilastojen sekä oman kunnan omien palvelujen kautta tilastoiden. Hyvinvointikertomuksessa 2021–2025 tarkastellut indikaattorit ovat tuottaneet pääsääntöisesti johdonmukaista tietoa, ja kehityskaaret ovat edenneet toivottuihin suuntiin tai pysyneet paikallaan. Vertailukuntina on käytetty koko maata, Päijät-Hämettä ja Hollolan kuntaa. Kärkölen kunnan senioripalvelut on tilastoitu eri tavoitteellisten kohtaamisten henkilömäärillä ja Raita seniorituvan käyttäjämäärillä.

Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisistä: Kärkölässä kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on verrattain yhtäläinen Hollolaan, Päijät-Hämeen hyvinvointialueeseen ja koko maahan verrattuna ja kotona asutaan pidempään.

Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä: Yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on hieman laskusuunnassa Kärkölässä, noin 4 % vuodesta 2021. Valtakunnallisesti yksinasuvien määrä on myös laskenut.

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisistä: THL:n johtava asiantuntija kertoo, että tilastot eivät kerro syytä omaishoitajien määrän vähenemiselle. Hän uskoo tilanteen johtuvan osittain korona-ajan kustannuspaineista ja siitä, että kunnat ja kuntayhtymät ovat kiristäneet myöntämiskriteereitä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella omaishoidon tukea saavien määrä on myös pienentynyt, ja tiedossa on tiukat kriteerit omaishoitajuuteen. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella, kuten muuallakin Suomessa, ilman sopimusta toimivia omaishoitajia (omaiset, läheiset, työikäiset) on arvioitu olevan kolminkertainen määrä sopimuksellisiin omaishoitajiin verrattuna.

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisistä: Tämä tilastointi on poistunut listauksesta nimikkeistön muuttumisen myötä. Käytettävät nimikkeet ovat palveluasuminen, ympärivuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen. Kohdennettua tilastoa Kärkölästä näille ei löydy.

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisistä: Täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuus on pysynyt samana ja samansuuntaisena vertailtaessa koko yhteiskuntaan.

Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisistä: Kärkölästä ei ole saatavilla vuoden 2023 lukemia. Koko maan lukemat ovat pysyneet samana viimevuotiseen nähden.

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisistä	91,5	92,3	93,9	
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä	45,9	43,5	41,9	
Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisistä	3,8	3,0	2,1	
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisistä	8,5	7,7	Tilasto on poistunut käytöstä	
Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisistä	1,3	1,2	1,2	
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisistä		0,4		
Senioripalveluiden ryhmätoimintojen asiakasmäärät		722	851	881
Senioripalveluiden tavoittamien yksilöohjaus asiakkaiden määrä (käynti-/soittokontaktit)		214/1100	210/980	196/1010
Kohdennetut tapahtumat, retket, infot ym. (Liittyy mm. kulttuuri-, liikunta-, ravitsemus ja mielenhyvinvointi asiakasmäärät		553	473	1137
Asiointikyytien asiakasmäärät		899	594	836
Hyvinvointikotikäynnit (esim. ulkoilu tai muu toimintakyvyn tukeminen), (Tätä ei pystytty toteuttamaan 2023 syksystä lähtien, resursointi -)		680	495	336
Raita seniorituvan käyttömäärät (kunnan omatoiminta ja yhdistystoiminta, kokoustoiminta)			797hlö/kk	550-850hlö/kk (ensimmäinen kokonainen seurantavuosi)

Taulukko 2. Ikäihmisten ja senioripalveluiden tilastot. (Lähde: Sotkanet ja Kärkölen kunta)

Kärkölen senioripalveluiden hyvinvointikertomuksen tilastoinnissa vuosilta 2021–2025 tulee näkyväksi kunnan väestörakenne ja senioripalveluiden paikallinen tarve. Ikäihmiset käyttävät kunnan ryhmämuotoisia palveluja ja kokevat tarvitsevänsä yksilöohjausta sekä kognitiivisen, sosiaalisen ja mielenhyvinvoinnin tukemista mielekkään arjen turvaamiseksi. Eläkeläisyhdistykset ovat lisänneet aktiivista ryhmätoimintaansa ja huolehtimista kanssaihmisistä. Kunnan tarjoamat tilat, kuten Raita senioritupa, ovat vakiinnuttaneet yhdistystoiminnan ja tarjonnut turvallisen kohtaamispaikan. Kaiken tämän mahdollistaminen pitää kunnan rakenteen elinvoimaisena, kun kaikkia ikäryhmiä huomioidaan tasapuolisesti.

Tulevina vuosina olisi perusteltua lisätä seurantaindikaattori, joka mittaa sähköisten palvelujen käytössä koettuja esteitä ja huolia 65 vuotta täyttäneiden keskuudessa (%). Koko maassa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella noin 90 % ikääntyneistä kokee esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä. On tärkeää seurata, miten sähköisten palvelujen kehitys etenee ikääntyneiden näkökulmasta, jotta digisyrjintää ei syntyisi. Ennakoivana toimenä kunnassa tulisi säilyttää digiohjaus ja -opetus.

3.6 Kaikki ikäryhmät

3.6.1 Ehkäisevä työ

Ehkäisevä työ on osa laajaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Ehkäisevää työtä tehdään Kärkölässä niin sanotun neljän tuulen orientaation näkökulmasta, jolla pyritään edistämään mielenhyvinvointia, ehkäisemään päihitteiden käytöstä ja rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja sekä lähisuhde – ja perheväkivaltaa, ja edistämään sitä kautta kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä ehkäisemään syrjäytymistä.

Ehkäisevä työ ymmärretään monenlaisina toimina, joiden avulla pyritään tunnistamaan hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä riskejä neljän tuulen ilmiöiden näkökulmasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ehkäisemään ja vähentämään jo syntyneitä haittoja sekä hoitamaan ja korjaamaan jo syntyneitä ongelmia ennaltaehkäisevän työn keinoin.

Kärkölässä ehkäisevän päihdetyön toimielimenä toimii kunnanhallitus, joka on delegoinut toimivallan hyvinvointityöryhmälle. Hyvinvointityöryhmän alaisuudessa toimii moniammatillinen ehkäisevän työn PETE-työryhmä. Työryhmän kokoonpanossa on kaikki ikäryhmät edustettuina. Lisäksi työryhmään kuuluu edustajia Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta ja Hämeen poliisista. Käytännössä ehkäisevän työn toimia ja tekemistä koordinoidaan kuntatasolla hyvinvointikoordinaattorin toimesta. Hyvinvointikoordinaattori osallistuu paikallisten työryhmien lisäksi alueellisen ehkäisevän työn seurakoordinaatioryhmän työskentelyyn.

Kärkölässä tehtävä ehkäisevä työ pohjautuu maakunnallisesti asetettuihin HYTE-kärkiin, hyvinvointisuunnitelmassa asetettuihin ehkäisevän työn tavoitteisiin ja toimenpiteisiin sekä ilmiöpohjaiseen työskentelyyn. Kuluneella valtuustokaudella ehkäisevässä työssä on panostettu erityisesti kansalaistaitojen vahvistamiseen, terveellisten elintapojen ja mielenhyvinvoinnin edistämiseen sekä päihdehaittojen ehkäisemiseen, hyviin arkiympäristöihin ja arjen turvallisuuden edistämiseen sekä syrjäytymisvaarassa olevien tavoittamiseen ja tukemiseen (ks. tarkemmin hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi). Myös varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen ovat osa ehkäisevän työn toimintakulttuuria, jota on vahvistettu kouluttamalla henkilöstöä kuluneen neljävuotiskauden aikana.

Ehkäisevän työn tulosten ja hyötyjen mittaaminen on vaikeaa etenkin lyhyellä aikavälillä, sillä varmuutta haittojen toteutumisesta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta ei ole tai niitä on vaikea arvioida. Näin ollen vaikuttavuuden arviointi perustuukin lähinnä todennäköisyyksien ennakointiin. Mittareina toimivat yleensä suunniteltujen toimenpiteiden toteutuminen ja osallistujamäärät sekä toiminnasta ja toimintoihin osallistuneilta saatu palaute. Tarkasteltaessa ehkäisevän työn vaikuttavuutta tulee huomio kiinnittää ensisijaisesti taloudellisiin tekijöihin, jossa ehkäisevän ja korjaavan työn kuluja verrataan toisiinsa. On hyvä ottaa huomioon myös se, että valtaosa ehkäisevän työn velvoittavuudesta kohdistuu kuntien peruspalveluihin, joten tarjolla olevien palveluiden määrä on kiinteästi yhteydessä ehkäisevän työn toteutumiseen ja sitä kautta myös työn vaikuttavuuteen.

3.6.2 Ravitsemusterveyden edistäminen

Ravitsemusterveyden edistäminen on keskeinen osa hyvinvoinnin ja terveellisten elintapojen edistämistä. Ravitsemusterveyttä edistetään Kärkölen kunnassa erityisesti ruokakasvatuksen keinoin päiväkodin ja koulun arjessa yhteistyössä ruokapalveluiden henkilöstön kanssa. Ruokakasvatus on osa varhaiskasvatussuunnitelman ja perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisen pedagogiikan toteuttamista. Jokainen lapsi ruokailee kunnan kattamassa ruokapöydässä yli 3000 kertaa päiväkotij- ja kouluvuosien aikana. Lapsena opitut terveelliset ruokailutottumukset vaikuttavat pitkälle aikuisikään saakka. (Nykytila.fi 2025.) Kärkölen kunnan ruokapalvelut vastaavat ensisijaisesti päiväkodin ja koulun aterioiden valmistuksesta. Kouluravintola Apila toimii myös kunnan henkilöstöravintolana. Lisäksi kunnan eläkeläisille on

tarjoiltu ylijäämäruokaa vuoden 2019 alusta lähtien. Päivittäin valmistetaan 550 lounasta, keskimäärin 110 välipalaa ja 20 aamupalaa koululla ja 70 päiväkodissa.

Käytettävistä elintarvikkeista noin 70 % on kotimaisia tuotteita ja käytössä on myös lähellä tuotettuja elintarvikkeita mahdollisuuksien mukaan. Kuluneella valtuustokaudella ruokapalveluissa on lisätty kasvien käyttöä ja tarjolla on joka päivä kasvisruokaa toisena pääruokavaihtoehtona. Lisäksi salaatit tarjotaan erillisinä komponentteina varhaiskasvatuksessa. Ruokapalveluissamme noudatetaan myös valtakunnallista suositusta luomutuotteiden käytöstä julkisissa ruokapalveluissa. Maksullinen välipala jatkuu ja on suosittu. Jopa 10 % oppilaista ostaa välipalaa. Päijät-Hämeen ravitsemusviikkojen teemaksi on muotoutunut aamupuuro ja sen tarjoaminen maksutta kunnan koululaisille, ja opetushenkilöstölle kerran vuodessa on muotoutunut jo perinteeksi. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan osallistavaa ruokakasvatusta ja opetusta mm. Neuvokas perhe- ruokakasvatus ja Sapere- aistilähtöinen ruokakasvatus materiaalien avulla. Perusopetuksessa toteutetaan osallistavaa ruokakasvatusta ja opetusta mm. Maistuva koulu –ruokakasvatustamateriaalien avulla. Oppilaille on hankittu Happy or Not- palautekanava, joka antaa mahdollisuuden vaikuttaa kouluruokaan. Kärkölen kunta on osallistunut maakunnalliseen ravitsemusterveystyöhön ja Päijät-Hämeen ruokapalvelupäälliköiden verkostoon. Lisäksi kuntaan on perustettu oma ruokakasvatustyöryhmä ja oppilaista muodostuva kouluruokaryhmä ja saatu siten lisättyä ammattilaisille ja kuntalaisille tietoa ravitsemussuosituksista. Vanhempien tietoisuutta ruokakasvatuksesta ja lasten ja nuorten ruokailutottumuksista on lisätty mm. vanhempainilloissa kouluterveyskyselyn tietoihin pohjaten.

Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa käytetään ruokakasvatuksen arvioinnin tukena Nykytila.fi- työkalua. Arviointi tehdään kaksi kertaa toimintakauden aikana moniammatillisessa työryhmässä. Varhaiskasvatuksessa erityisesti ruokakasvatuksen tuki ja jatkuvuus ovat kehittyneet kuluneella seurantajaksolla paremmaksi. Eniten nousua on tapahtunut henkilöstön saaman ruokakasvatuskoulutuksen osalta viimeisen viiden vuoden aikana (+43 %). Myös ruokakasvatus osana kasvatusta ja opetusta on kehittynyt usean osa-alueen osalta yli kymmenen prosenttia parempaan suuntaan. Ruokakasvatus on kirjattu yksikön suunnitelmaan, ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin edellisvuotta aktiivisemmin. Vastausten perusteella koetaan, että kaikkia aterian osia on riittävästi tarjolla lounaalla ja päivällisellä (+13 %) sekä aamu- ja välipalalla (+12 %). Lisäksi itse ruokailutilanne ja sen rauhallisuus ja turvallisuus ovat parantuneet, ja ruokailuun varatun ajan koetaan kehittyneen edellisvuodesta. Kokonaisuutena ruokakasvatus on lisääntynyt osana kasvatusta ja opetusta (+6 %) ja ruokakasvatuksen tuki ja jatkuvuus ovat kehittyneet (+4 %) viime vuodesta.

Arvioinnin perustella kaksi isointa kehittämiskohdetta varhaiskasvatuksessa ovat ruokailun järjestäminen ja kehittäminen. Erityisesti ryhmän kasvatushenkilöstön ruokaileminen erimerkkinä syöden samaa ruokaa lasten kanssa ja ruokailukäytännöistä keskustelu sekä sopiminen yhdessä lasten kasvattajien ja ruokahuollon kanssa ovat heikentyneen neljänneksellä (-25 %) edellisvuoteen verrattuna. Linjaston ja tarjoiluvaunun mitoitus eivät ole lasten kokoiset ja malliset (-7 %). Kehitettävää on myös kasvatushenkilöstön ja lasten tutustumisessa päivittäin yhdessä ruokalistaan sekä kuvien käyttämisessä työskentelyn tukena. Lisäksi ruokapalvelutyöntekijöiden yhteistyö henkilöstön ja lasten kanssa ruokakasvatuksessa (esim. lasten vierailukeittiössä ja ruokapalvelutyöntekijän vierailu ruokapiirissä tai makuraadeissa) on heikentynyt neljänneksellä (-25 %) viime vuodesta. (Nykytila.fi tulokset Kärkölä 2023 ja 2024.)

Perusopetuksen osalta kehitystä on tapahtunut erityisesti ruokakasvatusta edistävän yhteistyön osalta (+42 %) kuluneella seurantajaksolla. Eniten kehitystä on tapahtunut henkilökunnan ja huoltajien välisen yhteistyön ilmapiirissä (+75 %) niin, että ruokaan ja syömiseen liittyvistä asioista voidaan keskustella avoimesti ja rehellisesti esittäen toiveita ja odotuksia puolin ja toisin. Kehitystä on tapahtunut myös koulun ruokakasvatuksen suunnittelussa osana koulun henkilöstöpalavereja (+50 %) sekä ruokaan ja syömiseen liittyvän yhteistyön tekemisessä muiden asiantuntijoiden kanssa (+50 %). Myös ruokailun järjestämisen ja kehittämisen voidaan todeta olevan arvioinnin perusteella verrattain hyvällä tasolla, pois lukien ruokailuun käytettävissä oleva aika, joka on alle puoli tuntia sekä asiakaspalautteiden huomioiminen ruokailun kehittämisessä, jotka ovat saaneet heikoimmat pistemäärät kyseisellä osa-alueella.

Perusopetuksessa ruokakasvatuksen osalta tulisi jatkossa kiinnittää huomiota erityisesti henkilöstön käytettävissä oleviin resursseihin ruokakasvatuksen valmistelussa ja toteutuksessa, henkilöstön kouluttamiseen ruokakasvatuksen tiimoilta sekä ruokakasvatuksen tavoitteiden kirjaamiseen osaksi lukuvuosisuunnitelmaa.

Lisäksi ravitsemusterveyttä on kunnassa edistetty tarjoamalla ravitsemusohjausta- ja neuvontaa osana liikuntaneuvontaa ja arjen toimintoja kunnan eri palveluissa sekä vahvistamalla ammattilaisten osaamista tukea terveyttä edistävää ravitsemusta.

3.6.3 Turvallisuuden edistäminen osana HYTE-työtä

Turvallisuuden edistäminen on osa hyvinvoinnin edistämistä, sillä turvallisuus luo pohjaa hyvinvoinnille. Hyvinvointia ei voi olla ilman turvallisuutta. Näin ollen kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa turvallisuutta osana hyvinvoinnin edistämistä. Ennakoivalla turvallisuustyöllä saadaan aikaan taloudellisia säästöjä kunnalle, koska onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten aiheuttamien vahinkojen korjaaminen on usein moninkertaisesti kalliimpaa kuin niiden ennalta estäminen. (Sisäministeriö, 2019). Turvallisuussuunnittelun tavoitteena on lisätä turvallisuuden tunnetta ja parantaa kuntalaisten turvallisuutta vähentämällä onnettomuuksien, tapaturmien, rikosten ja häiriöiden määrää.

Kärkölässä ei ole erillistä turvallisuussuunnitelmaa, sillä turvallisuuden edistäminen on huomioitu laaja-alaisesti nyt raportoitavan hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 tavoitteita ja toimenpiteitä asetettaessa. Kärkölen turvallisuussuunnittelun lähtökohtana ovat paikallisesti tunnistetut turvallisuusongelmat ja niihin reagoiminen suunnitelmallisesti. Hyvinvointisuunnitelmassa määritellään turvallisuuden parantamista koskevat tavoitteet ja toimenpiteet ottaen huomioon paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset sekä kuntakohtaiset erityispiirteet. Turvallisuussuunnittelussa korostuu turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy ja keskittyminen kohonneisiin riskeihin.

Kärkölässä turvallisuuden edistäminen on painottunut kuluneella valtuustokaudella erityisesti hyviin arkiympäristöihin ja arjen turvallisuuden edistämiseen, lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseen mukaan lukien koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen, päihdehaittojen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen (ks. tarkemmin tavoitteet ja toimenpiteet), liikenneturvallisuustyöhön sekä yhteistyöhön poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa. Myös varautuminen on tärkeä osa turvallisuussuunnittelua, ja sen merkitys on korostunut viime vuosina maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi. Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään varmistamaan yhteiskunnan toimintojen jatkuvuus ja turvallisuus erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kärkölen kunnalle on laadittu erillinen varautumissuunnitelma.

Kärkölässä toimii poikkipohjainen liikenneturvallisuusryhmä, joka vastaa liikenneturvallisuustyön koordinoimisesta. Sen tehtävänä on koordinoita ja kannustaa eri toimijoita liikenneturvallisuustyöhön, tuoda liikenneturvallisuusasioita yhteiseen käsittelyyn, välittää tietoa liikenneturvallisuusaiheista sekä seurata kunnan liikenneturvallisuustilanteen kehittymistä. Liikenneturvallisuusryhmässä on laajasti edustus eri sektoreilta: kunnan eri toimintayksiköt, opiskeluterveydenhuolto, neuvola, vanhus- ja vammaisneuvosto, Hämeen poliisi, seurakunta, Liikenneturva, ELY-keskus, Päijät-Hämeen pelastuslaitos sekä Päijät-Hämeen liikenneturvallisuuskoordinaattori (Ramboll). Ryhmän tehtävänä on käsitellä havaittuja liikenneturvallisuuteen liittyviä ongelmakohtia, varmistaa tiedonkulku eri toimijoiden välillä ja kehittää yhteistä liikenneturvallisuustyötä. Työryhmä on kokoontunut keskimäärin kaksi kertaa vuodessa. Liikenneturvallisuustyöhön liittyen Kärkölässä on kuluneen valtuustokauden aikana mm. kehitetty liikenneympäristöä saatujen palautteiden ja aloitteiden pohjalta, toteutettu nopeusvalvontaa nopeusnäyttöjen avulla sekä jaettu ikäihmisille vuosittain liukuesteitä. Varhaiskasvatus- ja perusopetusikäisille lapsille on järjestetty liikenneturvallisuuteen liittyvien teemojen mukaista ohjelmaa vuosittain liikenneturvallisuusviikolla. Lisäksi liikenneturva ja Päijät-Hämeen pelastuslaitos ovat olleet vuosittain mukana erilaisissa kuntalaisille kohdennetuissa tapahtumissa.

Turvallisuuden nykytila

Turvallisuuden nykytilan kuvaamisessa on hyödynnetty saatavilla olevaa indikaattoritietoa liittyen muun muassa liikenneturvallisuuteen, poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin, päihdeiden vaikutuksen alaisena tehtyihin rikoksiin, lähisuhdeväkivaltaan mukaan lukien koulukiusaaminen sekä ikääntyneiden asumisen turvallisuuteen, turvallisuussuunnittelussa huomioitavan paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun linjausten (Sisäministeriö, 2019) mukaisesti. Linjausten painopistealueet ovat nuorten rikollisuuden vähentäminen, ikääntyneiden asumisen turvallisuuden kehittäminen, lähisuhdeväkivallan vähentäminen, hyvien väestösuhteiden edistäminen, alkoholista johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy ja julkisten tilojen turvallisuus. Lisäksi nykytilan kuvaamisessa on huomioitu kuntakohtaiset toimenpiteet turvallisuuden edistämiseksi sekä kuntalaisille syksyllä 2024 teetetyn turvallisuuskyselyn tulokset. Kyselyyn vastasi yhteensä 75 kuntalaista. Vastaajista suurin osa (72 %) kuului 31–64-vuotiaiden ikäryhmään ja kolmasosa (28 %) 65 vuotta täyttäneiden ikäryhmään. Vastaajista suurin osa asui Järvelän keskustaajamasta. Toiseksi eniten vastaajia oli Lappilasta. Kyselyn avulla selvitettiin mm. kyläyhteisöjen toimintaa, tiedonsaantia ja viestintää, tunnistettuja vaaranpaikkoja, kotitalouksien varautumista, resursseja ja valmiuksia toimia kylän yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta tukevista toiminnoista sekä koulutustarpeita.

Rikokset, nuorisorikollisuus ja päihdeistä johtuvat turvallisuushaitat

Nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisy on kokonaisrikollisuuden vähentämisen kannalta tärkein toimenpide paikallisesti ja valtakunnallisesti, sillä lähes kaikki toistuvasti rikoksia tekevät aikuiset ovat jo nuorena joutuneet rikoskierteeseen. Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen ovat avainasemassa rikosten uusiutumisen ehkäisemisessä ja

rikoskierteen katkaisemisessa varhaisessa vaiheessa. Paljon rikoksia tekevät nuoret joutuvat muita useammin myös rikosten uhreiksi.

Nuorisorikollisuuden ehkäisyyn voidaan puuttua mm. vaikuttamalla yksilön syrjäytymiskehitykseen tai jo alkaneeseen rikollisuuteen. Rikollisen teon seurausten konkretisoituminen ja rikoksen uhrin kohtaaminen voivat olla nuoren rikoksentekijän kohdalla tehokkaita keinoja ennalta ehkäistä tulevia rikoksia. (Sisäministeriö, 2019.)

Kärkölässä tehdään vahvaa moniammatillista työtä nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseksi muun muassa etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajalla edellä tässä asiakirjassa kuvatun mukaisesti. Sen lisäksi nuorisopalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä poliisin ennalta estävän toiminnan kanssa alaikäisten rikollisen toiminnan ehkäisemiseksi paikallisella tasolla. Turvallisuutta edistävää työtä on tehty myös yhteistyössä lasten- ja nuorten parissa työskentelevien moniammatillisen verkoston kanssa. Lisäksi Kärkölässä tehdään ehkäisevää työtä päihteiden riskikäytön ja niistä aiheutuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisemiseksi eri ikäryhmissä yksilötapaamisten ja erilaisten tapahtumien merkeissä sekä tiedotuksen ja viestinnän keinoin.

Tarkasteltaessa rikosten kokonaismäärän niiden voidaan todeta Kärkölässä jonkin verran vähentyneen vuoden 2021 tasosta, mutta lähteneen jälleen kasvuun vuoden 2023 aikana. Tämä noudattelee koko maan kehityssuuntaa, kun taas Hollolassa rikosten kokonaismäärä on kasvanut vuosittain seurantavuosien aikana.

	2021	2022	2023
RIKOKSET JA RIKKOMUKSET YHTEENSÄ			
Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.)			
KOKO MAA	501 398	494 737	529 776
Hollola	1 259	1 291	1 420
Kärkölä	361	290	306

Kuva 34. Poliisin tietoon tulleet rikokset (lähde: Tilastokeskus)

Suurin osa poliisin tietoon tulleista rikoksista on ollut omaisuusrikoksia. Omaisuusrikosten kokonaismäärä on jonkin verran laskenut vuoden 2021 tasosta. Omaisuusrikoksista suurin osa on seurantavuosien aikana ollut varkausrikoksia tai lieviä petoksia. Toiseksi suurin rikosryhmä ovat liikenne rikokset, joiden määrä on niin ikään laskenut vuoden 2021 tasosta, mutta lähtenyt jälleen kasvuun vuoteen 2022 verrattuna. Liikenne rikoksista suurin rikosryhmä on seurantavuosina ollut liikenneturvallisuuden vaarantaminen nopeusrajoituksia rikkomalla.

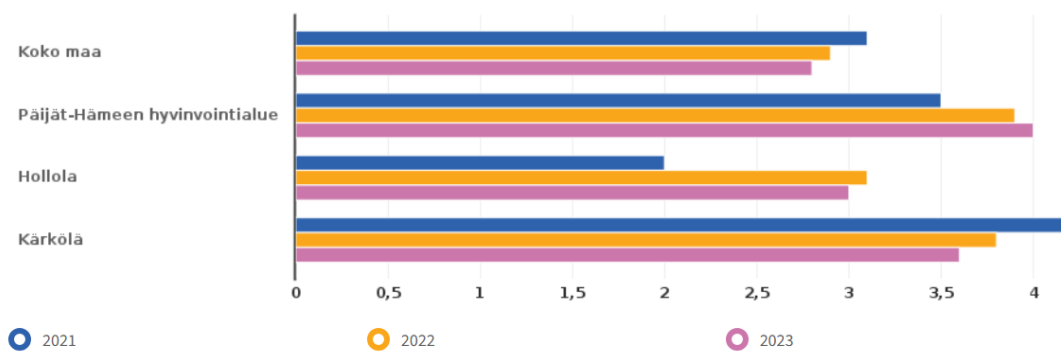
	2021	2022	2023
Kärkölä			
Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.)			
11 Omaisuusrikokset	154	124	125
12 Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	24	21	20
13 Seksuaalirikokset	2	3	4
14 Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan	7	4	5
15 Liikenne rikokset	120	85	102
16 Muut rikoslakirikokset	41	43	33
2 Muita lakeja ja asetuksia vastaan tehdyt rikokset	13	10	17

Kuva 35. Viranomaisten tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen (lähde: Tilastokeskus)

Liikenne rikoksissa toiseksi suurin rikosryhmä on seurantavuosina ollut rattijuopumukset, joiden määrässä vaikuttaisi kuitenkin olevan havaittavissa hienoista laskua Kärkölässä. Poliisin tietoon tulleita rattijuopumustapauksia on Kärkölässä vähemmän kuin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella keskimäärin, mutta enemmän kuin koko maassa ja Hollolassa.

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

info ind. 3089 Sukupuoli: Yhteensä

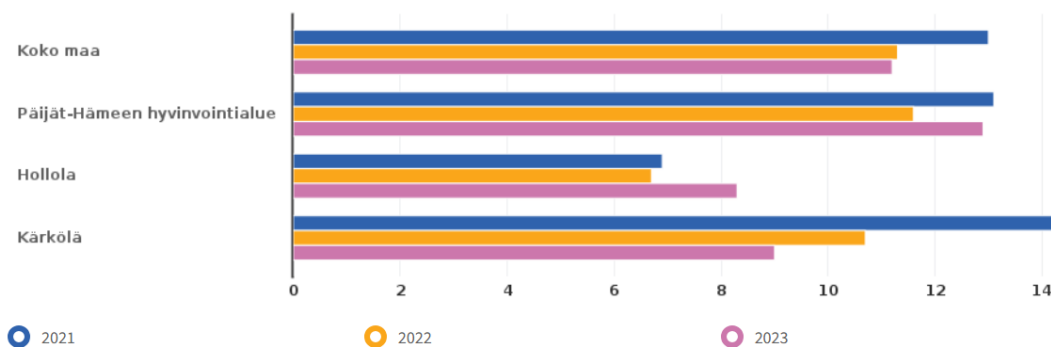

Kuva 36. Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset/ 1000 asukasta (lähde: Sotkanet)

Päihteiden käytön voidaan todeta yleisesti ottaen lisäävän riskiä rikosten tekemiseen, sillä verrattaessa oheista indikaattoria Kärkölän osalta rikosten kokonaismäärään vuodelta 2023, keskimäärin 12 prosentissa tapauksista rikoksista syylliseksi epäillyt ovat olleet päihteiden vaikutuksen alaisena. Päihteiden vaikutuksen alaisena autoilu sekä päihteiden käytön näkyminen katukuvassa etenkin Järvelän keskustaajamassa nousivat keskeiseksi asuinalueen turvallisuuteen vaikuttaviksi huolenaiheiksi myös kuntalaisille teetetyn turvallisuuskyselyn avovastauksissa.

Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäillyt / 1 000 asukasta

info ind. 3896 Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 37. Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäillyt / 1 000 asukasta (lähde: Sotkanet)

Tarkasteltaessa selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjä ikäryhmittäin, eniten syylliseksi epäiltyjä on vuonna 2023 ollut 30–49-vuotiaiden ikäryhmässä. Määrä on ollut laskusuuntainen verrattuna vuoteen 2021, mutta kääntynyt jälleen kasvuun vuoteen 2022 verrattuna. Toiseksi eniten epäiltyjä on ollut 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten ikäryhmässä, mutta suunta on ollut laskeva.

Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjen alaikäisten määrä on alle 15-vuotiaiden osalta laskenut merkittävästi vuodesta 2022 vuoteen 2023 verrattuna, sillä vuonna 2023 yhtään alle 15-vuotiasta ei ole ollut selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltynä. 15 vuotta täyttäneiden alaikäisten osalta selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjen määrä puolestaan on hieman kasvanut vuodesta 2022 (6) vuoteen 2023 (8).

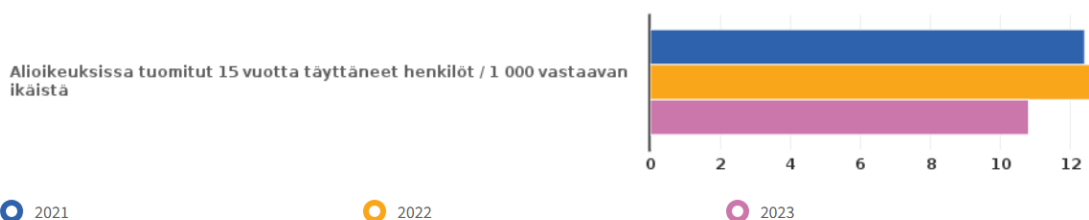
	2021	2022	2023
Kärkölä			
Yhteensä			
RIKOKSET JA RIKKOMUKSET YHTEENSÄ			
Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäilty			
0 - 14	3	9	0
0 - 17	16	15	8
18 - 29	121	79	69
30 - 49	100	72	88
50 -	23	30	46

Kuva 38. Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäilty (lähde: Tilastokeskus)

Alioikeuksissa tuomittujen 15 vuotta täyttäneiden henkilöiden määrässä on niin ikään Kärkölässä tapahtunut hienoista laskua kahden viimeisimmän seurantavuoden aikana.

Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt / 1 000 vastaavan ikäistä

info ind. 3095 Alue: Kärkölä Sukupuoli: Yhteensä

Kuva 39. Alioikeuksissa tuomittujen 15 vuotta täyttäneet henkilöt/ 1000 asukasta (lähde: Sotkanet)

Nuorten rikollisuuden vähentämiseen sekä päihteiden käytöstä johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisyyn tulee kiinnittää myös jatkossa huomiota ja jatkaa olemassa olevia hyväksi havaittuja toimintatapoja sekä edelleen tehostaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Liikenneturvallisuus

Liikenneturvallisuutta on pyritty kuluneella valtuustokaudella parantamaan erityisesti liikenneturvallisuustyöryhmän toimijoiden toimesta kehittämällä liikenneympäristöä saatujen palautteiden ja aloitteiden pohjalta sekä toteuttamalla nopeusvalvontaa mm. nopeusnäyttöjen avulla. Liikenneturvallisuus ei ole kuitenkaan kaikilta osin parantunut toivotulla tavalla seurantavuosien aikana, ottaen huomioon sen, että liikennerikosten määrät ovat kääntyneet kasvuun ja suurin rikosryhmä on ollut ylinopeudet. Liikenneturvallisuuteen liittyvät asiat nousivat huolenaiheeksi myös kuntalaisille teetyn turvallisuuskyselyn perusteella. Vastauksissa korostui mm. ajonopeudet ja liikennekäyttäytyminen, päihteiden vaikutuksen alaisena autoilu, paikoitellen riittämätön valaistus ja risteysalueiden heikko näkyvyys, jota kasvillisuus haittaa, huonokuntoiset tiet sekä kävely- ja pyöräteiden puuttuminen. Myös poliisin läsnäolo koettiin paikkakunnalla riittämättömäksi. Yhtenä isona kokonaisuutena avovastauksissa nousi esille Järvelän rautatieaseman vaarallinen ylitys.

Edellä esitetyt antavat edelleen aihetta huoleen liikenneturvallisuuden näkökulmasta katsottuna, vaikka henkilövahinkoihin johtaneissa tieliikenneonnettomuuksissa on tapahtunut merkittävää laskua seurantavuosien aikana.

	Kärkölä				
	2021	2022	2023	2024*	2025*
Yhteensä					
Yhteensä					
Yhteensä					
Tieliikenneonnettomuuksissa kuolleita	5	0	0	0	0
Tieliikenneonnettomuuksissa loukkaantuneita (ml. vakavasti loukk.)	3	4	1	1	0

Kuva 40. Tieliikenneonnettomuuksien henkilövahingot (lähde: Tilastokeskus)

Jatkossa yhteistyötä ja toimenpiteitä liikenneturvallisuuden edistämiseksi tulee edelleen tehostaa liikennerikosten ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi huomioiden edellä esitetyt näkökulmat liikenneturvallisuuden parantamiseksi.

Turvallinen ikääntyminen

Ikääntyessä ja toimintakyvyn heikentyessä arjen turvallisuus nousee yhä merkittävämpään rooliin. Ikäihmisten tapaturmien ehkäisy ja turvallinen asuminen luovat edellytyksiä mielekkääksi ja turvalliseksi koettuun elämään. Onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten seuraukset ovat usein huomattavasti vakavampia ikääntyneille kuin nuoremmalle väestölle. Ikääntymisen myöhempiin vaiheisiin liittyvä toimintakyvyn heikkeneminen lisää kaatumis- ja tapaturmariskiä. (Sisäministeriö, 2019.)

Ikäihmisten arjen turvallisuutta on pyritty kunnan toimesta edistämään aktiivisesti senioripalveluiden yksilöllisellä opastuksella ja ohjauksella. Lisäksi ikääntyneille on jaettu kunnan toimesta vuosittain kenkiin laitettavia liukuesteistä. Liikuntapalveluiden järjestämällä, ikäihmisille suunnatuilla liikuntaryhmillä on puolestaan pyritty edistämään mielenhyvinvoinnin ohella kehon tasapainon ylläpitämistä ja nivelten liikkuvuutta ja ennaltaehkäisemään kaatumisia ja putoamisia sekä niistä aiheutuvia haittoja.

Indikaattori	Alue	yhteensä		
		2021	2022	2023
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä info ind. 3959	Kärkölä	147,7	230,4	273,3
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 699			0,4	

Kuva 41. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä sekä Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneille, % vastaavan ikäisestä väestöstä (lähde: Sotkanet)

Tehdyistä toimenpiteistä huolimatta 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot ovat kasvaneet Kärkölässä merkittävästi kolmen viimeisen seurantavuoden aikana. Lonkkamurtumien määristä ei ole saatavilla tietoa vuodelta 2023. Tämä antaa aihetta tehostaa tehtyjä toimenpiteitä myös jatkossa ikäihmisten arjen turvallisuuden edistämiseksi.

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa, ja jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen ihminen. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu usein kodeissa ja se jää tyypillisesti piiloon. Vain pieni osa lähisuhdeväkivallasta päätyy poliisin tietoon. Lähisuhdeväkivallan uhrin ovat erityisen haavoittuva uhriryhmä, koska kynnyks hakea apua on korkea ja väkivallan uhka on usein jatkuvasti läsnä. Lähisuhdeväkivalta on usein ajan myötä raaistuva ilmiö. Kärkölässä myös koulukiusaamista tarkastellaan osana lähisuhdeturvallisuutta. (Sisäministeriö, 2019.)

Lähisuhdeturvallisuutta on Kärkölässä edistetty tiedottamisen ja viestinnän keinoin erilaisten kampanjoiden, teemapäivien ja tapahtumien yhteydessä sekä yksilö- ja palveluohjauksen keinoin osana asiakastyötä. Myös kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen ovat olleet keskiössä kuluneen nelivuotiskauden aikana. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on kiinnitetty entistä enemmän huomiota kiusaamisen vastaiseen työhön. Varhaiskasvatuksessa käytössä oleva PIKI-suunnitelma auttaa ehkäisemään ja puuttumaan pienten lasten kiusaamiseen. PIKI-materiaali tuo lasten arkeen konkreettisia esimerkkejä siitä, miten toimia erilaisissa kiusaamistilanteissa.

Kärkölen Yhtenäiskoulu on mukana KiVa koulu -ohjelmassa, joka keskittyy kiusaamisen vastaiseen työhön. Koulussa toimii KiVa koulu -tiimi, joka koordinoi ohjelman toteuttamista ja vahvistaa yhteisöllisyyttä yhdessä muiden sidosryhmien kanssa. KiVa-opettajien määrää on lisätty ohjelman tehostamiseksi. Luokanvalvojien tunneilla käsitellään kiusaamiseen liittyviä teemoja, jotka on koottu moniammatillisesti opiskeluhuollon toimesta. Kiusaamiseen on kannustettu puuttumaan matalalla kynnyksellä.

Opiskeluhuollon toimijat osallistuvat kiusaamisen vastaiseen työhön sekä yksilö- että yhteisötasolla. Perusopetuksessa toteutetaan säännöllisesti KiVa koulu -kysely ja Mitä kuuluu? -kysely, joiden avulla kartoitetaan oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Tulokset käydään läpi luokkatasolla, ja niiden pohjalta on laadittu toimenpide-ehdotukset kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Lukuvuoden 2024–2025 syyslukukaudella Yhtenäiskoulussa otettiin käyttöön KAMU-toiminta. KAMUt ovat oppilaita, jotka välitunnilla KAMU-liivin päälle vetäessään sitoutuvat olemaan kaikille turvallisia kavereita. Jokainen tietää, että KAMU-liiviä käyttävän luo voi aina tulla juttelemaan ja leikkimään. Tavoitteena on, ettei kenenkään tarvitse jäädä yksin, ellei itse halua.

Osa perusopetuksen henkilökunnasta on koulutettu käyttämään Lions Quest -ohjelmaa, joka antaa työkaluja ryhmäytymiseen ja elämäntaitojen harjoitteluun. Yhtenäiskoululla on käytössä kriisisuunnitelma, jossa on huomioitu ennakointi ja lasten hyvinvoinnin seuranta. Kiusaamisen vastaista työtä tukevat myös eri luokka-asteilla vuosittain toteutettavat ryhmäytykset ja kaveritaitojen vahvistaminen sekä koulunurisyöntekijän läsnäolo koulun arjessa.

Kärkölen osalta ei ole saatavilla kuntakohtaisia tilastotietoja lähisuhdeväkivallan osalta muutoin kuin kouluterveyskyselyn tuloksissa. Tarkasteltaessa viranomaisten tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien lukumääriä koko Päijät-Hämeen hyvinvointialueen osalta voidaan alaikäisten uhrien lukumäärän todeta kokonaisuudessaan jonkin verran lisääntyneen ja aikuisväestön keskuudessa puolestaan vähentyneen lukuun ottamatta 50–69-vuotiaita, jossa uhrien lukumäärässä on tapahtunut hienoista kasvua.

	2021	2022	2023
Yhteensä			
HVA09 Päijät-Hämeen hyvinvointialue			
Uhrin sukupuoli yhteensä			
Uhrien lukumäärä tapauksien mukaan (ikm.)			
0 - 6	12	32	29
0 - 17	44	77	80
7 - 12	24	28	32
13 - 17	8	17	19
18 -	210	203	176
18 - 20	14	...	9
21 - 29	62	45	41
30 - 39	47	67	47
40 - 49	45	51	37
50 - 59	24	17	25
60 - 69	11	13	16
70 -	7	...	...
Tuntematon	...	...	...

Kuva 42. Viranomaisten tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrit Päijät-Hämeen hyvinvointialueella (lähde: Tilastokeskus)

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan keskimäärin joka seitsemäs kärköläläisistä 4.–5. -luokkalaisista (14,3 %) ja 8.–9. -luokkalaisista (14,0 %) on kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana. Alakouluikäisten osalta vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten lapseen kohdistama fyysinen väkivalta vaikuttaisi indikaattoritietojen valossa hieman vähentyneen Kärkölässä, mutta lisääntyneen vertailualueilla. Yläkouluikäisten osalta indikaattorin tiedot ovat lähes yhtenevät vuoden 2021 tulosten kanssa. Tulos on koko maata ja Päijät-Hämeen hyvinvointialuetta korkeammalla tasolla, mutta hieman matalampi kuin Hollolassa.

Indikaattori	Alue	yhteensä	
		2021	2023
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4890	Koko maa	15,1	15,8
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue	15,6	17,3
	Hollola	16,9	19,2
	Kärkölä	16,9	14,3
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4956	Koko maa	12,5	12,3
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue	13,2	12,8
	Hollola	16,0	14,6
	Kärkölä	14,3	14,0

Kuva 43. Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan sekä 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Kouluterveyskyselyn mukaan kärköläläisistä 4.–5.-luokkalaisista keskimäärin joka viides (21,4 %) ja 8.–9.-luokkalaisista joka neljäs (25,5, %) on kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana. Alakouluikäisten osalta vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten lapseen kohdistama henkinen väkivalta vaikuttaisi indikaattoritietojen valossa vähentyneen Kärkölässä keskimäärin kymmenen prosenttia, mutta lisääntyneen vertailualueilla. Yläkouluikäisten osalta tulokset ovat hieman parantuneet sekä Kärkölässä että vertailualueilla, ollen kuitenkin verrattain korkealla tasolla.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4891	Koko maa	yhteensä	25,5	27,7
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue		24,7	28,5
	Hollola		24,8	25,3
	Kärkölä		31,6	21,4
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4959	Koko maa	yhteensä	31,3	30,2
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue		32,7	30,0
	Hollola		32,9	32,0
	Kärkölä		28,6	25,5

Kuva 44. Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan sekä 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan myöskään koulukiusaaminen ei ole vähentynyt kaikissa ikäryhmissä toivotulla tavalla, tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. Kärköläläisistä 4.–5. -luokkalaisista yli kymmenen prosenttia (11,4 %) kokee tulleen koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa. Lukema on edelleen jonkin verran korkeampi kuin koko maassa ja maakunnassa keskimäärin, vaikka se on jonkin verran pienentynyt vuodesta 2021 vuoteen 2023 (16,9 % → 11,4 %). Samanaikaisesti kiusaamisen voidaan todeta jonkin verran lisääntyneen koko maassa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella keskimäärin lukuun ottamatta Hollolaan, jossa lukema on jonkin verran pienentynyt, noudattaen samaa tasoa Kärkölän kanssa.

Kärköläläisten 8.–9. luokkalaisten osalta kokemus koulukiusaamisesta on lisääntynyt yli puolella verrattuna edelliseen seuranta-ajankohtaan (6,9 % → 15,8 %) ollen reilusti koko maan ja maakunnan tasoa korkeammalla. Samanaikaisesti kiusaamisen voidaan todeta jonkin verran lisääntyneen yläkouluikäisten keskuudessa koko maassa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella lukuun ottamatta Hollolaa, jossa lukema on jonkin verran pienentynyt.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4834	Koko maa	yhteensä	7,9	8,6
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue		8,1	9,3
	Hollola		12,6	10,9
	Kärkölä		16,9	11,4
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 1514	Koko maa		6,0	7,9
	Päijät-Hämeen hyvinvointialue		6,0	9,2
	Hollola		8,3	6,9
	Kärkölä		6,9	15,8

Kuva 45. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan sekä 8. ja 9. luokan oppilaista (lähde: Sotkanet)

Tarkasteltaessa lähisuhdeturvallisuuteen liittyviä indikaattoritietoja huolestuttavaa on koulukiusaamisen ohella erityisesti aikuisten lapsiin ja nuoriin kohdistaman henkinen ja fyysinen väkivalta ja sen myötä kasvuympäristö, jossa lapset ja nuoret varttuvat. Suuri osa niistä, jotka käyttävät väkivaltaa aikuisena, ovat kasvaneet väkivaltaisessa ympäristössä (Sisäministeriö, 2019). Toinen huolta herättävä asia on yli 50-vuotiaiden keskuudessa lisääntynyt lähisuhdeväkivalta, joka voi ilmentyä fyysisen väkivallan lisäksi esimerkiksi kaltoinkohteluna, huolenpidon laiminlyönteinä tai taloudellisiin motiiveihin perustuvana kiristyksenä (Sisäministeriö, 2019).

Lähisuhdeturvallisuuden edistäminen sekä koulukiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen ovat asioita, joihin tulee panostaa myös tulevalla valtuustokaudella huomioiden nykytilan kartoituksessa tehdyt nostot ja pohtia konkreettisia keinoja turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi niin kodeissa kuin koulussakin.

Hyvät väestösuhteet

Hyvät väestösuhteet tarkoittavat toimivaa vuorovaikutusta ja kunnioitusta eri väestöryhmien välillä sekä jännitteiden ja konfliktien käsittelyä ilman pelkoa tai rikoksia. Ne vähentävät syrjintää, viharikoksia, vihapuhetta ja segregatiota, parantaen yhdenvertaisuutta ja paikallista turvallisuutta. Hyvien väestösuhteiden edistäminen lisää kaikkien asukkaiden hyvinvointia ja luottamusta yhteiskuntaan. (Sisäministeriö, 2019.)

Hyvien väestösuhteiden edistämiseksi Kärkölässä on kuluneella valtuustokaudella tehty systemaattisesti työtä muun muassa ukrainalaisten kotoutumisen edistämiseksi Kärkölen kunnan maahanmuuttopalveluiden toimesta. Palvelun kautta opastusta ja tukea ovat saaneet alkuvaiheen tukea tarvitsevat maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Maahanmuuttajataustaisten integroitumista yhteisöön on tuettu myös järjestämällä erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia. Kärkölen kunnalle on laadittu kotoutumisohjelma, joka on hyväksytty kunnanvaltuustossa 25.11.2024. Kotoutumisohjelman tavoitteena edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta yhteiskunnassa. Ohjelma on laajan hyvinvointikertomuksen liitteenä.

Erilaisten vähemmistöjen näkökulmasta julkiset palvelut ja yleiset tilat edustavat usein enemmistöjä ja niiden tarpeita. Näin ollen se, miten yhdenvertaisuus toteutuu näissä palveluissa ja tiloissa on tärkeä osa enemmistöjen ja vähemmistöjen välisiä suhteita. Vähemmistöryhmien syrjimättömyyden ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseksi julkisissa palveluissa ja yleisissä tiloissa kunnissa tulisi toteuttaa yhdenvertaisuussuunnittelua. (Sisäministeriö, 2019.)

Hyvien väestösuhteiden edistämiseksi Kärkölässä jatketaan maahanmuuttajataustaisten kotouttamista kotoutumisohjelma mukaisesti. Lisäksi kunnassa tulisi toteuttaa yhdenvertaisuussuunnittelua esimerkiksi laatimalla toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma syrjimättömyyden ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseksi julkisissa palveluissa ja yleisissä tiloissa.

Julkisten tilojen turvallisuus

Ihmiset viettävät yhä enemmän aikaa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, kuten kauppakeskuksissa ja puistoissa. Rakennetun ympäristön ominaisuudet vaikuttavat tapaturmiin, rikoksiin ja turvattomuuden tunteeseen. Suurimmat turvallisuushaasteet liittyvät häiriökäyttäytymiseen, väkivaltaan ja sen pelkoon, joka keskittyy tiettyihin alueisiin. Turvallinen ympäristö lisää luottamusta ja kannustaa julkisten tilojen käyttöön, mikä parantaa edelleen turvallisuutta. (Sisäministeriö 2019.)

Kuluneella valtuustokaudella Kärkölässä on panostettu elinympäristön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen sekä julkisten tilojen esteettömyyteen teknisen toimen toimesta. Työ tulee jatkumaan suunnitelmallisesti myös tulevalla valtuustokaudella (ks. Elinympäristö sekä tavoitteet ja toimenpiteet).

3.6.4 Liikunta- ja kulttuuri

Kulttuuripalvelut ovat suuressa merkityksessä kuntalaisten arjessa sekä hyvinvoinnin edistämässä, sillä kulttuuri ja taide ovat tavalla tai toisella osa jokaisen kuntalaisen arkea. Kulttuuripalvelut ovat tukeneet kunnassa harjoitettavaa kulttuuritoimintaa, vaalineet kotiseutuperinnettä ja järjestäneet kulttuuritapahtumia yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Huovilan puistolla on ollut edelleen keskeinen asema Kärkölen kulttuuripalveluissa ja matkailukohteena. Puistossa on järjestetty kesäkausien aikana suunnitellut tapahtumat ja toiminnot Huovila- ja kulttuuritoimikuntien laatiman suunnitelman mukaisesti. Keskeisinä tapahtumina ovat olleet Kärkölä-päivä, Hauska maalauspäivä sekä Valon ja musiikin ilta. Ladossa on toteutettu kesäkausittain teemanäyttely.

Kunta on osallistunut Kärkölen kappeliseurakunnan ja järjestöjen kanssa yhteistyössä paikallisesti perinteeksi muodostuneiden kansallisten juhlapäivien tilaisuuksien järjestämiseen. Niitä ovat olleet kansallinen veteraanipäivä, kaatuneiden muistopäivä, adventtikävely, itsenäisyyspäivä ja jouluaaton messu/hartaus.

Kirjaston tehtävänä on ollut vastata ensisijaisesti kärköläläisten tiedon, itsensä kehittämisen ja virkistymisen tarpeisiin. Kirjastopalvelut on tuotettu yhdessä Hollolan kunnan kanssa. Kirjaston lainausmäärät ovat tarkasteluvälillä vaihdelleet vuositason 32 070 lainauksesta 38 673 lainaukseen sekä asiakaskäyntikerrat 8 690 ja 12 909 välillä.

Kärkölen kunta on kehittänyt systemaattisesti liikuntapalveluja vuodesta 2018 alkaen palkkaamalla liikuntahankekoordinaattorin tuottamaan ryhmäliikuntapalveluja, liikuntaneuvontaa ja elintapaohjausta eri-ikäisille kuntalaisille. Tätä ennen liikuntapalvelut hankittiin ostopalveluina. Liikuntapalveluja on pystytty kehittämään tarkasteluvälillä etenkin poikkiallinnollisella yhteistyöllä sekä urheiluseurayhteistyöllä. Kunnan liikuntapalvelut on tehnyt yhteistyötä kunnassa toimivien päiväkodin, koulun, liikuntaseurojen, yhdistysten, PHLU:n, nuorisopalvelujen, senioriohjaajan, seurakunnan, terveysaseman ja perheohjaajan kanssa. Yhteistyöllä on pyritty tarjoamaan erilaisia hyvinvointi- ja liikuntapalveluja edistämään kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä läpi koko elämänsä. Myös henkilöstön hyvinvointiin on panostettu järjestämällä liikuntatestejä kausittain.

Liikuntapalvelut on toteuttanut säännöllisiä liikuntaryhmäpalveluja kausiluontoisesti. Syys- ja kevätkausina on toteutettu kattava määrä erilaisia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä. Talvella on toteutettu lasten hiihto- ja luistelukouluja sekä koko perheen talvitapahtuma. Kesällä on toteutettu erilaisia kurssimuotoisia toimintoja sekä lasten kesäleirejä. Lisäksi perheliikunta on kasvattanut suosiotaan. Säännöllisten toimintojen lisäksi on järjestetty vuosittain erilaisia liikuntatempauksia ja haasteita aktivoimaan kuntalaisia. Kesäkausina järjestetty postilaatikkopyöräily on ollut erityisesti kuntalaisten suosiossa.

Kuntalaisille on tarjottu maksutonta elintapaohjausta. Se on toteutettu liikuntapalvelujen ja Järvelän terveysaseman yhteistyönä. Liikuntaneuvontaan asiakkaat ovat saapuneet oma-aloitteisesti tai terveysaseman ohjauksella. Palvelun piiriin on saatu kuntalaisia, jotka liikkuvat terveytensä edistämisen kannalta liian vähän.

Uimahallissa on järjestetty vesijumppia eri toimijoiden vetämänä. Lisäksi uimahallista löytyy vesijumppamonitori, josta asiakkaat ovat saaneet suoritusohjeita ja -malleja vesijumppaan, vesijuoksuun ja uintitekniikkaan.

Uimahallin käyntikerrat ovat vaihdelleet vuositason 10 659 käyntikerrasta (koronavuosi 2021) 20 505 käyntikertaan. Kokonaisuudessaan liikuntapalvelujen osallistumiskerrat 18 806–24 400 välillä. Liikuntaneuvontapalveluja vuosittain käyttäneitä on ollut 10–15.

3.6.5 Elinympäristö

Kärkölä on mukana Lahden seudun Mal-sopimusneuvotteluissa Päijät-Hämeen kuntien kanssa. Mal-sopimuksilla tuetaan kaupunkiseudun kuntien sekä kuntien ja valtion välistä yhteistyötä yhdyskuntarakenteen ohjauksessa sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on parantaa kaupunkiseutujen toimivuutta ja kilpailukykyä sekä kuntien tasapuolista kehittämistä. Lisäksi tavoitteena on edistää vähähiilistä ja kestävästä yhdyskuntarakennetta. Tavoitteena on mm. yhteinen näkemys kestävästä alue- ja yhdyskuntarakenteesta, riittävä kohtuuhintainen asuntotuotanto, erilaisten ikä- ja väestöryhmien asumistarpeisiin vastaaminen sekä kestävä liikuminen kuten kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edistäminen. Kärkölässä on laadittu 2021 jalankulun- ja pyöräilyedistämishjelma, jonka tavoitteena on parantaa jalankulun ja pyöräilyn olosuhteita, lisätä tietoa aktiivisen liikunnan hyödyistä ja kehittää pyörämatkailun mahdollisuuksia. Kaudella 2021–2025 Mal-sopimuksen osalta on Kärkölässä toteutettu Mt 295:n varrella

kulkevan pyörätien uudistaminen. Lisäksi käynnissä on Järvelän asema-alueen uudistamishanke sekä Kärkölän osayleiskaavan päivitys.

Elinkaarensa lopussa olevan jätevedenpuhdistamon osalta tulevaisuus ratkaistiin Herrala-Komola siirtoviemärihankkeella. Hanke valmistuu keväällä 2025 ja sen myötä Kärkölän jätevedet tullaan jatkossa johtamaan Lahti Aqvan käsittelyyn. Vesilaitoksella on lisäksi tehty saneerauksia ja automaation kehittämistyötä, joka osaltaan tukee toimintavarmuutta ja myös energiatehokkuutta. Hulevesiselvitystyö on myös käynnissä.

Kärkölän kunnan ympäristöstrategia on hyväksytty kunnanvaltuustossa vuoden 2021 lopussa. Strategia on jaoteltu neljään näkökohtaan: ilmasto, kestävä kehitys, elonkirjo ja puhtaat vedet. Strategian osana on tavoitteita ja toimenpideehdotuksia, joihin kunnan koko toimintaa voidaan painottaa tulevana vuosina. Alkuvuonna 2024 hyväksyttiin pohjavesialueiden suojelusuunnitelma. Ympäristölautakunnan vuosina 2023 ja 2024 pidetyillä ympäristökatselmuksilla tarkasteltiin muun muassa rakennusten ja niiden ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja käyttökelpoisuutta sekä sitä, että ne eivät haittaa tai rumenna ympäristöä. Kärkölän kunta on liittynyt Hinku -verkostoon valtuuston päätöksellä 11.11.2019. Hinku-maakunnat sitoutuvat yhdessä alueen Hinku-kuntien kanssa vähentämään maakunnan kasvihuonekaasupäästöjä 80 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Vuonna 2024 Kärkölän kuntaan hyväksyttiin ilmastosuunnitelma vuosille 2025–2029, ja sen tarkoituksena on toimia kunnan kestäväyyden pohjana tulevana vuosina.

Elinympäristön, kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi Kärkölässä on tehty toimenpiteitä, mm. Monitoimikaukalo –hanke Järvelän taajamaan toteutettiin vuosien 2023–2024 kuluessa. Järvelän taajaman Keskuspuiston saneeraushanketta on valmisteltu vuosien 2023–2024 aikana, ja se tullaan toteuttamaan vuosien 2025–2026 kuluessa. Kunnan leikki- ja ulkokuntoilualueet on kartoitettu ja niiden ylläpidon osalta on tehty jatkosuunnitelmat. Lisäksi kunta on ollut mahdollistajana monien seurojen tapahtumien ja lajiharrastamisen osalta. Tästä esimerkkinä frisbeerata, joka on seuran rakentamana toteutettu kunnan maalle.

Vuoden 2024 aikana on panostettu kulttuurihistoriallisen Huovilan puiston ehostamiseen. Huovilan puiston osalta on valmistunut myös hoitosuunnitelma, jota on jatkossa tarkoitus toteuttaa kustannustehokkaasti, mutta arvokasta kulttuurimaisemaa kunnioittaen.

Kärkölän kunta on laatinut jalankulun- ja pyöräilyedistämishankkeen mukaisesti Järvelän ja Lappilan asemille pyöräpysäköinnin parantamissuunnitelmat vuonna 2024. Pyöräpysäköinti on tarkoitus rakentaa 2025.

Asemakaavoitushankkeilla on pyritty luomaan kuntaan erilaista asuntokantaa. Tästä esimerkkinä on monipaikkaisen puutarha-asumisen hanke, jossa monipaikkaista puutarha-asumista suunniteltiin Vanhapappilan alueelle vuosien 2021–2022. Hankkeen valmistuttua konseptin paikka kuitenkin muuttui Louhivaaran alueelle, jonne monipaikkaisen puutarha-asumisen alueen kaavoittaminen aloitettiin 2024. 2024 kunta kaatoi useilta lähimetsäalueilta kirjanpainajatuokkien sairastuttamia kuusia. Toimenpiteillä edistettiin metsien hoitoa ja turvallisuutta.

Kärkölän kunta on vuoden 2023–2024 aikana käyttänyt Crowdsora-peliä, jonka yhteydessä kuntalaiset ovat kartoittaneet Kärkölän hulevesiviemäreiden kansiä, liikennemerkkejä sekä teiden päällysteiden kuntoa. Pelin avulla saadulla tiedolla kuntaan on luotu liikennemerkkirekisteri, jonka avulla huonokuntoisia liikennemerkkejä voidaan vaihtaa uusiin. Samalla pelistä on saatu tieto päällysteiden kunnosta, minkä avulla jatkossa asfaltointisaneerauksia voidaan entistä tehokkaammin ohjata oikeille alueille. Hulevesienviemäreiden kaivonkansista saatu tieto auttaa jatkossa hulevesiviemäreiden kartoituksessa.

Edellä todetut hankkeet ovat keskeisiä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen hankkeita, jotka palvelevat myös moninaisesti eri ikäryhmiä. Lisäksi kunnan paikkatietojärjestelmää on kehitetty viemällä tietoa järjestelmään eri palvelujen, kaualueiden jne. osalta.

3.7 Kuntien HYTE-kerroin

HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä on haluttu varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen, koska hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys. Kunnissa HYTE-rahoitus on ollut käytössä vuodesta 2023 alkaen.

Lisäosan suuruus määräytyy niin sanottujen prosessi- ja tulosindikaattoreiden perusteella.

Kuva 46. HYTE-kerroin - kannustin kunnille (lähde: THL)

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Mikäli kyseiset voimavarat ja toimenpiteet toteutuvat kunnan palveluissa prosessi-indikaattori saa arvon sata ja mikäli ei, se saa arvon nolla.

Prosessi-indikaattoreiden perusteella Kärkölen kunnalla on verrattain hyvät voimavarat hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sen lisäksi kunnassa on tehty viime vuosina toimenpiteitä voimavarojen parantamiseksi mm. tarkentamalla ohjeistuksia raportoinnin ja seurannan suhteen.

Peruskoulun osalta kouluruokailusuosituksen noudattamista kuvaava indikaattori on kahden viimeisen vuoden ajan saanut arvon nolla, johtuen siitä, että kouluruokailusuosituksen noudattamisen toteutumista tarkasteltiin valtakunnallisesti osana vuoden 2023 laadunvarmistusprosessia. Tiedonkeruussa selvitettiin kouluruokailusuosituksen (Syödään ja opitaan yhdessä 2017) toteutumista kysymällä, onko koulussa noudatettu suositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä. Suosituksen mukaan lounaan tulisi olla noin klo 11–12 ja vähimmäisaika ateriointiin 30 minuuttia. Jos koulu vastasi "Kyllä" ja lounas tarjottiin klo 10.45 tai myöhemmin ja ruokailuun oli varattu yli 25 minuuttia, katsottiin suosituksen toteutuvan. Kouluille lähetettiin tiedot tarkennuksia varten, jonka myötä 1 099 koulun, mukaan lukien Kärkölen Yhtenäiskoulu, vastaus muuttui. Kärkölässä Yhtenäiskoulussa kouluruokailu toteutetaan klo 10 ja 12 välillä. Kouluruokailusuosituksen toteutumista vaikeuttaa se, että asiakaspaikkoja on rajoitetusti (120 paikkaa) ja ruokalinjastoja on kaksi, jotka vaikuttavat myös ateriointiin varattuun aikaan. Koulun oppilasmäärän ja opetusryhmien vähentyessä tulevina vuosina, kouluruokailun aloitusaikaa voidaan siirtää lähemmäksi suosituksen mukaista aloitusaikaa.

Myös kulttuurin prosessi-indikaattorin osalta Kärkölä on saanut arvoksi nolla, sillä kunnalla ei ole olemassa indikaattorin edellyttämää pysyvää käytäntöä, jolla kunta järjestäisi tai tukisi taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa). Kulttuuriluotsilla/-kaverilla tarkoitetaan kulttuurista kiinnostuneita koulutettuja vapaaehtoisia, joita voi pyytää tueksi ja seuraksi kulttuurikohteisiin. Toiminnan tavoitteena on edistää kulttuurin ja taiteen sosiaalista ja taloudellista saavutettavuutta sekä tasavertaisia mahdollisuuksia kulttuurielämyksiin. Toimintaan liittyy myös taloudellisen tuen näkökulma.

Peruskoulut	2021	2022	2023	2024
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	100	100	0	0
Koulussa on pitkätkä liikuntavälitunnit	100	100	100	100
Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	0	0	100	100

Liikunta				
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa	100	0	0	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	100	100	100
Kuntajohto				
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyte-tavoitteiden toteutuminen	0	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyte-työtä.	100	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100	100
Kulttuuri				
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä – TEA pistemäärä	0	0	0	0

Taulukko 3. HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit (lähde: Sotkanet)

Tulosindikaattorit puolestaan mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Jokaisen tulosindikaattorin kohdalla kaikkien kuntien suurimmasta erotuksesta tulee arvo, jolla tulosindikaattorista saa sata pistettä ja kaikkien kuntien pienimmästä erotuksesta arvo, jolla tulosindikaattorista saa nolla pistettä. Loput pistemäärät nollan ja sadan pisteen välillä määräytyvät sen mukaan, mihin kohtaan erotusten vaihteluväliä kunnan erotus osuu.

Kahden ensimmäisen tulosindikaattorin osalta skaalattu HYTE-indikaattori on pysynyt kahden viime vuoden ajan samana johtuen siitä, että kouluterveyskysely, jonka avulla oheisia indikaattoritietoja selvitetään, toteutetaan joka toinen vuosi. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä on hieman laskenut vuodesta 2022 vuoteen 2023, mutta samanaikaisesti myös skaalatun HYTE-indikaattorin arvo on laskenut, johtuen muiden kuntien saamista pistemäärästä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on puolestaan hieman lisääntynyt samoin kuin, jolla on niin ikään ollut merkittävä negatiivinen vaikutus skaalattuun HYTE-indikaattoriin. Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä puolestaan on hieman laskenut, mikä on vaikuttanut positiivisesti myös skaalattuun HYTE-indikaattoriin ja sen myötä kunnan HYTE-kertoimeen.

	2021	2022	2023	2024
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista	31,9	-	35,1	-
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	33	33	54	54
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista	31,0	-	17,0	-

Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	51	51	69	69
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,3	11,0	9,5	-
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	47	62	62	34
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	2,8	2,9	3,2	-
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	46	55	44	8
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,1	7,8	7,3	-
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	43	43	45	59
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä/ 10 000 vastaavan ikäistä	147,7	230,4	273,3	-
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä/ 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	29	100	53	35

Taulukko 4. HYTE-kertoimen tulosindikaattorit (lähde: Sotkanet)

Kärkölen HYTE-kerroin on hieman laskenut vuodesta 2023 vuoteen 2024, johtuen edellä esitetystä indikaattorikohtaisista muutoksista. Tämä ei kuitenkaan ole vaikuttanut heikentävästi kunnan saamaan valtionosuuteen, sillä sen määrässä on tapahtunut hienoista nousua seurantavuosien aikana. Tähän on vaikuttanut osaltaan muiden kuntien ja koko maan tulokset.

Indikaattori	2023	2024
HYTE-kerroin	67	65
HYTE-kerroin, euroa/ asukas	19,1	19,5
HYTE-kerroin, 1000 €	79,6	82,7

Taulukko 5. HYTE-kerroin (lähde: Sotkanet)

Kunnan tulee jatkossakin kiinnittää omassa toiminnassaan huomiota prosessi- ja tulosindikaattoreiden toteumaan ja tehdä toimenpiteitä niiden arvojen parantamiseksi lisätäkseen HYTE-kertoimen ja sitä kautta kunnalle maksettavan valtionosuuden määrää.

3.8 TEA-viisarin osoittama hyvinvointitieto

TEA-viisari on maksuton ja avoin vertailutietojärjestelmä (palvelu), joka kuvaa kuntien ja alueiden toimintaa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä tukee hyvinvointityön suunnittelua ja johtamista. TEA-termillä tarkoitetaan terveydenedistämistä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedot kerätään säännöllisesti kahden vuoden välein. Perusterveydenhuollon, liikunnan, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden tiedonkeruut ovat parillisina vuosina. Peruskoulujen, kuntajohdon ja kulttuurin tiedonkeruut taas ovat parittomina vuosina. Tietoja poimitaan myös kansallisista tilastotiedoista, kuten tilastokeskuksesta. Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkeuksellisia toimintakäytäntöjä. Tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan ja muihin kuntiin. Tietoja käytetään hyvinvointijohtamisen välineenä.

Terveystiedon edistämisaktiivisuutta mitataan TEAviisarissa perusterveydenhuollon, perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, liikunnan, kuntajohdon ja kulttuurin alueilla. Terveystiedon edistämisaktiivisuus muodostuu seitsemästä eri näkökulmasta: sitoutuminen, johtaminen, terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot. Poikkeuksena on kuntajohtoa koskeva tiedon keruu, jossa on sovellettu viittä eri ulottuvuutta. Näiden näkökulmien avulla voidaan arvioida, miten hyvin kunta on hoitanut väestön terveyden edistämiseen liittyviä toimintoja.

Sitoutuminen kuvaa strategiatasolla organisaation sitoutumista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Johtaminen kuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointia, vastuiden määrittelyä sekä toimeenpanoa. Seuranta ja tarveanalyysi kuvaa väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta, tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia. Voimavarat kuvaavat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resurssointia. Yhteiset käytännöt kuvaavat sitä, missä määrin yhteisistä toimintakäytännöistä on sovittu. Osallisuus kuvaa väestön mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin. Muut ydintoiminnot ovat toimialakohtaisesti määritettäviä ydintoimintoja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa.

SITOUTUMINEN	Organisaation sitoutuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen strategiatasolla.
JOHTAMINEN	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointi, vastuiden määrittely sekä toimeenpano.
SEURANTA JA TARVEANALYYSI	Väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysi väestöryhmittäin sekä raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.
VOIMAVARAT	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resurssointi, esim. henkilöstön mitoitus ja osaaminen.
YHTEISET KÄYTÄNNÖT	Yhteisistä toimintakäytännöistä sopiminen.
OSALLISUUS	Väestön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
MUUT YDINTOIMINNAT	Toimialakohtaiset terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toiminnot, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa.

Kuva 47. Seitsemän näkökulmaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (lähde: THL)

TEAviisaria varten kerätyt tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan. Kuntien terveystiedon edistämisaktiivisuuden tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä. Jokainen ulottuvuus jakautuu osakokonaisuuksiin. Näille kokonaisuuksille lasketaan osasummapistemäärät, jotka lopulta skaalataan asteikolle 0–100. Pistemäärät ilmaistaan graafisissa kuvioissa liikennevaloista tutuilla värikoodeilla, joissa vihreä tarkoittaa hyvää laatua (pisteet 75–100), keltainen parannettavaa (pisteet 25–74) ja punainen kuvaa huonoa laatua (pisteet 0–24).

Kärkölen osalta tiedot kerätään kuntajohdon, perusopetuksen, liikunnan ja kulttuurin osalta.

Kaikki sektorit

Kokonaisvertailussa, tarkasteltaessa kaikkien sektoreiden keskiarvoa, Kärkölä on saanut pistemääräksi 75, mikä tarkoittaa hyvää laatua terveystiedon edistämisaktiivisuudessa. Kokonaisvertailussa Kärkölen terveystiedon edistämisaktiivisuuden voidaan todeta olevan monelta osin jonkin verran paremmalla tasolla kuin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ja koko maassa keskimäärin ja lähes samaa tasoa Hollolan kanssa, pieniä sektorikohtaisia vaihteluita lukuun ottamatta. Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että kaikilla sektoreilla on vielä kehitettävää.

Kuva 48. Kaikki sektorit: Kärkölä 2024 (lähde: TEA-viisari, THL)

Kuntajohto

Kuntajohdon osalta Kärkölä on saanut kokonaispistemääräksi 84, mikä osoittaa hyvää laatua terveydenedistämisen aktiivisuudessa. Kuntajohdon osalta terveydenedistämisen aktiivisuuden voidaan todeta olevan samalla tasolla kuin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ja koko maassa keskimäärin, mutta jäävän hieman Hollolan tasosta. Kuntajohdossa vahvuuksia ovat erityisesti seuranta ja tarveanalyysi, osallisuus ja johtaminen. Kehittämiskohteita puolestaan ovat sitoutuminen ja voimavarat.

Kuva 49. Kuntajohto: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Tarkasteltaessa organisaation keskeisimpiä vahvuuksia ja kehittämiskohteita kuntajohdon osalta verrattuna sitä koko maan tilanteeseen, TEA-viisarin mukaan kymmenen keskeisintä vahvuutta ovat seuraavat:

Vahvuudet	Vastaus
Kuntalaisfoorumeja: Lapsiparlamentti tai vastaava	Kyllä
Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi: Ikääntyneet	Kyllä, laadittu tarkemmat toimenpiteet
Palveluiden suunnittelu: Mahdollisuus vaikuttaa lautakuntapäätösten valmisteluun verkossa	Kyllä
Päätösten ennakkoarviointi käytössä: Kirjallinen toimintaohje	Kyllä
Tavoitteet ja toimenpiteet määritetty: Osallisuusohjelma	Kyllä, osana laajempaa kokonaisuutta
Johtamisvastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä: Järjestöyhteistyön koordinaattori	Kyllä
Palveluiden suunnittelu: Hyödynnetään kokemusasiantuntijoita	Kyllä
Kestävyystavoitteet: Väestörakenteen muutoksiin sopeutuminen	Kyllä
Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi: Lapset ja nuoret	Kyllä, laadittu tarkemmat toimenpiteet
Päätösten ennakkoarviointi käytössä: Ennakkoarvioinnin käyttöönottoamisesta tehty päätös	Kyllä

Kuva 50. Kuntajohto vahvuudet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Kuntajohdon osalta kehittämiskohteiksi nousevat erityisesti toiminnallisen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä paikallisen turvallisuussuunnitelman laatiminen, joka laaditaan tässä yhteydessä sekä niiden käsitteleminen eri

työryhmissä ja toimielimissä. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää kestävyystavoitteiden huomioimiseen sosiaalisesti kestävästä asuntotuotannon, hankintojen ympäristövaikutusten ja eriarvoisuutta vähentävän kaavoituksen osalta.

Kehittämiskohteet	Vastaus
Kestävyystavoitteet: Sosiaalisesti kestävä asuntotuotanto	Ei
Kestävyystavoitteet: Hankintojen ympäristövaikutukset	Ei
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma	Ei
Kestävyystavoitteet: Eriarvoisuutta vähentävä kaavoitus	Ei
Paikallinen turvallisuussuunnitelma: Käsitelty johtoryhmässä	Ei laadittu
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma	Ei
Avustukset yhteisöille, €/asukas	28 €/asukas
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: Käsitelty kunnanhallituksessa	Ei lainkaan
Paikallinen turvallisuussuunnitelma: Käsitelty hallituksessa tai valtuustossa	Ei laadittu
Paikallinen turvallisuussuunnitelma: Käsitelty hyvinvointiryhmässä	Ei laadittu

Kuva 51. Kuntajohto kehittämiskohteet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Perusopetus

Perusopetuksen osalta Kärkölä on saanut kokonaispistemääräksi 63, mikä tarkoittaa, että toiminnassa on parannettavaa terveydenedistämiseksi ja osallisuuden osalta. Sen voidaan kuitenkin todeta olevan samalla tasolla kuin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ja koko maassa keskimäärin, mutta jäävän hieman Hollolan tasosta. Perusopetuksessa vahvuuksia ovat erityisesti johtaminen ja yhteiset käytännöt. Kehittämistä on erityisesti sitoutumisessa, osallisuudessa, voimavaroissa sekä muissa ydin toiminnoissa, mutta myös seurannan ja tarveanalyysin osalta.

Kuva 52. Perusopetus: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Tarkasteltaessa organisaation keskeisimpiä vahvuuksia ja kehittämiskohteita perusopetuksen osalta verrattuna sitä koko maan tilanteeseen TEA-viisarin mukaan kymmenen keskeisintä vahvuutta ovat seuraavat:

Vahvuudet	Vastaus
Henkilöstökoukussa käsitelty: TEA-viisari-verkkopalvelun tulokset	Keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä
Oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin tietojen raportointi: Opiskelu- ja harrastusohjauksen ohjausryhmälle	Kyllä
Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet: Koulun vuosittaisen suunnitelman laatiminen	Kyllä
Huoltajien vaikutusmahdollisuudet: Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ja sovittelu	Kyllä
Oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin tietojen raportointi: Oppilaille	Kyllä
Kurinpito- ja ohjauksen seuranta: Oppilaan tavaroiden tarkastaminen	Vuosittain tai jatkuvasti
Häiriöiden ja ongelmatilanteiden seuranta: Oppilaiden välinen seksuaalinen häirintä	Vuosittain tai jatkuvasti
Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet: Järjestyssääntöjen laatiminen	Kyllä
Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet: Oppilaiden koulutus liikunnan vertaisohjaajiksi (väitöntilikuuttajat)	Kyllä
Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet: Vertaistoiminnan suunnittelu	Kyllä

Kuva 53. Perusopetus vahvuudet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Perusopetuksen osalta huomiota tulisi kiinnittää erityisesti MOVE! -n tuloksien käsittelyyn ja seurantaan sekä oppilaiden aktivointiin koulumatkaliikuntaan, oppilaiden ja huoltajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä häiriö ja

ongelmatilanteiden seurannan kehittämiseen erityisesti häiritsevän ulkopuolisen henkilön osalta. Lisäksi opetussuunnitelmassa tulisi olla kuvattuna yhteistyö ruokailusta vastaavan henkilöstön ja oppilaiden kanssa kouluruokailun toteuttamisen osalta.

Kehittämiskohteet	Vastaus
Häiriöiden ja ongelmatilanteiden seuranta: Häiritsevä ulkopuolinen henkilö	Ei lainkaan
Terveys ja hyvinvoinnin seuranta: MOVEI:n tuloksilla	Ei
Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet: Koulun toiminnan arviointi	Ei
Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet: Oppilaiden aktivointi koulumatkaliikuntaan	Ei
Huoltajien vaikutusmahdollisuudet: Koulun toiminnan arviointi	Ei
Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet: Ryhmyttämisen toimintatapojen suunnittelu	Ei
Kouluruokailun toteuttaminen: Opetussuunnitelmassa kuvattu yhteistyö ruokailusta vastaavan henkilöstön kanssa	Ei
Kouluruokailun toteuttaminen: Opetussuunnitelmassa kuvattu yhteistyö oppilaiden kanssa	Ei
Henkilöstökokouksessa käsitelty: MOVEI:n tuloksia	Ei lainkaan
Huoltajien vaikutusmahdollisuudet: Oppilaiden hyvinvointia koskevien yhteenvetotietojen käsittely	Ei

Kuva 54. Perusopetus kehittämiskohteet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Liikunta

Liikunnan osalta Kärkölä on saanut kokonaispistemääräksi 76, mikä osoittaa hyvää laatua terveydenedistämisasiivisudessa. Liikunnan osalta terveydenedistämisasiivisuuden voidaan todeta olevan samalla tasolla Hollolan kanssa ja hie-man paremmalla tasolla kuin koko maassa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Liikunnan osalta vahvuutena on erityisesti osallisuus, mutta hyvästä terveydenedistämisasiivisuudesta kertoo myös sitoutumisen sekä seuranta ja tarveana-lyysin pistemäärät. Kehitettävää on etenkin johtamisen osa-alueella, mutta tarkastelua edellyttää myös voimavarat ja muut ydintoiminat.

Kuva 55. Liikunta: Kärkölä 2024 (lähde: TEA-viisari, THL)

Tarkasteltaessa organisaation keskeisimpiä vahvuuksia ja kehittämiskohteita liikunnan osalta verrattuna sitä koko maan tilanteeseen TEA-viisarin mukaan kymmenen keskeisintä vahvuutta ovat seuraavat:

Vahvuudet	Vastaus
Ohjelmien käsittely johtoryhmässä: Liikunta- ja liikumisvaikutusten arvioinnin tarkistustilasta kunnille	Esitelly ja keskusteltu
Liikuntapaikat: Kunnan vesiliikuntatilat, allaspinta-ala m2/1000 asukasta	243 m2
Vastuutahot: Ylikunnallisen yhteistyön kehittäminen	Kyllä
Esittely luottamushenkilöille: Työikäisten liikunta-aktiivisuutta	Kyllä
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa: Seuratoimintaan osallistuvien lasten osuus	Kyllä
Liikunnan edistäminen strategioissa: Ylikunnallisen yhteistyön kehittäminen	Kyllä
Sukupuolittainen seuranta: Liikuntaseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellista osuutta	Kyllä
Ohjelmien käsittely luottamushenkilöhallinnossa: Lasten ja nuorten liikumissuositus (OKM 2021:19)	Esitelly ja keskusteltu
Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet: Oppilaiden koulutus liikunnan vertaisohjaajiksi (välituntiikuttajat), % kouluista	Toteutuu kaikissa kouluissa
Osallistuva budjetointi: Toimintaa ja tapahtumia (ohjaus ja palvelut)	Kyllä

Kuva 56. Liikunta vahvuudet: Kärkölä 2024 (lähde: TEA-viisari, THL)

Liikunnan osalta kehittämiskohteina ovat erityisesti liikuntapaikkojen käytitietojen kokoaminen sekä niiden raportointi ja esittely eri foorumeilla, ympäristöjohtaminen sekä oppilaiden aktivoiminen koulumatkaliikuntaan. Lisäksi Kärkölästä puuttuu soveltavan liikunnan suunnitelma.

Kehittämiskohteet	Vastaus
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa: Liikuntapaikkojen käytitiedot	Ei
Ympäristöjohtaminen: Kemikaalihankinnoissa huomioitu ympäristöystävällisyys	Ei
Esittely luottamushenkilöille: Liikuntapaikkojen käytitietoja	Ei
Ympäristöjohtaminen: Liikuntapaikkojen kunnossapitoon tarvittavien koneiden ja laitteiden hankinnoissa painotettu elinkaariajattelua ja uusiutuvia energianlähteitä käyttäviä vaihtoehtoja	Ei
Liikuntapaikat: Kunnan liikuntapuistot, lähiliikuntapaikat ja ulkokuntoilupuistot /1000 asukasta	1 kpl
Esittely luottamushenkilöille: Liikuntaseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellista osuutta	Ei
Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet: Oppilaiden aktivointi koulumatkaliikuntaan, % kouluista	
Esittely johtoryhmälle: Liikuntapaikkojen käytitietoja	Ei
Ympäristöjohtaminen: Polttoainehankinnoissa suosittu ympäristöystävällisiä aineita	Ei
Liikunnan edistäminen strategioissa: Soveltavan liikunnan suunnitelma	Ei

Kuva 57. Liikunta kehittämiskohteet: Kärkölä 2024 (lähde: TEA-viisari, THL)

Kulttuuri

Kulttuurin osalta Kärkölä on saanut kokonaispistemääräksi 77, mikä osoittaa hyvää laatua terveydenedistämisasiivisyydessä. Kulttuurin osalta terveydenedistämisasiivisyyden voidaan todeta olevan kaikkia vertailualueita paremmalla tasolla. Kulttuurin osalta selkeitä vahvuuksia ovat muut ydintoiminnot, seuranta ja tarveanalyysi sekä sitoutuminen. Kehitettävää on etenkin voimavarojen ja osallisuuden osa-alueilla, mutta myös johtaminen edellyttää tarkastelua.

Kuva 58. Kulttuuri: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Tarkasteltaessa organisaation keskeisimpiä vahvuuksia ja kehittämiskohteita kulttuurin osalta verrattuna sitä koko maan tilanteeseen, TEAvisarin mukaan kymmenen keskeisintä vahvuutta ovat seuraavat:

Vahvuudet	Vastaus
Esittely johtoryhmälle: Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten määrä	Kyllä
Ohjelmien käsittely luottamushenkilöhallinnossa: Peruspalvelujen arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2021)	Esiteltä ja keskusteltu
Ohjelmien käsittely johtoryhmässä: Peruspalvelujen arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2021)	Esiteltä ja keskusteltu
Esittely johtoryhmälle: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Kyllä
Esittely luottamushenkilöille: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Kyllä
Hyvinvointialueyhteistyö: Vakiintunut alueellinen yhteistyörakenne	Kyllä
Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi: Kulttuuriviranhaltijat osallistuneet	Kyllä
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi: Vapaaoppilaspaiikka	Kyllä
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Kyllä
Yhteistoiminta: Kulttuuritoimijoiden ja kunnan yhteiskokous	Kyllä

Kuva 59. Kulttuuri vahvuudet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

Kulttuurin osalta jatkossa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota erilaisten ohjelmien käsittelyyn eri työryhmissä ja luottamushenkilöhallinnossa, prosenttiperiaatteen noudattamiseen ja taloudelliseen tukemiseen osallistumisen mahdollistamiseksi sekä säännölliseen seurantaan ja hyvinvointialueyhteistyöhön olemassa olevat resurssit huomioiden.

Kehittämiskohteet	Vastaus
Prosenttiperiaate: Tehty päätös prosenttiperiaatteen noudattamisesta	Ei
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi: Kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa	Ei
Ohjelmien käsittely johtoryhmässä: Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle: Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030 (OKM 2022:17)	Ei lainkaan
Hyvinvointialueyhteistyö: Kulttuuritoiminnan järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä	Ei tietoa
Taloustiedot: Käyttökustannukset	71,0 €/asukas
Säännöllinen seuranta: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Valtuustokausittain
Kirjastotilastot: Kirjastoaineistokulut/asukasluku	6,4 €/asukas
Ohjelmien käsittely luottamushenkilöhallinnossa: Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle: Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030 (OKM 2022:17)	Ei lainkaan
Taloustiedot: Asiakaspalvelujen ostot ja avustukset	4,3 €/asukas
Kirjastotilastot: Fyysiset kirjastokäynnit/asukas	6,3 käyntiä/asukas

Kuva 60. Kulttuuri kehittämiskohteet: Kärkölä 2023 (lähde: TEA-viisari, THL)

TEA-viisarin osalta erityisesti kehittämiskohteisiin tulee jatkossa kiinnittää huomiota terveydenedistämisen aktiivisuuden parantamiseksi ja sitä kautta kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. TEAvisarin tuloksiin voi tutustua yksityiskohtaisemmin TEAvisari-sivustolla www.teaviisari.fi.

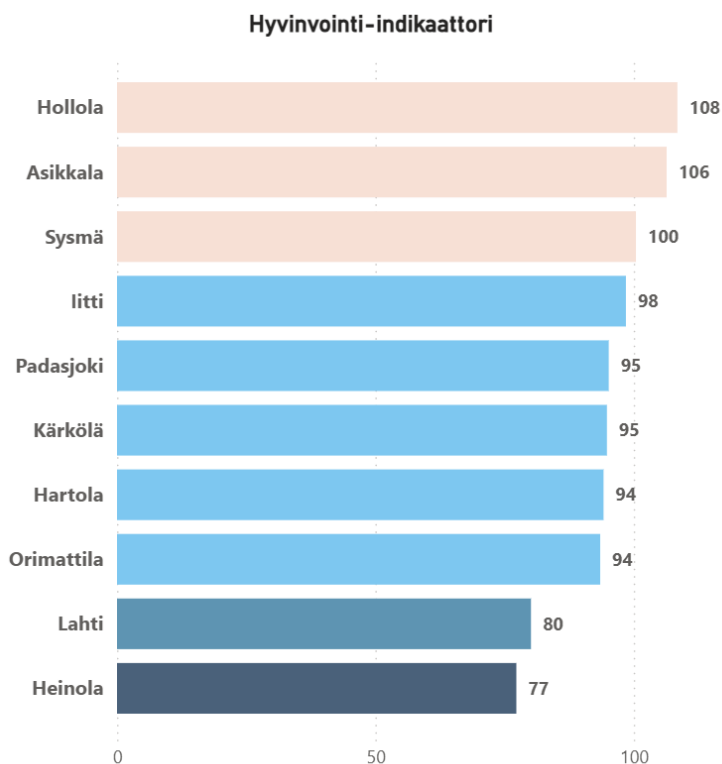
3.9 Hyvinvointi-indikaattori

Hyvinvointi-indikaattori on koonti-indikaattori laaja-alaisen hyvinvoinnin mittaamiseksi. Sen tarkoituksena on tarjota strateginen tilannekuvatieto kuntien käyttöön. Indikaattoriin on valittu tekijöitä, jotka eivät perustu kyselyvastauksiin ja jotka ovat saatavissa lähes kaikista kunnista. Hyvinvointi-indikaattori koostuu kolmesta osa-alueesta having, loving ja being. Jokaisella osa-alueella on omat määrittävät indikaattorit, joista jokainen suhteutetaan kaikkien kuntien saamien arvojen kesken siten, että keskiarvo saa arvon 100 ja keskivertoa huonommat tulokset alle 100 ja keskivertoa paremmat tulokset suuremman arvon kuin 100. Hyvinvointi-indikaattori päivitetään kaksi kertaa vuodessa, keväisin ja syksyisin niiden taustamuuttujien osalta, joista on saatavissa uutta tietoa. (Suomen Kuntaliitto 2025.)

Having (elintaso)	Loving (yhteisyyssuhteet)	Being (itsensä toteuttaminen)
- Veronalaiset tulot /1000 as - Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % asukkaista - Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä - Sairastavuus-indeksi, ikävakioitu - Ahtaasti asuvat % - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	- Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä / 1 000 asukasta - Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1000 18 vuotta täyttäneitä - Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / as - Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asutokunnista	- Äänestysaktiivisuus - Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta - Kirjastolainauksen kokonaismäärä

Taulukko 6. Hyvinvointi-indikaattorin eri osa-alueiden indikaattorit (lähde: Suomen Kuntaliitto)

Tarkasteltaessa Hyvinvointi-indikaattorin kaikkien osa-alueiden keskiarvoa Kärkölä sijoittuu maakunnallisessa vertailussa sijalle kuusi viimeisimmän, vuodelta 2023 olevan vertailutiedon mukaan. Kärkölää heikomman tuloksen ovat saaneet Hartola, Orimattila, Lahti ja Heinola. Kärkölä on noussut edellisvuodesta yhden sijan. Kärkölä keskiarvo vaihdellut vuosina 2021–2023 välillä 94–96.

Kuva 61. Hyvinvointi-indikaattori (lähde: Suomen Kuntaliitto)

Osa-aluekohtaisessa tarkastelussa Kärkölä on sijoittunut parhaiten itsensä toteuttamisen (being) osa-alueella saaden keskiarvoksi 98. Tällä osa-alueella tarkastellaan kuntalaisten äänestysaktiivisuutta, pitkäaikaistyöttömien osuutta työvoimasta sekä kirjastolainauksen kokonaismäärää. Heikoin tulos on ollut elintason (having) osa-alueella, jossa keskiarvo on 94, ollen Lahden ohella Päijät-Hämeen matalimpia. Tällä osa-alueella tarkastellaan elintasoon, terveyteen, asumiseen ja koulutukseen liittyviä indikaattoreita. Alla on kuvattuna maakunnan kuntien osa-aluekohtaiset tulokset ja niiden kehitys kahden viimeisen vuoden aikana (suluissa edellisvuoden keskiarvo).

Kunta	Hyvinvointi	Having	Loving	Being
Hollola	108 (105)	109 (108)	107 (107)	103 (97)
Asikkala	106 (102)	105 (104)	106 (104)	104 (96)
Sysmä	100 (96)	107 (105)	97 (97)	98 (90)
Iitti	98 (99)	99 (100)	98 (98)	100 (101)
Padasjoki	95 (97)	96 (100)	105 (103)	89 (90)
Kärkölä	95 (94)	94 (93)	97 (98)	98 (96)
Hartola	94 (91)	98 (93)	97 (97)	93 (91)
Orimattila	94 (94)	99 (101)	102 (102)	86 (84)
Lahti	80 (80)	93 (93)	84 (83)	81 (82)
Heinola	77 (75)	97 (96)	89 (90)	65 (62)

Taulukko 7. Hyvinvointi-indikaattorin osa-aluekohtaiset tulokset Päijät-Hämeen kunnissa
(lähde: Suomen Kuntaliitto)

4 Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Tavoite: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta		Toteuttajat: Kasvatus- ja opetustoimi, nuorisopalvelut	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Vanhemmuuden tukeminen: Kodin ja varhaiskasvatuksen sekä kodin ja koulun välisen kasvatuskumppanuuden vahvistaminen Perhekuraattori-toimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto Koulunuorisotyön pitkäjänteinen kehittäminen Lapsiperhepalveluiden kohdentumisen ja saatavuuden oikea-aikaisuuden varmistaminen	1. Toteutuneet toimenpiteet Käytetyt resurssit ja niiden määrä Suunnitelmallisen yhteistyön toteutuminen eri yhteistyötasoilla Lasten- nuorten ja perheiden kokeman hyvinvointin kehitys (kouluterveyskyselyn tulokset 2019, 2021, 2023) Lapsiperhepalvelujen tilannekatsaus, huostaanottoanalyysi ja	Kasvatus- ja opetuspalvelut ovat tukeneet perheiden kasvatus-työtä tuottamalla lakisääteisiä palveluja ja tukeneet vanhemmuutta järjestämällä vanhempainiltoja sekä perhekohtaisia tapaamisia. Opetuspalvelut ovat viestineet huoltajille suunnitelmallisesti heidän huollettaviensa opintomenestyksestä, kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista sekä poissaoloista. Opetuspalvelut ovat osallistuneet maakunnalliseen Sitouttava kouluyhteistyöhankkeeseen (SKY) sekä Koululäsnäolon vahvistaminen Päijät-Hämeessä-hankkeeseen. Perhekuraattori-toimintamallin kehittämisestä ja käyttöönotosta käytiin keskustelua P-H:n hyvinvointiyhtymän kanssa, mutta koulukuraattorin tehtävänkuvan laajentaminen perheohjaukseen ei ollut käytännössä mahdollista. Kärkölän kunnalle palkattiin oma perheohjaaja määräajaksi perintövarojen turvin syyskuusta 2023 alkaen.	

Vertaisryhmätoiminnan kehittäminen Perheiden yhteisten vapaa-ajanvietto mahdollisuuksien edistäminen	Kuntakortti	Vanhemmuuden tukemiseksi on tunnistettu tarve vanhemmuuden tuen menetelmän käyttöönotolle palveluiden vaikuttavuuden parantamiseksi. Menetelmä on tunnistettu ja seuraavaksi lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleviä koulutetaan menetelmän käyttöön tulevalta valtuustokaudella. Koulunuorisotyöntekijän tehtävä (15–20 h/ vko) vakinaistettiin 1.8.2022. Toimintamuotoa on kehitetty edelleen koulun ja oppilaiden tarpeita vastaavaksi uuden koulurakennuksen ja yhtenäiskoulun käyttöönoton myötä. Työmuodon näkyvyyttä ja läsnäoloa oppilaiden keskuudessa erityisesti välituntisin on lisätty kulu- luvun lukuvuoden aikana. Laadukkaiden kasvatus- ja opetuspalvelujen järjestäminen, joi- hin kuuluvat kiinteästi opiskelu- ja opetuspalvelut sekä linkitys P- H:n hyvinvointiyhtymän sote-palveluihin. Opiskelu- ja opetus- palvelut ovat olleet käytössä suunnitellusti, myös koulupsykologipal- veluiden saatavuus on parantunut vuoden 2023 toisella puolis- kolla ennustettavammaksi. Perheiden iltoja on järjestetty eri teemoilla 1–2/ vuosi. Liikunta- palveluilla ja perheohjauksessa on järjestetty vertaisryhmiä säännöllisesti eri teemoilla. Syksyllä 2022 MLL:n perkehavila aloitti toimintansa, sen lisäksi seurakunta järjestää kohtaamis- paikkatoimintaa lapsiperheille. Syksyllä 2023 Kärkölässä käynnis- tyi avoin varhaiskasvatus 1pvä/ viikko perheohjaajan toimesta. Keväällä 2025 käynnistettiin vanhempainraatitoiminta yhteis- työssä vanhempainyhdistyksen kanssa vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi. Kunta on toimenpiteillään lisännyt ja ylläpitänyt perheiden va- paa-ajanviettomahdollisuuksia kiinteistöjen sekä ulkoalueiden osalta uuden liikuntahallin ja monitoimikaukalon käyttöönoton myötä sekä mahdollistamalla tilojen varaamisen yksityiseen käyttöön. Kunta on edistänyt lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä antamalla liikuntatilat käyttöön maksutta alle 18-vuo- tialle kohdennetun ryhmäliikunnan järjestämistä varten.	
2. Verkostoyhteistyön vahvistaminen	2. Toteutunut yhteistyö eri toimijoiden kanssa	Kunnan toimijat tekevät säännöllistä yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi hyvinvointialueen ja muiden maakunnallisten toimijoiden kanssa mm. LAPE- ja PETE- yhteistyön, kohtamispaikkaverkoston sekä maakunnallisen si- vistyspalvelujen ja nuorisopalveluiden kehittämisryhmäyhteis- työn merkeissä. Yhteistyötä eri toimijoiden kanssa tulisi edelleen vahvistaa yksit- täisiä lapsia ja perheitä koskevissa asioissa asianosaisten suostu- muksella lapsen/ perheen väliinpuutoamisen ennaltaehkäise- miseksi ja palvelujen tasalaatuisuuden varmistamiseksi.	

Tavoite: Syrjäytymisvaarassa olevien tavoittaminen ja tukeminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta, kunnanhallitus		Toteuttajat: Kasvatus- ja opetustoimi, nuorisopalvelut, nuorten työpaja	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne

1. Lakisääteisten kasvatus-, opetus-, ja vapaa-aikapalveluiden tuottaminen	1. Toteutunut palvelutautanto ja sen taso sekä resurssien määrä	Varhaiskasvatuspalveluja on pystytty tarjoamaan niitä tarvitseville. Esiopetuksessa on ollut lisäresurssi tukea tarvitsevien lasten apuna. Opetuspalveluissa resursseja on lisätty lukuvuoden 2023–2024 alussa resursioipettaja ja yhden koulunkäynninohjaajan muodossa. Vapaa-aikapalveluiden resurssit ovat pysyneet pääosin ennallaan.	
2. Yksilön omaehtoisten toimintavalmiuksien edistäminen	2. Tehtyjen toimenpiteiden määrä	Yksilön omaehtoisia toimintavalmiuksia on pyritty edistämään neuvonnan, ohjauksen ja tiedottamisen keinoin osana kasvatus-, opetus- ja nuorisopalveluja mm. tiedottamalla saatavilla olevista palveluista ja toiminnoista sekä tarjoamalla tukea ja ohjausta asioiden hoitamiseen ja erilaisten sähköisten palveluiden käyttämiseen. Alkuvuodesta 2024 julkaistiin kunnan kotisivuilla palvelukartta- ja manuaali lapsiperheiden palveluista. Ehkäisevän työn palvelupolut on tarkoitus kuvata kunnan kotisivuille vuosien 2025–2026 aikana.	
3. Syrjäytymisvaarassa olevien tavoittaminen ja tukeminen	3. Tavoitettujen, kohderyhmään kuuluvien ja tehtyjen toimenpiteiden määrä	Etsivä nuorisotyö on tavoittanut vuositason keskimäärin 40–50 kärkeä nuorta. Suurin osa nuorista on ohjattu kunkin vuoden loppuun mennessä erilaisiin toimenpiteisiin, kuten koulutukseen, työhön tai muihin tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Osa nuorista on ollut vuoden lopussa edelleen etsivän nuorisotyön asiakkaina joko alkukartoituksessa tai odottamassa sopiviin palveluihin pääsyä. Joidenkin nuorten kohdalla etsivän nuorisotyön tuki on jatkunut vielä toimenpiteisiin pääsyn jälkeenkin, sillä saattaen vaihdettavuus ja rinnalla kulkeminen ovat keskeisessä roolissa nuorten väliinpuotoamisen ennaltaehkäisemisessä. Nuorten työpajalla on ollut vuosittain keskimäärin 15 nuorta valmennuksessa. Yleisesti ottaen syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamisen voidaan todeta olleen hyvällä tasolla verrattaessa tavoitettujen nuorten määriä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien määriin. Työllisyyden kuntakokeilu on tarjonnut kuntouttavia palveluita ja ohjannut terveydentilan kartoituksiin asiakkaita.	
4. Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajan jatkuvuuden turvaaminen	4. Valtionavustukset ja henkilöstöresurssit	Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpaja on hakenut ja saanut valtionavustusta vuosittain toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen. Toimintoja on kehitetty vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeita ja tavoitteita kokeilemalla uusia toimintamalleja. Etsivän nuorisotyön henkilöstöresurssi väheni 0,5 HTV:n verran vuonna 2024. Henkilöstössä on myös ollut kuluneella valtuustokaudella vaihtuvuutta muutosten johdosta, mikä on vaikuttanut nuorten tavoittamiseen ja työmuodon tunnetuksi tekemiseen ja verkostoyhteistyöhön. Nuorten työpajatoiminnan osalta toiminnan kehittäminen ja uuden toimintamallin luominen olivat keskiössä syksyn 2022 ja kevään 2023 aikana kuntouttavan	

		työtoiminnan asiakkaiden siirtyessä hyvinvointialueen pajalle 1.1.2023 alkaen. Uuden toimintamallin myötä työpajan henkilöstöresurssin tarkasteleminen tuli ajankohtaiseksi ja toimintaa jatkettiin 1,1 HTV:n voimin. Uusi toimintamalli on saatu jalkautettua toimintaan, mikä on edistänyt nuorten eteenpäin ohjautumista verrattuna aiempaan.	
5. Matalankynnyksen palveluiden kehittäminen ja tunnetuksi tekeminen	5. Toteutuneiden toimenpiteiden ja uusien toimintojen määrä ja osallistujamäärät	Etsivässä nuorisotyössä on edelleen jatkettu aiemmin kehitettyjä toimintoja (K18 olkkari) ja niiden tunnetuksi tekemistä sekä kokeiltu matalalla kynnyksellä uusia toimintamalleja nuorten tavoittamiseksi. Vuoden 2023 aikana etsivää nuorisotyötä on kohdennettu aiempaa enemmän myös koulussa tehtävään etsivään nuorisotyöhön koulupudokkuuden ennaltaehkäisemiseksi erityisesti nivelvaihteyden osalta. Lisäksi etsivä nuorisotyö osallistuu yhtenäiskoululla järjestettävään juttutupa-toimintaan. Nuorisopalveluiden alaisuudessa toimiva moottoripajatoiminta käynnistyi keväällä 2023 ja on tavoittanut hyvin kohderyhmää. Myös mainontaa ja markkinointia on pyritty tehostamaan ottamalla käyttöön erilaisia sosiaalisen median alustoja. Lisäksi eri yhteistyötahoja on lähestytty verkostokirjeellä palvelun tunnetuksi tekemiseksi. Tehdyistä toimenpiteistä huolimatta palveluiden tunnetuksi tekeminen ja kohderyhmän tavoittaminen on edelleen haasteellista.	

Tavoite: Oppimisympäristön turvallisuuden- ja viihtyvyyden lisääminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta		Toteuttajat: Sivistysjohtaja, rehtori ja opetushenkilöstö	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Uuden koulurakennuksen kokonaisuuden käyttöönotto	1. Uusi koulukokonaisuus on otettu käyttöön ja sinne on laadittu pedagoginen suunnitelma	Uusi koulukokonaisuus on otettu käyttöön ja sinne on laadittu pedagoginen suunnitelma. Kouluyhteisöä on kuultu koulurakennusta käyttöön otettaessa (syksy 2022) siitä, kuinka välitunteja järjestetään eri tiloissa sisällä ja ulkona.	
2. Oppilaiden osallisuuden vahvistaminen	2. Lapsiparlamentin valiokunnan kuuleminen (junnuministeriö)	Oppilaiden osallisuutta on vahvistettu luomalla heille aiempaa enemmän vaikutusmahdollisuuksia aktivoimalla lapsiparlamentin valiokuntien ("junnuministeriö") toimintaa mm. välituntien ja välituntitoiminnan välineistön osalta. Lisäksi on toteutettu lapsivaikutusten arviointia koulukalusteiden ja sisävälituntivälineistön hankinnassa. Koulussa on aktiivisesti luotu oppilaille mahdollisuuksia osallistua yhteisen toiminnan suunnitteluun, koko koulun toiminnan osalta. Lisäksi lapsia ja nuoria kuultiin laaja-alaisesti Lapsen oikeuksien viikolla osana Lapsiystävällinen kunta työtä.	
3. Opastaminen digitaalisten oppimisympäristöjen turvallisuudessa käyttämisessä	3. Tehdyt toimenpiteet	Oppilaita on opastettu digitaalisten oppimisympäristöjen turvallisessa käyttämisessä osana digiopetuksen oppisisältöjä. Lisäksi poliisin ennalta ehkäisevät	

		toimijat on käynyt pitämässä kuudesluokkalaisille some-oppitunnin vuonna 2023.	
4. Kodin ja koulun välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen vahvistaminen	4. Kodin ja koulun välisen yhteistyön toteuma	Matalan kynnyksen yhteydenpito ja yhteistyö. Aktiivinen, säännöllinen ja ajankohtainen viestintä kodin ja koulun välillä (Wilma-järjestelmä, Pedanet). Vanhempainiltojen ja muiden huoltajille kohdennettujen tilaisuuksien järjestäminen.	
5. Kaveritaitojen vahvistaminen	5. Tehdyt toimenpiteet Kouluterveyskyselyn kuntakohtaiset tulokset Kiva-Koulu tilannekartoituksen tulokset Mitä kuuluu? kyselyn -tulokset	Mitä kuuluu? -kyselyn tulosten läpi käyminen luokkatasolla opiskeluhuollon toimesta. Teemojen valinta toiminnallisille luokanvalvojan tunneille. Kaveritaitojen vahvistamista tukevat toimenpiteet varhaiskasvatuksen ja koulun arjessa.	
6. Kiva-koulu toimintamallin systemaattinen vahvistaminen	6. Tehdyt toimenpiteet Kouluterveyskyselyn kuntakohtaiset tulokset Kiva-Koulu tilannekartoituksen tulokset Mitä kuuluu? kyselyn -tulokset	Kiva-koulu toimintamallin systemaattinen vahvistaminen lisäämällä KiVa-opettajien määrää lukuvuodeksi 2023–2024. Luokanvalvojan tuntien ko. teemojen suunnittelu opiskeluhuollon toimesta moniammatillisesti. Kannustettu matalan kynnyksen puutumiseen KiVa-toiminnan osalta. Oppilashuollon toimijoiden osallistuminen yksilö- ja yhteisötasolla. Koulunuorisotyön suunnitelmallinen tuki koulun arjessa. Mitä kuuluu? -kyselyn tulosten läpi käyminen luokkatasolla opiskeluhuollon toimesta.	
7. Yhtenäisen koulukulttuurin luominen	7. Tehdyt toimenpiteet ja kouluterveyskyselyn tulokset	Yhtenäistä koulukulttuuria on pyritty vahvistamaan osallistamalla oppilaita ja tuomalla koulun kulttuuriin liittyviä teemoja mm. luokanvalvojan tunneille. Opetushenkilökuntaa on tuettu kaikille yhteisten toimintatapojen käyttöönotossa oppilaille ikätasoisesti. Lisäksi sitä on pyritty luomaan edistämällä tukioppilastoimintaa, pitämällä ryhmäytyksiä säännöllisesti eri luokka-asteilla, järjestämällä vanhempainiltoja opetusryhmäkohtaisesti ja vanhempaintapaamisia yksilöllisesti sekä ottamalla sisävalitunnit käyttöön osana välituntirakennetta yläkouluikäluokilla.	
8. Lapsivaikutusten arviointi palveluja suunniteltaessa	8. Lapsivaikutusten arviointia on hyödynnetty palveluja suunniteltaessa	Lapsivaikutusten arviointia on toteutettu erityisesti koulurakennusta kalustettaessa sekä hankittaessa sisävalituntivälineistöä. Se sisältyy luonnollisena osana kaikkien opetusjärjestelyjen suunnitteluun ja toteuttamiseen. LAVA:n käyttöönotosta on laadittu linjaus. Laajennetun johtoryhmän edustajia on koulutettu lapsivaikutusten arvioinnin käyttöön. Vuoden 2025 aikana laaditaan selkeät ohjeistukset LAVAn käyttöönoton ja toteuttamisen tueksi. LAVA-mallia pilotoidaan yhdessä nuorisovaltuuston kanssa.	

Tavoite: Koulutustason nostaminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta, kunnanhallitus		Toteuttajat: Sivistysjohtaja, rehtori ja opetushenkilöstö, nuorisopalvelut, työllisyyspalvelut	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Oikea-aikaiset ja oikein kohdistetut tukitoimet perusopetuksessa, sekä olemassa olevien	1. Toteutetut tukitoimet	Kasvatus- ja opetuspalvelujen tukitoimia ja palveluja vahvistettu henkilöstöresurssillisäyksillä koronaepidemian vaikutusten tasoittamiseen saadun	

resurssien oikein kohdentaminen	Perusopetuksen päättö- todistuksen saaneiden määrä % peruskoulunsa päättävistä Toisen asteen jatko-opiskelupaikan saaneiden määrä peruskoulun päättäneistä Oppimistulokset	valtionavustuksen turvin. Yleisen tuen mallit ovat olleet käytössä ja niitä tarjottu. Erityisopettaja resurssi on ollut hyvä, samoin kko:n resurssi ja sitä on kohdennettu tarpeen mukaan. Resurssia on kohdennettu myös samanaikaisopetukseen sekä joustavia opetusjärjestelyitä oppilaiden tukemiseen. Valtion erityisavustus varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin on mahdollistanut lastenhoitajan palkkaamisen esiopetukseen ja koulukäynninohjaajan palkkaamiseen perusopetukseen sekä perusopetuksen luokkamuotoisen ja laaja-alaisen erityisopetuksen sekä yleisopetuksen samanaikaisopetuksen resurssin lisäämiseen yhteensä 8 vuosiviikkotunnilla. Edellä mainituilla menettelyillä on voitu varmistaa erityisesti luokkamuotoista erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden tuen ja ohjauksen tarve kaikissa koulupäivien tilanteissa.	
2. Huoltajien tietoisuuden lisääminen nykypäivän koulusta ja kasvatuskumppanuuden merkityksestä	2. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma	Huoltajien tietoisuutta nykypäivän koulusta on pyritty lisäämään kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ja matalan kynnyksen yhteydenpidolla sekä aktiivisella, säännöllisellä ja ajankohtaisella viestinnällä ja järjestämällä vanhempainiltoja ja muita huoltajille kohdennettuja tilaisuuksia.	
3. Jatkokoulutusmahdollisuuksista tiedottaminen sekä neuvonta ja ohjaus oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen	3. Jatkokoulutusmahdollisuuksista tiedottaminen ja neuvonta ja ohjaus oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen	Oppilaanohjausta annettu joustavasti hyvinkin yksilöllisesti. Yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa tehty oppilaanohjaajan toimesta mm. oppilasvierailuin ja infotilaisuuksiin osallistuen. Huoltajille ja jatkokoulutushakuun osallistuville järjestetty erillinen infotilaisuus. Työnhakija-asiakkaiden matalan kynnyksen ohjausta Salpauksen koulutusohjaajille, jotka pohtivat sopivia koulutuspolkuja asiakkaiden kanssa sekä avustivat asiakkaita hakemusten tekemisessä. Aktiivinen tiedottaminen jatkokouluttautumismahdollisuuksista ja yksilöllinen ohjaaminen oikeanlaisiin palveluihin työllisyyspalveluissa, etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajalla.	
4. Perusopetuksen suorittaneiden osalta oppivelvollisuuden ohjaus ja valvontavelvollisuus	4. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma	Kunta opetuksenjärjestäjänä on toteuttanut perusopetuksen suorittaneiden osalta asuinkunnalle kuuluvaa oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvää ohjausta ja valvontaa.	
5. Paikallisen ammatillisen koulutuksen kehittäminen ja yritysten koulutustarpeissa tukeminen	5. Järjestetyt koulutukset Koulutustasomittain Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä	Rekrymessut 2022, joissa oli mukana useita oppilaitoksia ja yrityksiä. Työllisyyspalveluiden työnhakija-asiakkaiden yksilöllinen ohjaaminen erilaisten koulutusten piiriin. Yhteistyö Salpauksen sekä muiden oppilaitosten kanssa on ollut säännöllistä. Kolmoistutkintokoulutusyhteistyö Koulutuskeskus Salpauksen, Koskisen Oyj:n ja Hausjärven kunnan lukion kanssa.	

		Live-säätiön digitaitokoulutus työttömille työnhakijoille vuonna 2022.	
		Vieraskielisten suomen kielen koulutusta järjestetty Järvelässä vuosina 2023 ja 2024.	
		Koskisen Oyj:n rekrykoulutus vieraskielisille 2022.	
Tavoite: Kunnan veto- ja pitovoiman lisääminen, muuttoystävällinen kunta			
Vastuutaho: Kunnanhallitus		Toteuttajat: pormestari, kehityspäällikkö	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Viestintä ja markkinointi	Mittarit tavoitteisiin 1, 2, 3 ja 4: Tehdyt toimenpiteet ja niiden määrä Kuntalaispalaute Positiivinen nettomuutto Väkiluku Lapsiperheiden määrä	Viestinnän- ja markkinoinnin henkilöresurssi	
		Tiedotteet x 3 + kesä-Kärkölä, toteutunut Koulun ja liikuntahallin mittavat avajaiset, avoimet ovet	
		Tehdään kuntaa tutuksi mm. sosiaalisessa mediassa.	
		Some-markkinointia on lisätty.	
2. Palveluiden laadun varmistaminen		Sähköisten palvelujen kehittäminen	
		Suomi.fi -sähköisiä palveluja on kehitetty ja Visma Sign –sähköiset lomakkeet on otettu käyttöön	
3. Positiivisen kuntakuvan vahvistaminen		Tamoran kanssa toteutettiin Hyvää Elämää Kärkölässä -brändäys	
4. Asumisen kehittäminen		Monipaikkaisen puutarha-asumisen markkinointihanke toteutui.	
		Yhteisöllisen asumisen hanke HVA:n kanssa yhteistyössä ei ole toteutunut ARA-rahoituksen puuttuessa. KAS-asuntojen kanssa toteutettava rivitalohanke odottaa valituksen käsittelyä.	
		Avaimet-käteen-talo hanke ei ole tuottanut odotettua rakentamista.	
		Vuodelle 2025 päätettiin toteuttaa minitalo maallamessut. Tämän päätöksen myötä kunta on myynyt kolme tonttia ja vuokrannut kaksi. Messut toteutuvat 2025 elokuussa.	

Tavoite: Yritysten toimintaedellytysten tukeminen			
Vastuutaho: Kunnanhallitus, tekninen toimi		Toteuttajat: pormestari, tekninen johtaja, kehityspäällikkö	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne

1. Paikallisten palvelujen kehityksen tukeminen	1. Palveluyrittäjien määrän ja palvelujen monipuolisuuden kehitys	Paikallisia palveluyrittäjiä on tuettu sekä ProAgrian neuvontapalveluilla, että oman työllisyystoimen avulla. Yhteydenottoja on tehty eri tahoihin palvelurakenteen kehittämiseksi. Päivittäistavarakauppa on keskittynyt Hämeenmaan S-Markettiin. Rautakauppa RTV:n toiminta loppui. Pankin säilyminen kunnassa näyttää todennäköiseltä Ylä-Uudenmaan osuuspankin muodostamisen myötä.	
2. Yritysten toiminnan tukeminen	2. Yritysten palveluiden kehittyminen ja pitkäaikaiset yrittäjät	Kunta on järjestänyt neuvontapalvelua yrittäjille. Palvelun on tuottanut ProAgria. Hankerahoituksen osalta kunta järjestää säännönmukaisesti tiedotustilaisuuksia, joissa kerrotaan mahdollisista tukimuodoista erityyppisille yrittäjille. Työllisyyden kuntakokeilun myötä yhteydenpito työllistäviin yrittäjiin on tiivistynyt. Kunta teki sopimuksen yritysysteistyön aloittamisesta kehitysyhtiö LADEC oy kanssa. Kunta on solminut ilmastopimuksia vastuullisuuteen pyrkivien yritysten kanssa.	
3. Uusien yritysten houkuttelu	3. Yritysten määrä	Kunta on tapauskohtaisesti ja kohdennetusti lähestynyt potentiaalisia yrityksiä. Palveluyritysten osalta paikallisen kysynnän rajallisuus asettaa haasteita sijoittautumista harkitseville. Kunnan markkinointi tapahtuu ensisijaisesti sosiaalisessa mediassa. Suoria yhteydenottoja on tehty ja sijoittumiseen liittyviä toimia lisätään LADECin kanssa yhteistyössä. Tulevina vuosina sijoittumistoimia tulee lisätä erityisesti yhteistyössä LADECin kanssa. Palvelujen osalta kärkitavoite on laajentaa päivittäistavarakaupan tarjontaa ja täyttää RTV:n jättämää aukkoa.	
4. Paikallisten palvelujen tukeminen	4. Paikallishankintojen osuus	Tekninen toimi hyödynsi paikallisia toimijoita mm. vesilaitoksen, kiinteistöjen ja ulkoalueiden palvelututunnossa.	
5. Yritysinfran tukeminen	5. Lupakäsittelyn joustavuus ja nopeus Kaavoituksen joustavuus Liikenne- ja rakennusviraston kehittäminen Asumisen strategian toteutus	Kunnassa aloitti vakituinen rakennustarkastaja keväällä 2022. Kunta on varannut riittävät resurssit lupakäytäntöjen sujuvaan toteutukseen. Kunta on osallistunut Lahden alueen MAL-yhteistyöhön. Maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittäminen on keskeinen teknisen toimen tavoite. Maankäytön kehittämisen tueksi on palkattu kuntaan kaavoittaja. Lisäksi neljän kunnan yhteinen kaavoittaja on aloittanut litin johdolla. Kunnan yleiskaavoitustyö aloitetaan 2024. Kunta on laatinut pyöräilyn ja kävelyn edistämisen suunnitelman ja tiestön osalta yhteistyö ELY:n kanssa on jatkuvaa. Asumisen strategiaa toteuttaa kehityspäällikkö.	

6. Jatkuva vuoropuhelu yritysten kanssa	6. Tilaisuuksien ja kontaktien määrä	Kunta on järjestänyt vuosittain vähintään kaksi yritystilaisuutta, joissa pääpaino on ollut mahdollisen hankerahoituksen tiedottamisessa. Neuvonnan osalta ProAgria on aktiivisesti toiminut yritysten tukena. Työllisyyden kuntakokeilun myötä yhteydenpito työnantajayrityksiin on lisääntynyt. Yrityskontaktien määrää tai laatua ei systemaattisesti seurata.	
---	--------------------------------------	--	---

Tavoite: Työllisyysasteen nostaminen			
Vastuutaho: Kunnanhallitus		Toteuttajat: Kansliapäällikkö, työllisyyspalvelut	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Aktiivinen työskentely työllisyyden kuntakokeilun asiakasryhmän kanssa	1. Asiakasmäärä, aktivointiaste	Työskentely työvoimaviranomaisena kohderyhmän kanssa toteutunut vuosina 2021–2024. Vuoden 2025 alusta TE-viranomaistehtävä siirtyi Päijät-Hämeen työllisyysalueelle, vastuukuntana Hollola. Aktivointiaste Kärkölässä Päijät-Hämeen korkein lähes kolmen vuoden ajan. Työllisyyspalveluiden henkilöstön vaihtuvuus on haastanut tiimin toimintaa ja tuloksellisuutta. Työttömyys on kasvanut lähes keskeytyksettä syksystä 2023 lähtien.	
2. Työttömien työkyvyn ja työelämävalmiuksien edistäminen (ylläpito) ja osatyökykyisten tuki	2. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä, työttömyyden pitkittyminen	Kärkölän työllisyyspalveluiden omavalmentajista kahdella on työkykykoordinaattorikoulutus. Heillä on ollut valmiuksia tukea asiakkaita työkykyyn liittyvissä asioissa. Työnhakijoille on tarjottu yksilöllisesti räätälöityjä palvelupolkuja heidän kokonaisvaltainen tilanteensa ja tarpeensa huomioiden. Vahva verkostotyö on erittäin tärkeässä roolissa työkyvyn sekä työelämävalmiuksien edistämisen asioissa. Mm. terveydenhuollon, KELAn, sosiaalitoimen sekä palveluntuottajien kanssa tehdään systemaattista ja tiivistä yhteistyötä. Työttömyyksen pitkittyminen aaltoilee yleisen työttömyyskehityksen mukaan. Vuosina 2022 ja keväällä 2023 työttömyysjaksot lyhenivät, syksystä 2023 alkaen työttömyysjaksojen pituus on vähitellen kasvanut.	
3. Yritysten toimintaedellytysten tukeminen	3. Uusien yritysten ja uusien työpaikkojen määrä	Yrittäjyydestä kiinnostuneille työllisyyspalveluiden asiakkaille on ostettu yrittäjyysvalmennusta uravalmennuksena ja/tai työvoimakoulutuksena. Lisäksi aloittavalle yrittäjälle tukimuotona starttiraha. Aloittavat yrittäjät saavat maksutonta yritysneuvontaa ProAgrian kautta ja vuoden 2025 alusta myös Ladecista. Kuntakokeilun aikana kehittyntä yhteistyötä on valmisteltu vuodelle 2025. Yhteistyömuodot Ladecin,	

		Proagrian ja työllisyysalueen kesken tarkentuvat vuoden 2025 aikana. CRM-järjestelmän hankinta on valmisteltu 2024.	
--	--	---	--

Tavoite: Kuntalaisten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen			
Vastuutaho: Kaikki toimialat		Toteuttajat: Toimialajohtajat	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Päätösten ennakkovai- kutusten arvioinnin kehi- ttäminen	1. EVA-menetelmän käyttö- määrä kehitys, kpl / toi- miala / kk	Päätösten ennakkovai- kutusten arviointia on toteu- tettu etenkin isommissa päätöksissä.	
2. Osallistuvan budjetoinnin ke- hittäminen	2. Osallistuvaan budjetoi- ntiin osallistuneiden ehdo- tusten määrä	Osallistuvan budjetoinnin äänestys toteutettiin huhti- kuussa 2023 sähköisesti Otakantaa.fi-palvelussa ja pa- perilomakkeilla Kärkölen kirjastossa. Hyväksyttyjä ää- niä annettiin 81 kappaletta. Toteutukseen etenivät päiväkodin piha-alueen kehittäminen käyttäjien toi- veiden perusteella sekä Senioritalo Raidan tilojen ke- hittäminen monipuolisempaan käyttöön näyttely- ja kokoontumistilana. Lisäksi Oriharon uimarannalle teh- tiin uusi laiturijärjestelmä ja tuotiin rantahiekkaa. Vuonna 2024 osallistuvan budjetointi toteutettiin maaliskuussa sähköisesti Otakantaa.fi-palve- lussa ja paperilomakkeilla Kärkölen kirjastossa. Ideointivaiheeseen osallistui noin 50 kuntalaista. Osa ehdotuksista oli usean kuntalaisen yhteisiä. Avoimeen kuntalaisraatiin osallistui 6 henkilöä. Äänestyksessä ääniä annettiin 74 kpl. Toteutukseen etenivät keskusta-alueen siistiminen ja istutusten lisääminen sekä nuorille osallisuutta li- säävää toiminnan järjestäminen.	
3. Lapsiparlamentin valiokun- nan ja nuorisovaltuuston toi- minnan edelleen kehittäminen	3. Toimielinten ohjeistusten uudistaminen ja tilaisuuk- sien määrä	Lapsiparlamentin sekä nuorisovaltuuston toimintaa on kehitetty (säännölliset kokoukset, nuorisovaltuus- tolla kolme paikkaa läsnäolo- ja puheoikeuksin kun- nanvaltuustokokouksissa, Kärköllä edustaja alueel- lisessa nuorisovaltuustossa). Nuorisovaltuuston oheis- tus on päivitetty kaudelle 2025–2027.	
4. Kuntalaisten kannustaminen äänestämiseen vaaleissa	4. Äänestysaktiivisuus (%)	Kuntalaisia on kannustettu äänestämään vaaleissa ajankohtaisella tiedottamisella ja ennakköäänestyksen aukioloaikoja pidentämällä Eduskuntavaalien 2023 ää- nestysprosentti oli 65,5 %.	

Tavoite: Kansalaistaitojen vahvistaminen			
Vastuutaho: Kunnanhallitus		Toteuttajat: Jokainen omien tehtäviensä osalta	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne

Yksilön omaehtoisten toimintavalmiuksien tukeminen; Kuntalaisten digitaitojen vahvistaminen	1. Toteutuneet toimenpiteet ja niiden määrä, saatu palaute ja kävijämäärät, vaikuttavuuden laadullinen arviointi	Vuonna 2022 työttömille työnhakijoille Live-säätiön digitaitokoulutus. Vuoden 2023 syksyn ajan kaikille kuntalaisille avoin digituki kerran viikossa. Ikääntyneille tarjolla jo vuosien ajan kerran kuukaudessa digitukea. Asiakkailta saatu palaute on ohjannut palveluntoutantoa. Lisäksi häiriöviestintää on kehitetty. Tiedotteet on tuotettu suunnitelman mukaisessa aikalaulussa ja laajuudessa. Tiedotteiden lisäksi blogikirjoitusten määrää on lisätty. Kunnalla on ollut hyvä resurssi tukea vieraskielisiä kuntalaisia yhteiskunnassa toimimiseen. Vieraskieliset peruskouluikäiset nuoret ovat integroituneet hyvin Kärkölen kouluyhteisöön. Vieraskieliset kuntalaiset ovat osallistuneet toimijoina kunnassa järjestettyyn tapahtumaan (Valon ja musiikin ilta) ja seurakunnan tapahtumiin. Kunnassa käynnisteltiin 2023 ystävöimintää. Kielikylypykahvila toimi syksyn 2023 aikana 6 kertaa, jossa kävi noin 3–8 vieraskielistä/kerta. Yksilön omaehtoisia toimintavalmiuksia on pyritty edistämään neuvonnan, ohjauksen ja tiedottamisen keinoin osana kasvatus-, opetus- ja nuorisopalveluja mm. tiedottamalla saatavilla olevista palveluista ja toiminnoista sekä tarjoamalla tukea ja ohjausta asioiden hoitamiseen ja erilaisten sähköisten palveluiden käyttämiseen. Alkuvuodesta 2024 julkaistiin kunnan kotisivuilla palvelukartta- ja manuaali lapsiperheiden palveluista. Vuosien 2025–2026 aikana tavoitteena on kuvata kunnan kotisivuille myös ehkäisevän työn palvelupolut.	
Asiointipalvelutoiminnan kehittäminen	Osallistuminen digituki-viikolle		
Tiedottaminen ja koulutus	Asiointipalvelun palaute		
Ajantasaisen tiedon saatavuus eri kanavissa	Tiedotteiden ja koulutusten määrä		
Ohjaus- ja palvelupolkujen näkyväksi tekeminen	Viestintäkanavien kävijäseuranta Opasvideot some-kanaviin Palvelupolut ovat kuvattuna kunnan verkkosivuilla		

Tavoite: Yhdistysyhteistyön vahvistaminen			
Vastuutaho: sivistys- ja hyvinvointilautakunta		Toteuttajat: Sivistysjohtaja, hyvinvointikoordinaattori	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Säännöllisten yhdistysiltojen järjestäminen	1. Yhdistysiltojen- ja osallistuneiden yhdistysten määrä	Yhdistysiltoja on toteutettu säännöllisesti vuoden 2022 aikana, yhteensä 4 iltaa, vaihtelevilla teemoilla. Vuodesta 2022 alkaen myös kulttuuritoimijat on kutsuttu mukaan yhdistysiltoihin. Osallistujamäärät ovat lisääntyneet seurantajakson aikana.	
2. Tiedottaminen, yhteydenpito	2. Toteutunut viestintä ja yhteistyö	Yhdistys- ja järjestötoimijoille on viestitty ajankohtaisista asioista sähköpostitse sekä kunnan nettisivujen kautta. Yhdistysilloissa on ollut eri teemoja ja asiantuntijavierailuja yhdistysten toimintaa tukemaan. Yhdistyksille on järjestetty työpajoja myös yhdistysten	

		välisen yhteistyön tiivistämiseksi yhdistysiltojen merkeissä.	
3. Yhdistysavustusten jatkuvuuden turvaaminen	3. Talousarviovalmistelussa on varattu määräraha yhdistysavustuksiin	Yhdistysavustuksia on myönnetty vuosittain entiseen tapaan.	
4. Maksuttomien toimitilojen mahdollistaminen	4. Yhdistysten toimintaan on osoitettu maksuttomia tiloja	Kunta on osoittanut yhdistyksille maksuttomia koontumistiloja olemassa olevien resurssien puitteissa. Urheiluseurat ovat voineet varata sisäliikuntatiloja maksutta alle 18 – vuotiaille suunnattuun toimintaan.	
5. Yhdistysten tiedottamisen tukeminen	5. Toteutuneet yhteistyömuodot	Yhdistysten tiedot on päivitetty kunnan nettisivuille keväällä 2022. Yhdistyksille on tarjottu tukea yhdistysesittelyjen tekemiselle. Yhdistyksille on esitelty kunnan tapahtumakalenteria ja sen käyttöä yhdistysiloissa sekä Lähellä.fi-alustan käyttöä ja käyttöönottoa.	

Tavoite: Yhteisöllisyyden vahvistaminen

Vastuutaho: kunnanhallitus, sivistys- ja hyvinvointilautakunta		Toteuttajat: johtoryhmä	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Yhteisöllisyyttä edistävän positiivisen kehityskierteen synnyttäminen	1. Vuoden aikana toteutuneet toiminnot ja positiivinen viestintä	Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelujen tarjontaa on monipuolistettu ja positiivista viestintää tehostettu.	
2. Tapahtumien järjestäminen	2. Järjestetyt tapahtumat ja niiden osallistujamäärä	Kunnan järjestämisvastuulla olevien tapahtumien järjestäminen vuosittain Huovilassa: Kärkölä-päivä, Perinnepäivä ja Valon ja musiikin –ilta. Lisäksi vuodesta 2023 alkaen Kärkölässä on järjestetty ohjelmaa erityisesti lapsiperheille lasten oikeuksien viikolla. Kunnan vastuulla olevat tapahtumat ovat toteutuneet onnistuneesti ja osallistujamäärät ovat olleet odotusten mukaisia. Yhdistysten ja järjestöjen sekä yrittäjien kanssa yhdessä järjestettyjen tapahtumien osallistujamäärät ovat vaihdelleet.	

Tavoite: Kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen

Vastuutaho: sivistys- ja hyvinvointilautakunta, kulttuuritoimikunta		Toteuttajat: kulttuuritoimikunta, henkilöstö	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Varhaiskasvatuksesta lähtien erilaisiin kulttuurimuotoihin tutustuminen	1. Kirjasto ja elokuvakäyntien ym. määrä	On edistetty kirjastovierailujen toteutumista. Lastenkulttuurikeskus Efektin kautta tuotettu laaja- sisältöisiä kulttuuriesityksiä. Huovila- ja kulttuuri- toimikunnat ovat toimillaan edistäneet kuntalaisten kulttuurihyvinvointia. Kunta osallistuu P-H:n kulttuurin suunta 2030-hankkeeseen.	

2. Liikuntahallin käyttöasteen maksimoiminen	2. Asiakas- ja kävijämäärät, toteutuneet toiminnot	Liikuntahallin käyttöastetta on edistetty tarjoamalla tilat maksutta alle 18- vuotiaalle suunnattuun ryhmäliikunta- toimintaan. Otettu käyttöön sähköinen varauskalenteri.	
3. Uuden kirjastotilan käyttöön-otto ja kirjaston toiminnan edelleen kehittäminen	3. Kirjastotilat on otettu käyttöön ja toimintaa on monipuolistettu, kävijämäärät	Kirjaston laajennettujen aukioloaikojen käyttöä jatkettu vuonna 2022. Ilta-ajat lisääntyivät puolella. Uusi kirjastokiinteistö otettiin käyttöön 1.8.2022 osana uutta koulu-kirjastokiinteistöä. Kirjaston toimintaympäristön kehittäminen jatkuu kuntalaisilta tulleisiin kehittämisehdotuksiin pohjaten.	
4. Kaikkia ikäryhmiä koskevan kulttuurisuunnitelman laatiminen	4. Suunnitelma on laadittu ja sinne on määritelty vastuut	Kulttuuritoimikunnan toimesta kuntaan on laadittu kulttuuristrategia. Kunnan kulttuurisuunnitelmaa täydennetään P-H:n kulttuurin suunta 2030-hankkeen sisältöjen ja tavoitteiden mukaisesti.	
5. Kulttuuritarjonnan laajentaminen	5. Kunnan ja muiden kulttuuritoimijoiden yhteistyössä järjestämät tapahtumat, kävijämäärät	Kunta on osaltaan edistänyt kulttuuritarjonnan laajentamista toimimalla järjestämisvastuullisena sivistys- ja hyvinvointilautakunnan päättämien kulttuuritapahtumien osalta sekä toimimalla yhteistyötahona useiden muiden kunnan alueella järjestettyjen kulttuuritapahtumien osalta. Lisäksi kunta on edistänyt kulttuuritarjonnan laajenemista tukemalla yleishyödyllisiä yhdistyksiä toiminta-, tila- ja tapahtuma-avustuksilla. Kulttuuritarjontaa on laajennettu vuonna 2023 lapsiperheiden osalta lasten oikeuksien viikon tapahtumalla osana Lapsiystävällinen kunta työtä.	

Tavoite: Erityisryhmien osallistumismahdollisuuksien lisääminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta, tekninen lautakunta		Toteuttajat: Sivistysjohtaja, tapahtumien järjestäjät	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Erityisryhmien etuuksien tarkastaminen ja saattaminen oikealle tasolle	1. Toteutuneet toimenpiteet ja käyttöön otetut etuudet	Selvitetään mahdolliset kohderyhmät ja heidän tarpeensa. Selvitetään mahdollisuuksia tarjota erityistyhmiille maksuttomia palveluita kunnan hyvinvointia- ja terveyttä edistävissä toiminnoissa.	
2. Esteettömyyden huomioiminen kunnan tiloissa ja tapahtumissa	2. Kunnan tiloissa tehdään esteettömyyskartoitukset	Kunnan järjestämisvastuulla olevien palvelujen ja tapahtumien järjestämisessä sekä tilojen osalta on otettu huomioon erityisryhmien tarpeet. Kunnan käytössä olevat tilat täyttävät esteettömyyden perustason vaatimukset. Monitoimikaukalon suunnittelussa huomioitiin esteettömyyden perustason vaatimukset siten, että monitoimikaukalo on myös erityisryhmien saavutettavissa.	

Tavoite: Terveellisten elintapojen- ja mielen hyvinvoinnin edistäminen ja päihdehaittojen ennaltaehkäiseminen			
Vastuutaho: kaikki toimialat		Toteuttajat: jokainen oman toimintansa osalta	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Ravitsemusterveyden edistäminen;	Päijät-Hämeen ravitsemusverkostoihin osallistuminen.	Ruokapalveluissa on toteutettu ruuan kasvispainotteisuutta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa	

vahvistetaan lasten, nuorten ja aikuisten, tasapainoisen ja myönteisen ruoka- ja keuhosuh- teen rakentumista ja syömis- taitoa. Terveelliset ruokatottumukset alkaen varhaiskasvatuksesta	Tuetaan ammattilaisten ra- vitsemusosaamista koulu- tusten avulla. Tehdään ruokakasvatusta yhdessä vanhempien kanssa.	sekä henkilöstöravintolassa, esim. tarjoamalla kasvis- ruokaa toisena pääruokavaihtoehtona ja viikoittaisena kasvisruokapäivänä, ja tarjoamalla salaattit erillisinä komponentteina varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan osallistavaa ruoka- kasvatusta ja opetusta mm. Neuvokas perhe-ruoka- kasvatusta ja Sapere- aistilähtöinen ruokakasvatusta ma- teriaalien avulla. Varhaiskasvatuksessa on käytössä Nykytila.fi arviointiväline. Perusopetuksessa toteutetaan osallistavaa ruokakas- vatusta ja opetusta mm. Maistuva koulu –ruokakasva- tusmateriaalien avulla. Oppilaille on hankittu Happy or Not- palautekanava, joka antaa mahdolli- suuden vaikuttaa kouluruokaan. Koululounaan ja välipalojen järjestämisessä noudatetaan kouluruokailusuositusta. On osallistuttu Päijät-Hämeen ruokapalvelupäälliköi- den verkostoon ja tehty siellä yhteistyötä. Lisäksi Kär- kölän kunta on osallistunut maakunnalliseen ravitse- mus- terveystyöhön. Kuntaan on perustettu oma ruo- kakasvatustyöryhmä ja oppilaista muodostuva koulu- ruokaryhmä ja siten saatu lisättyä ammattilaisille ja kuntalaisille tietoa ravitsemussuosituksista. Lisäksi on lisätty vanhempien tietoisuutta ruokakasvatuksesta ja lasten ja nuorten ruokailutottumuksista kouluterveys- kyselyn tietoihin pohjaten.	
2. Ammattilaisten osaamisen vahvistaminen		Kasvatus- ja opetusalan henkilöstölle on järjestetty kohdennettua puheeksiottokoulutusta. Sen lisäksi osa henkilöstöstä on osallistunut EHYT ry:n järjestämiin puheeksiottokoulutuksiin. Kärkölen kunta on ollut mukana seudullisessa Yhdessä mielessä – hankkeessa, jonka tiimoilta henkilöstölle tarjottiin kouluttautumismahdollisuuksia mielenter- veyssasioihin liittyen. Osa henkilöstöstä on suorittanut Mielenterveyden ensiapu 2 koulutuksen. Nuorisopalveluiden henkilöstöä on koulutettu nepsy- asioiden, seksuaalikasvatuksen ja ehkäisevän työn ti- moilta. Henkilöstölle on välitetty laaja-alaisesti tietoa erilai- sista maksuttomista kouluttautumismahdollisuuksista. Tehdyistä toimenpiteistä huolimatta vain pieni osa henkilöstöstä on käynyt koulutuksia johtuen resurs- sien puutteesta.	
3. Varhainen puuttuminen ja puheeksi otto		Varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen on osa toimintakulttuuria. Henkilöstöä on koulutettu pu- heeksi ottamisen tiimoilta järjestämällä kunnan työn- tekijöille kohdennettu koulutus sekä hyödyntämällä EHYT ry:n koulutuksia.	
4. Terveysliikunnan monipuolis- taminen		Terveysliikuntaa on monipuolistettu laajentamalla eri- laisten liikuntaryhmien tarjontaa eri kohderyhmille sekä pyrkimällä varmistamaan palveluiden saavutetta- vuus mainonnan ja markkinoinnin keinoin.	

5. Liikuntaneuvonnan saavutettavuuden parantaminen		Hyvinvointialueen perinteisen ohjausmekanismin lisäksi kunnan työntekijöillä on ollut mahdollista päästä liikuntaneuvonnan piiriin itseohjautuvasti. Liikuntaneuvonnan tunnettavuutta ja saavutettavuutta on pyritty parantamaan jatkuvan viestinnän keinoin sekä markkinoimalla palvelua eri kohderyhmille yksilötapaisissa.	
6. Harrastus- ja vapaa-ajanvietto mahdollisuuksien lisääminen		Kunta on toimenpiteillään lisännyt ja ylläpitänyt perheiden vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuuksia kiinteistöjen sekä ulkoalueiden osalta uuden liikuntahallin ja sen käyttöönoton myötä sekä mahdollistamalla tilojen varaamisen yksityiseen käyttöön. Kunta on edistänyt lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä antamalla liikuntatilat käyttöön maksutta alle 18-vuotiaalle kohdennetun ryhmäliikunnan järjestämistä varten. Lisäksi on monipuolistettu liikuntaryhmiä ja harrastamisen Suomen mallin sekä nuorisopalveluiden tarjontaa. Vuoden 2023 aikana valmistui lisäksi monitoimikaukalo vapaa-ajanviettomahdollisuuksia tukemaan.	
7. Viestinnän tehostaminen; tiedottaminen, kampanjat jne.		Aktiivinen viestintä kunnan eri viestintävälineissä ehkäisevän työn tiimoilta eri kampanjoiden yhteydessä liittyen mielenterveyteen, päihteiden käyttöön ja lähi-suhdeturvallisuuteen. Tiedottaminen eri palveluiden tuottajien tarjonnasta. Vuosittainen kunnan hyvinvointipäivä, jossa ko. teemat ovat vahvasti esillä. Ehkäisevän työn teemoja on käsitelty 5. luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen suunnatussa toiminnallisessa selviytymispeli-illassa huomioiden kouluterveyskyselyn pohjalta tehdyt nostot lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehityksestä. Kyseinen kokonaisuus toteutettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2024. Vastaava tilaisuus on toteutettu vuosittain myös 7. luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen huomioiden kohderyhmän mukaiset teemat. Selviytymispelityyppiset vanhempainillat ovat tavoittaneet vuositasolla yli 90 % kyseisen ikäluokan oppilaista ja heidän huoltajistaan.	

Tavoite: Hyvät arkiympäristöt ja arjen turvallisuuden edistäminen (tekninen- ja ympäristötoimi)			
Vastuutaho: tekninen lautakunta, ympäristölautakunta		Toteuttajat: tekninen johtaja, ympäristösihteeri, kiinteistöpäällikkö, työsuojelu	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Toimipisteiden fyysisen ympäristön turvallisuuden varmistaminen	1. Tapaturmailmoitusten määrä Sisäilmailmoitusten määrä	Vuonna 2021 otettiin käyttöön työsuojelun sähköinen WPro-järjestelmä, johon tehdään työsuojeluilmoitukset sekä riskien arvioinnit. Riskien arviointeja on tehty säännöllisesti eri toimipisteisiin. Työsuojeluilmoitusten määrä on hieman kasvanut vuosittain. Työsuojeluilmoituksia ei tehty sisäilmasta v. 2022, mutta silti keskustustoimiston työpaikkaselvityksessä tuli esille sisäilmaoireilu. Vuonna 2023 sisäilmaan liittyviä työsuojeluilmoituksia tuli 3 ja vuonna 2024 15. Sisäilmailmoitusten määrän kasvu voi johtua siitä, että henkilöstöä kannustettiin tekemään ilmoituksia kokemistaan	

		sisäilmahaitoista. Sisäilmatyöryhmä on kokoontunut säännöllisesti. Sisäilmaoireilun selvittämiseksi toteutettiin muun muassa kaksi sisäilmakyselyä viraston työntekijöille.	
2. Toimipisteiden esteettömyyden varmistaminen	2. Esteettömyyskartoitukset kunnan kiinteistöihin	Esteettömyyskartoitus tehty suunnitelmien mukaisesti kirjastoon, uuteen yhtenäiskouluun ja liikuntahalliin. Kohteet täyttävät esteettömyysvaatimukset.	
3. Puistovirkistysalueen kehittäminen, puistosuunnitelman laatiminen	3. Keskuspuiston toimintojen monipuolistuminen	Keskuspuiston suunnittelu kuntalaisia osallistamalla on valmistunut ja hanke on toteutusvaiheessa valmistuen kesällä 2026.	
4. Liikennemerkkien ajantasaistaminen	4. Liikennemerkistö päivitetty	Liikennemerkkejä ajastasaistetaan vuosittaisiksi asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Liikennemerkkirekisteri luoto Crowsorsa-pelin avulla ja viety Digiroadiin.	
5. Jalankulkuväylien ja risteysalueiden turvallisuuden lisääminen	5. Onnettomuuksia ja "läheltä-piti" tilanteita ei pääse syntymään	Virkatien ja Pormestarinkujan liittymäalueen korottaminen, nopeusnäyttöjen käyttö, valaistuksen uusimista.	
6. Vedenottamoiden ja vesiverkoston ylläpito ja kehittäminen	6. Juomakelpoinen vesi	Verkostoa kartoitetaan ja automaatisuunnittelua viedään vuosittain eteenpäin. Verkoston uudistamistarve on ilmeinen. Uusien alavesisäiliöiden suunnittelu on käynnistetty v2025. Puhtaanveden automaatisaaneeraus valmistuu v2025.	
7. Asuinympäristöjen viihtyisyyden lisääminen	7. Katselmuskierrokset	Niitto ja sorapintaisten katujen suolaus toteutettu. Leikkipaikkaohjelma valmistunut ja työt ohjelman mukaan aloitettu. Asuinympäristöjen viihtyisyyttä tarkasteltiin rakentamiseen liittyvillä katselmuksilla sekä vuosina 2023 ja 2024 tehdyllä ympäristökatselmuksella.	
8. Kierrätysmahdollisuuksista tiedottaminen	8. Tiedotteiden määrä	Tehty kohdennettua tiedottamista. Tiedotteita jätehuollosta ja jätehuoltoon liittyvistä tapahtumista ym. kunnan nettisivuilla.	

Tavoite: Hyvät arkiympäristöt ja arjen turvallisuuden edistäminen			
Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointilautakunta		Toteuttajat: Opetus- ja kasvatuspalvelut, nuorisopalvelut, hyvinvointityön ja ehkäisevän työn koordinaattori	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Viestinnän tehostaminen; tiedottaminen, kampanjat, teemapäivät jne.	1. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma/ määrä	Ajantasainen, matalan kynnyksen viestintä kodin ja varhaiskasvatuksen sekä kodin ja koulun välillä. Varhaiskasvatuksen ja koulun sosiaalisen median sisällön tuottamiseen on kiinnitetty huomiota. Lisäksi on järjestetty erilaisia teemapäiviä, joissa aihealueet ovat	

		olleet esillä. Lähisuhdeturvallisuus viikolla kampanjoitiin somessa välittäen aiheeseen liittyvää materiaalia.	
2. Positiivisen vuorovaikutuskulttuurin edistäminen	2. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma/ määrä	Lasten ja nuorten väliseen vuorovaikutukseen on kiinnitetty huomiota ja reagoitu epäkohtiin matalalla kynnyksellä kasvatus-, opetus- ja nuorisopalveluissa.	
3. Turvallisuussuunnittelun ajantasaistaminen	2. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma/ määrä	Huoltajien kokemuksia asuinalueiden turvallisuudesta ja viihtyisyydestä selvitettiin lapsiperheiden hyvinvointikyselyn yhteydessä ja kaikkien kuntalaisten kokemuksia syksyllä 2024 toteutetulla turvallisuuskyselyllä. Turvallisuussuunnittelu on liitetty osaksi laajaa hyvinvointikertomustyötä 2025–2029.	
4. Lähisuhdeväkivallan ja kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen	4. Tehdyt toimenpiteet ja niiden toteuma/ määrä Kouluterveyskyselyn kunta-kohtaiset tulokset Kiva-koulukyselyn tulokset	Lähisuhdeväkivaltaa ja kiusaamista on pyritty ehkäisemään vahvistamalla Kiva-koulu toimintamallia systemaattisesti mm. lisäämällä KiVa-opettajien määrää lukuvuodeksi 2023–2024. Luokanvalvojan tuntien ko. Teemoja on suunnittelu opiskeluhuollon toimesta moniammatillisesti. Lisäksi on kannustettu matalan kynnyksen puuttumiseen KiVa-toiminnan osalta. Oppilas- huollon toimijat ovat osallistuneet yksilö- ja yhteisö- tasolla, lisäksi koulunuorisotyö on tarjonnut suunnitelmallisesti tukea. Vuorovaikutukseen oppilaiden keskuudessa kiinnitetty huomiota. Mitä kuuluu? -kyselyn tulosten läpi käyminen luokkatasolla opiskeluhuollon toimesta. Lisäksi koulukiusaamisen osalta on toteutettu kysely nuorisovaltuustolle sekä oppilaskohtainen kuuleminen koulukiusaamisen muodoista, esiintymispaikoista sekä toimenpide-ehdotuksista kiusaamisen ehkäisemiseksi Mitä kuuluu? -kyselyn yhteydessä. Kampanjoitu somessa lähisuhdeturvallisuus- viikolla välittäen aiheeseen liittyvää materiaalia.	

Tavoite: Ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen			
Vastuutaho: kunnanhallitus		Toteuttajat: senioripalvelut, liikuntapalvelut, tekninen toimi	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Senioripalveluiden resurssin turvaaminen	1. Senioripalveluiden resurssit vakiinnutettu	Senioriohjaajan toimi on vakinaistettu ja avustaja työskennellyt 80 % työajalla. Senioripalveluille on otettu käyttöön uudet toimitilat, Senioritupa Raita. Näin yhteisöllisyyden kasvattaminen mahdollistui erilaisin toiminnoin ja eri ikäryhmät huomioiden. Raita seniorituvassa on toimintaa lapsista – senioreihin ikähaarukassa. Senioriohjaaja koordinoi senioritupaa, ohjaa ja auttaa, kytkien yhteisön jäseniä toimimaan yhteisöllisesti.	
2. Matalankynnyksen palveluiden kehittäminen ikääntyville	2. Järjestetyt toiminnot ja senioripalveluiden tavoittamien ja auttamien asiakkaiden määrä	Senioriohjaaja osallisti säännöllisiin toimeliaisuushetkiin ikääntyviä - hetkiin osallistutaan elämäntilanteen, turvattomuuden, yksinäisyyden, sosiaalisen tuen tarpeen, omaishoitajille vapaa hetken tai ryhmään kuulumisen tunteen vuoksi. Näitä kokemuksia ja tunteita on hetkissä vahvistettu, että kokee saavansa turvaa, merkitystä ja osallisuutta elämäänsä. Ikääntyneiden osallisuuden lisäämisen innoittamana erilaisia ideoita etsitään, niitä saadaan lisäksi heiltä itseltään sekä vanhuspalveluissa työskenteleviltä. Matalankynnyksen	

		toimintahetkien lisäksi, on asiointiin, liikuntaan, digiohjaukseen tukevaa toimintaa. Lisäksi on muistiyhdistyksen, kuuloliiton ja omaisoiva yhdistyksen kanssa yhteistyötä sekä paikallisyhdistysten kanssa. Senioriohjaaja toimii kunnan edustajana vanhus- ja vammaisneuvostossa sihteerinä, tämä on yksi väylä kuntalaisille tuoda asioitaan ja kysymyksiään esiin. Tekninen toimi toteutti puistopenkkien selvitystyön yhdessä senioreiden kanssa. Tilattu ja toimitettu penkkejä senioreiden toimiville paikoille Järvelässä.	
3. Kotona ilman sosiaalihuollon palveluita asuvien tukeminen	3. Kotona asuvat yli 75-vuotiaat (%)	Ennakoivan ja ennaltaehkäisevän työn merkitys kasvaa ja ns. kunnasta löytyvän paikallisen ohjauksen ja neuvonnan tarve. Nämä ovat mahdollistuneet yksilö vastaanottona toimistolla tai kotikäynnillä tarpeen mukaan, myös soittokontaktit mahdollistuvat nopealla tavoittamisella ja yhteyksiä ottaakin ikääntynyt itse, omainen/läheinen tai viranomaistaho.	
4. Mielekkään toiminnan järjestäminen - yksinäisyyden ehkäisy	4. Järjestetyt toiminnot ja senioripalveluiden tavoittamien ja auttamien asiakkaiden määrä	Kaikki järjestetty matalankynnyksen toiminta ja yksilöohjaukset toimivat mm. yksinäisyyden ehkäisyä ja samalla arkeen muodostuu mielekästä toimintaa. Ryhmätoiminnan suunnittelu koostuu pitkälti ikääntyneiden itsensä esittämistä toiveista. Avattu senioreille oma senioritupa. Seniorituvan olemassaolo on yksi toimi kunnan ikäyställisyyden lisäämisessä ja yhteisöllisyyden kasvulle.	
5. Tilojen ja infran esteettömyydestä huolehtiminen	5. Kaatumisten ja putoamisten vuoksi sairaalahoitoa saaneiden määrä (%)	Raita senioritupaan on esteetön kulku ja tilat ovat ryhmätiloja. Kalusteiden asettelussa huomioitu apuvälineillä liikkuminen. Jaettu senioreille liukuesteitä kenkiin. Huolehdittu oikeanaikaisesta hiekoituksesta ja aurauksesta. Reagoitu nopeasti saatuun palautteeseen.	
6. Kohdennettu liikunta- ja ravitsemusneuvonta	6. Osallistujamäärät Järjestetyt tapahtumat ja luennot	Pääpaino teemoissa oli vuonna 2022 ravitsemuksessa ja kulttuurissa ja nämä kokonaisuudet kiteytyivät isompiin tapahtumiin. Ravitsemusneuvontainfo pidettiin kuntalaisille ruokahuoltopäällikön ja senioriohjaajan yhteistyössä 2022. Samana vuonna järjestettiin teatteriesitykset Attendo-Nerolan asukkaille sekä Koskisen Areenalla yli 65-vuotiaille. Vuonna 2023 teemallisesti keskityttiin mielenhyvinvointiin. Järjestetyt vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa yhteistyössä olleet Hyte -tapahtumat ikäihmisille käsittelivät näitä aiheita laajemmin: sydänyhdistyksen esitys laajasti sekä psykologi Pirkko Lahden luento mielen hyvinvoinnista. Teemallinen toiminta ympäri vuoden pitää sisällään liikunta-, ravitsemus- sekä mielen hyvinvointiin liittyvää toimintaa jatkuvana arjen kokonaisuutta tukevana. 2024 kulttuuripitoiset tapahtumat (mm. elokuuhetki, konsertti, hyvinvointitapahtuma, vanhusten viikon teemapäivä) osallistivat ikäihmisiä runsaslukuisesti, joten on tärkeää tuoda ja mahdollistaa kulttuuria omassa kunnassa. 2025 on tarkoitus jatkaa samoilla tärkeillä teemoilla.	

Tavoite: Ikääntyneiden asumisen kehittäminen			
Vastuutaho: kunnanhallitus		Toteuttajat: kehityspäällikkö, senioriohjaaja	
Toimenpiteet	Mittarit	Toteuma	Tilanne
1. Asumisen tarpeiden kar- toittaminen	1. Asukaskyselyn vastaukset, tarpeet tun- nistettu	Eloisaa - asumista senioreille Kärkölässä hanke päättyi lokakuussa 2022. Hankkeessa mm. kartoitettiin Kärkö- län seniorikansalaista palvelutarpeet, pidettiin palve- lumuotoilutyöpaja yhteisöllisen asumisen kohteen ratkaisujen määrittelemiseksi ja laadittiin tarjouspyyn- töasiakirjat suunnitteluvarauksen kilpailuttamiseen.	
2. Uusien senioriasuntojen ra- kentaminen	2. Kärkölässä on uudet tilat senioreiden asumisen ja yh- teisöllisyyden mahdollista- miseksi	Hyvinvointialueen kanssa tehty aiesopimus. Hanke eteni suunnitteluvarauksen kilpailutukseen, johon saatiin määräaikaan mennessä kaksi hakemusta. Kär- kölän kunta ja ARA-asuntojen tuotanto ARTTU Oy ovat allekirjoittaneet sopimuksen suunnitteluvarauk- sesta. Suunnitteluvarauksen aikana ARA-asuntojen tuotanto ARTTU Oy suunnittelee kohteen sekä hakee Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskukselta rahoit- uksen sen toteuttamiseksi. ARA-asuntojen tuotanto ARTTU Oy on jättänyt rahoitushakemuksen huhti- kuussa 2023 avustuksesta ja lainantakauksesta Asumi- sen rahoitus ja kehittämiskeskukselta ARA:lle. Tämän jälkeen asia ei ole ARA:n suunnalta edennyt. 2023– 2025 olemme edelleen odottajan roolissa. Itse uudisrakennus ei ole toteutunut vielä 2025. Päi- jät-Hämeen hyvinvointialueen suunnitelmissa on uu- disrakentamisen sijaan käännytty harkitsemaan ja to- teuttamaan kunnassa olevaan Attendo Nerolaan, muuttamaan osa ympärivuorokautisen hoivan pai- koista yhteisöllisen asumisen paikoiksi. Tämä ei poista esteettömien uudisrakennus kohteiden tarvetta kun- nassa ja jääkin edelleen avoimeksi ja seuraavalle val- tuustokaudelle huomioitavaksi, miten esteettömien uudisrakennuskohteita kunnassa edistetään.	

5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Hyvinvointikertomuksessa esitettyjen tietojen perusteella voidaan todeta, että Kärkölässä on kuluneen valtuustokauden aikana toteutettu laajamittaisia toimenpiteitä kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kehitys on monilla osa-alueilla ollut suotuisaa niin hyvinvointityön kuin kuntalaisten hyvinvoinnin näkökulmasta katsottuna. Hyvinvointityön tuloksia ja vaikuttavuutta tarkasteltaessa on kuitenkin tärkeää muistaa, että ennaltaehkäisevän työn tulokset eivät usein näy välit-
tömästi, mutta pitkällä aikavälillä ne voivat olla merkittäviä. Kunnan on jatkossakin panostettava hyvinvointia edistäviin toimiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin, jotka tukevat kuntalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua sekä voivat vähentää kustannusten nousua pitkällä aikavälillä.

TEA-viisarin tulosten perusteella Kärkölän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta on kokonaisuutena ottaen hyvällä tasolla, sillä Kärkölän mittarit ovat valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella. Eri sektoreiden välillä esiintyy kuitenkin vaihtelua. Kärkölän kunta on hoitanut hyvinvointityötä ja raportointia vähintäänkin tyydyttävästi. Kunnan tulee jat-
kossakin jatkaa aktiivista hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä, sillä se vaikuttaa suoraan kunnan saamiin valtion-
osuuksiin valtuustokauden aikana käyttöön otetun HYTE-kertoimen kautta. Tämä edellyttää jatkuvaa panostusta sekä prosessi- että tulosindikaattoreiden parantamiseen. Tulevalla valtuustokaudella huomiota tulee kiinnittää myös TEA-
viisarin muihin kehittämiskohteisiin terveydenedistämistäktiivisuuden parantamiseksi ja sitä kautta kuntalaisten hyvin-
voinnin edistämiseksi. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää erilaisten suunnitelmien laadintaan ja käsittelemiseen eri
työryhmissä ja hallinnossa sekä poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistamiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Kärkölän kunnan talouden ja elinvoiman kehitykseen ovat vaikuttaneet merkittävästi valtakunnalliset muutokset, kuten sote- ja TE-uudistus sekä kuntien rahoitusjärjestelmän muutos. Näiden myötä kunnan taloudellinen asema on kiristynyt,

ja palvelujen tuottaminen verorahoitteisesti on lisännyt kuntien eriarvoisuutta. Talouden tasapainottamiseksi ja elinvoiman turvaamiseksi taloussuunnittelussa tulee huomioida rahoitusjärjestelmän muutokset ja priorisoida elinvoimaa tukeviin palveluihin ja investointeihin huomioiden kunnan taloudellinen kestävyys.

Kärkölässä koulutustaso on selvästi maakunnan ja koko maan keskiarvoa matalampi. Alhainen koulutustaso voi pitkällä aikavälillä heikentää työllisyystilannetta ja terveyttä, mikä vaikuttaa myös kunnan talouteen ja elinvoimaan. Matala koulutustaso nähdään myös yhtenä syrjäytymiskehityksen riskitekijänä. Syrjäytymiskehitys tunnistetaan useimmiten jo peruskoulussa lapsen tai nuoren alisuoriutumisena omiin edellytyksiinsä nähden sekä haluttomuutena tulla kouluun. Messätiön valtakunnallisen tutkimuksen (kohteena koko ikäluokka) datamallin mukaan Päijät-Hämeessä merkittävin syrjäytymisriski on heikko suoriutuminen peruskoulussa. Kärkölässä nuorten syrjäytymiskehitys näkyy joukkona nuoria, joilla on vaikeuksia suorittaa hyväksytysti peruskoulun oppimäärä, osin valtakunnallisesti vertailtuna runsaana oppimisen ja tuen tarpeena ja koulupoissaoloina sekä peruskoulun jälkeen vaikeutena kiinnittyä toisen asteen koulutukseen ja suoritaa koulutus loppuun.

Koulutustason nostaminen tulee asettaa myös tulevilla valtuustokaudella yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi ja laatia konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet koulutustason nostamiseksi yhteistyössä perusopetuksen, alueen oppilaitosten, työvoimaviranomaisen ja elinkeinoelämän kanssa. Koulutustason nostamiseksi tarvitaan kaikkien lapsille, nuorille ja lapsiperheille palveluja tuottavien tahojen ja huoltajien välistä tiivistä yhteistyötä sekä eri palvelujen tuottajien välistä moniammatillista yhteistyötä, joilla tuetaan lasten ja nuorten läsnäoloa ja kiinnittymistä kouluun sekä huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Lisäksi on tärkeää edistää Päijät-Hämeen sivistyspalvelujen perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kehittämissyöryhmien välistä vuoropuhelua, jossa tieto opiskelijoiden toisen asteen koulutuksissa (ammatillinen ja lukiokoulutus) tarvitsemista tiedoista, taidoista ja osaamisesta välittyy perusopetusta toteuttaviin yksiköihin.

Väestöllinen huoltosuhde on Kärkölässä kasvava ja noudattaa koko maan ja maakunnan tasoa. Tämä lisää tarvetta panna nostaa edelleen erityisesti lapsiperheiden ja ikääntyvän väestön palveluihin. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden osalta yhtenä painopistealueena tulee myös tulevilla valtuustokaudella olla vanhemmuuden tukeminen. Tulevaisuudessa tulee pystyä vaikuttamaan yhä enemmän vanhempien ja perheiden pärjäämisen ja vastuun kantaan, sillä suuntaus siihen, että yhteiskunta korjaa kaikki ongelmat, on muodostumassa liian raskaaksi julkiselle taloudelle. Resurssien lisäämisen sijaan tulee jatkossa pyrkiä yhä enemmän vaikuttamaan perheiden rooliin kasvattajina. Perhe-ohjaajalla on tässä keskeinen tehtävä. Myös vuoropuhelua kunnan kasvatus- ja opetuspalvelujen ja hyvinvointialueen lapsiperhepalvelujen kanssa tulee edelleen vahvistaa yksittäisiä lapsia ja perheitä koskeissa asioissa asianosaisten suostumuksella lapsen/perheen väliinpuuttamisen ennaltaehkäisemiseksi ja palvelujen tasalaatuisuuden varmistamiseksi. Lisäksi tulevilla valtuustokaudella tulee kiinnittää huomiota lasten ja nuorten elintapoihin (uni, ravitsemus, liikunta, mielenhyvinvointi, netin käyttö ja päihteet) sekä koulupoissaoloihin ja pohtia systemaattisia keinoja näihin vaikuttamiseksi. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistäviä tavoitteita ja toimenpiteitä suunniteltaessa tulee huomioida myös Lapsiystävällinen kunta – mallin toimintasuunnitelman tavoitteet ja elintapojen osalta kunnan ruokakasvatuksen kehittäminen sekä ehkäisevän työn näkökulma.

Keskeinen osa hyvinvointia muodostuu työnteosta. Tulevilla valtuustokaudella nousee erityiseksi haasteeksi työttömien vaikuttava aktiivointi. Kärkölen kunnan työllisyystoimen tulee jatkossakin aktiivisesti tukea työllisyyden vahvistumista hyödyntämällä uuden työllisyysalueen mahdollisuuksia ja kehittämällä paikallisia työllisyyspalveluja sekä työllistämistöimiä huomioiden erityisesti pitkäaikaistyöttömät ja nuoret. Aktiivointityön tulisi parhaimmillaan olla sekä taloudellisesti kannattavaa että työttömän hyvinvointia kohottavaa. Nuorten ja nuorten aikuisten osalta keskiössä tulee edelleen olla syrjäytymisvaarassa olevien tavoittaminen, tukeminen ja ohjaaminen tarkoituksenmukaisiin palveluihin nuorisotyöllisin keinoin. Huomiota tulee kiinnittää myös yrittäjyyteen ja uusien yritysten houkuttelemiseen osana kunnan elinvoiman vahvistamista. Tulevaisuudessa tulee varmistaa saumattoman yhteistyön rakentuminen yrityspalveluita tuottavien Ladedin ja ProAgrian, kunnan ja työllisyysalueen välillä. Tulevina vuosina sijoittumistöimiä tulee lisätä erityisesti yhteistyössä LADECin kanssa.

Kuntaan muuttamisen suurin rajoite on asuntokannan saatavuus. Uudisrakentaminen on ollut jo vuosia huomattavasti vähäisempää kuin väkimäärän ylläpito edellyttäisi. Kunnassa on hyvin kapeat vuokra-asuntomarkkinat, erityisesti uudemmassa asuntokannasta on puutetta. Yleinen kehitys on johtanut siihen, että edellytykset vapaarahoitteisen asuntotuotannon kehittymiselle ovat pienissä kunnissa huonot. Asumisen tarpeet ja taloudelliset tavoitteet ovat valitettavassa ristiriidassa. Nykyisen hallituksen aikana vähentynyt mahdollisuus ARA-rahoitukseen vaikeuttaa huomattavasti pienten kuntien kykyä edistää uudisrakentamista. Kunta joutuu uudella valtuustokaudella ottamaan kantaa myös asuntotuotannon omaehtoisen rahoittamiseen.

Ikäihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää jatkaa vakiintunutta toimintaa senioriohjauksen ja käytettävissä olevien tilojen suhteen myös tulevaisuudessa. Ikääntyvän väestön osalta huolenaiheena on ikääntyneiden digisyrjäytymisen, jonka ennaltaehkäisemiseksi kunnassa tulisi säilyttää säännöllinen digiohjaus ja -opetus. Hoiva- ja hoitopalvelujen saatavuuden monimutkaistuminen sekä kriteeristön tiukkeneminen saattavat tulevaisuudessa johtaa siihen, että

ikäntyvä väestö jää vaille tarvitsemiaan palveluja, mikä voi osaltaan lisätä syrjäytymistä ja vähentää elinvoimaisia elinvuosia. Ikäihmisten tuessa kunnan resurssia tulee jatkossa hyödyntää myös omaehtoisen pärjäämisen, naapuriavun, vapaaehtoistyön ja talkoiden edistämiseen.

Liikuntapalveluiden keskeinen tavoite tulee jatkossakin olla perus- ja terveysliikunnan edistäminen. Kulttuuri- ja kirjasto- palveluiden tulee tukea kuntalaisten henkistä vireyttä ja harrastustoimintaa. Kuntalaisia tulee kannustaa entistä enemmän sosiaaliseen harrastustoimintaan ja opiskeluun iästä riippumatta.

Yhdistysyhteistyön kehittämiseksi kunta voisi jatkossa tarjota yhdistyksille entistä aktiivisemmin mahdollisuuksia osallistua toimintaan ja ansaita lisätuloja sekä mahdollisesti myös ehdollisia yhdistysavustuksia tilaisuuksien toteuttamisesta. Kunnan tulisi myös tarjota yhdistyksille yhä enemmän maksuttomia kokoontumistiloja vastineeksi yhdistysten kunnalle suorittamista yhteistyösuoritteista.

Vesihuollon verkostot ovat rakennettu 1950-luvulta lähtien, ja niiden laaja saneeraustarve on ilmeinen seuraavien 20 vuoden aikana. Palvelun laadun, viihtyvyyden ja terveellisuuden varmistamiseksi on tärkeää laatia vesihuoltoverkoston kartoitus sekä tavoitteellinen saneeraussuunnitelma. Suunnitelman pohjalta tulee myös luoda strategia saneerauksen edistämiseksi. Toimipisteiden fyysisen ympäristön turvallisuuden varmistamiseksi työsuojeluilmoitusten seuranta on ollut tehokasta, ja toimenpiteitä on tehty. Ilmoitusten määrä on kuitenkin kasvanut, joten seurantaa on syytä jatkaa säännöllisesti ja arvioida mahdollisia toimenpiteitä ilmoitusten käsittelyyn. Ilmoitusten määrän kasvu voi osittain johtua myös työturvallisuusjärjestelmän käyttöönotosta vuonna 2021. Sisäilmatyöryhmän toimintaa on aktivoitu, ja sen merkitystä työvälineenä tullaan kehittämään edelleen. Osa edellä mainituista tavoitteista on pitkäkestoisia, eikä niitä voida täysin "valmiiksi saattaa" lyhyellä aikavälillä. Esimerkiksi vesihuollon ylläpitäminen ja kehittäminen on pitkäjänteinen tavoite, joka tulee jakaa usealle vuosikymmenelle.

Turvallisuussuunnittelussa tulee erityisesti panostaa koulukiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen, jotta jokaiselle oppilaalle luodaan turvallinen ympäristö kouluyhteisössä ja koulukiusaamisen määrät saadaan alle valtakunnallisen keskiarvon. Tämä edellyttää KivaKoulu-toimintamallin vahvistamista sekä muiden koulukiusaamista ehkäisevien toimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää liikenneturvallisuuden parantamiseen ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseen tunnistettujen riskien osalta. On myös tärkeää jatkaa ja tehostaa niitä toimintatapoja, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi nuorten rikollisuuden ja päihdehaittojen ehkäisemisessä. Erityisesti eri toimijoiden välinen yhteistyö tulee säilyttää keskiössä, jotta nuorille voidaan tarjota varhaista tukea ja ennaltaehkäiseviä palveluja. Kärkölässä maahanmuuttajataustaisten kotouttamista jatketaan kotoutumisohjelman mukaisesti. Lisäksi on tärkeää toteuttaa yhdenvertaisuussuunnittelua laatimalla toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, jolla varmistetaan syrjimättömyys ja yhdenvertainen kohtelu kaikissa julkisissa palveluissa ja yleisissä tiloissa. Työtä elinympäristön turvallisuuden, viihtyvyyden ja esteettömyyden parantamiseksi tulee jatkaa suunnitelmallisesti, teknisen toimen rooli näiden toimenpiteiden toteuttamisessa on keskeinen.

Kärkölen kunnan hyvinvointisuunnitelma vuosille 2025–2029 perustuu velvoittavan lainsäädännön lisäksi kuntastrategiaan, valtioneuvoston periaatepäätökseen väestön hyvinvoinnin-, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä sekä maakunnallisesti valittuihin HYTE-kärkiin, jotka toimivat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen painopistealueina.

Valtioneuvoston kesäkuussa 2020 hyväksymä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätös linjaa pitkän aikavälin toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden eriarvoisuus vähenee vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteena on turvata ihmisille kestävä hyvinvointi kaikissa elämänvaiheissa.

Periaatepäätöksessä on neljä painopistettä:

- Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
- Hyvät arkiympäristöt
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
- Päätöksenteolla vaikuttavuutta

Ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen ymmärretään tässä linjauksessa laaja-alaisena toimintana, jonka seurauksena ihmiset voivat hyvin ja kokevat osallisuutta. Siinä onnistumiseksi tarvitaan toimia kaikilla hallinnon aloilla, sekä esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan ja yritysten tekemistä. (STM 2020.)

Kärkölen kunnanhallitus on hyväksynyt alueelliset HYTE-kärjet 18.5.2020. HYTE-kärjet pysyvät samoina myös tulevalle valtuustokaudella, painopistealueita tarkennetaan kevään 2025 aikana yhteistyössä hyvinvointialueen ja kuntien kanssa. Alueelliset HYTE-kärjet ovat: mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus sekä päihteettömyys ja terveelliset elintavat.

Hyvinvointisuunnitelma toimii lakisääteisenä suunnitelmana myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle, ehkäisevän työn suunnitelmalle, turvallisuussuunnitelmalle sekä suunnitelmalle ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon myös muut maakunnallisesti laaditut erillisohjelmat ja suunnitelmat sekä meneillään olevat hyvinvointia-, terveyttä ja turvallisuutta edistävät hankkeet. Myös Lapsiystävällinen kunta – mallin toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet tulee yhdistää osaksi tulevaa hyvinvointisuunnitelmaa. Tavoitteita ja toimenpiteitä asetettaessa on lisäksi otettava huomioon edellisessä suunnitelmassa kesken jääneet toimenpiteet siltä osin, kun ne ovat ajankohtaisia sekä kuntajohtajien HYTE-neuvotteluissa esille nostamat toimenpide-esitykset. Laajan hyvinvointikertomuksen – ja suunnitelman liitteinä ovat Kärkölen kunnan kotoutumissuunnitelma ja ilmastosuunnitelma.

6 Laajan hyvinvointikertomuksen 2025–2029 valmistelu

Kärkölen kunnan laajan hyvinvointikertomuksen on valmistellut poikkihallinnollinen ja laaja-alainen kunnan hyvinvointityöryhmä hyvinvointikoordinaattorin johdolla. Valmisteluun on osallistettu myös toimialojen henkilöstöä. Laajan hyvinvointikertomuksen valmisteluun ovat osallistuneet:

Sivistysjohtaja Petri Kähkönen
Tekninen johtaja Niina Varjo
Ympäristösihteeri Johanna Sallmén
Kiinteistöpäällikkö (vt.) Julia Pulkkinen
Kansliapäällikkö Jouni Nieminen
Pormestari Markku Koskinen
Elinvoimapäällikkö Susanna Rahikkala
Työllisyyskoordinaattori Eevi Koivula
Kehityspäällikkö Matti Skyttä
Yhtenäiskoulun rehtori Petri Kutinlahti
Varhaiskasvatuspäällikkö Sari Kaurama
Perheohjaaja Jenna Pyyhtiä
Liikuntahankekoordinaattori Toni Klang
Senioriohjaaja Saija Kelahaara
Ruokapalveluesihenkilö Pauliina Kokkonen
Hyvinvointikoordinaattori Sanna Nevalainen

7 Laajan hyvinvointikertomuksen 2025–2029 hyväksyminen

Laaja hyvinvointikertomus muodostuu kahdesta osasta, joista ensimmäinen osa on hyvinvointikertomus vuosilta 2021–2025 ja se saatetaan eri toimielimille tiedoksi kevään 2025 aikana. Laajan hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosa seuraavalle valtuustokaudelle, vuosille 2025–2029 muodostuu tämän raportin jatkoksi, ja sen hyväksyy vuonna 2025 valittava kunnanvaltuusto syksyn aikana.

LÄHTEET

Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kuntalaki 10.4.2015/410

Kärkölen kunta

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612

Nykytila.fi. Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytila

Sisäministeriö. 2019. Turvallisuutta kaikkialla- paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset.

Sisäministeriön julkaisuja 2019:2

Suomen kuntaliitto

Suomen nuorisotyön tilastot

TEAvisari. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tilasto ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tilastokeskus

LIITTEET

Kärkölen kunnan ilmastosuunnitelma

[Kärkölen kunnan kotoutumishjelma](#)